

MEGJELENIK ÉVENTE 4 SZÁM | LETÖLTHETŐ: REFNEVELES.HU/MRN

„...ÉLŐ ÉS HATÓ”

Szerkesztői előszó

Üdvözlét az Olvasónak! ■ SZÁSZI ANDREA 3

Tanulmány

PLUHÁR GÁBORNÉ SZÚCS ENIKŐ ■ Hogyan juthat el az élő Ige a kisgyermekhez? – valláspedagógiai szempontok a kisgyermekek hitéleti neveléséhez 5

Műhely

SZABÓNÉ LÁSZLÓ LILLA ■ Tananyag helyett táplálék
– a Szentírás imádságos olvasása 16

MAGYAR PÉTERNÉ ■ Hogyan ünnepel egy 30 éves iskola az Élő Ige évében? 30

CSONKA MÓNIKA: ■ Élővé tenni az Igét a gyermekek között 36

ÁBRÁM TIBOR ■ Harminc év vissza, harminc év előre
– a református köznevelés víziója két nemzedékre (stratégiai elemzés) 40

Szemle

CSANÁDI VIKTOR ■ Lélekről léleknek – avagy egy egyetemi jegyzet, ami tényleg megszólít... 57

Beszámoló

FÜSTI-MOLNÁR SZILVESZTER ■ Isten élő Igéje: kapcsolat és jelenlét
– rendszeres teológiai szempontok és alapvetések a Magyarországi Református Egyház „Élő Ige”, 2024-es tematikus évéhez 62

SZÁSZI ANDREA ■ Beszámoló az „Él az Ige!” pályázat díjazottjairól 81

Számunk szerzői 85

Címlapkép: Szénási Lilla, pixabay.com

Fotók: Füle Tamás 16., Kompán Julianna: 3., 81., a 82–83. oldalon található képek a Református Lapja tulajdona, a képeket készítette: Hurta Hajnalka

Üdvözet az Olvasónak!

„Élni annyit jelent, mint tettekben, érzésekben, gondolatokban megélni az életet” – írja egyik művében Csíkszentmihályi Mihály.

Elgondolkodtató ez az idézet és ha arra gondolok, hogy a Magyarországi Református Egyház 2024-et az Élő Ige tematikus éveként határozta meg, akkor különösen érdemes megvizsgálni, hogy mitől is lehet élő Isten Igéje. Teológiailag rögtön eszünkbe juthat az, ahogyan Isten saját magát Mózesnek, az égő csipkebokornál kijelenti. Ő Jahve (2Móz 3,14), Aki így mutatkozik be Mózesnek: „vagyon, aki vagyok”. Már a nevében is a teljes létet tartalmazó kifejezést használja. Egy létigét. Ő a Létezés: Aki van, Aki volt a múltban, van a jelenben és lesz a jövőben is. Isten szuverén, Élő Úr, Aki jelen van a világunkban.

Élő Isten, aki minden egyes generációt megszólít és minden nemzedék életében jelen van, jelen lehet. (Ő az Atyák Istene a Szentírásban, de Ő a szüleink, a mi Urunk és a gyermekeink, leszármazottaink Istene is.) Számunkra élő pedig a saját megtapasztalásainktól lesz. Ettől lesz a Biblia, az írott Ige nem holt betű, hanem üzenetet közvetítő, megérintő, útmutatást adó lelki GPS a számunkra. Igazán az érti és élheti ezt meg, aki maga is megtapasztalja azt, hogy valamilyen módon Isten megszólítja, hívja, kalauzolja, vezeti őt. Isten szól és ez a szó átforgalmazhatja az egész életünket. Az Ő követői leszünk és éljük azt, amit megtapasztaltunk. Az Istennel való kapcsolatot. Valójában az Ige attól lesz élő, hogy az élettel teli, élő, életet adó Istentől származik és élettel tölt el bennünket is. Ami meglátszik az életmódunkon, a tetteinkben, érzéseinkben, gondolatainkban egyaránt. Az egyéni kegyességünkben éppen úgy, mint a szakmaiságunkban. Ennek egy szeletét érintjük most folyóiratunk 3. számában, amelyben a gyermekek, fiatalok megszólításáról olvashatunk elméleti szempontokat és gyakorlati ötleteket. Az Országos Katechetikai Konferencián (2024.10.19.) elhangzott előadás írott változatából tájékozódhatunk arról, hogy mennyire fontos, hogy a hittanoktató maga is élő hitű keresztyén legyen. Egy stratégiai látásmód pedig segít a látókörünk tágításában, mert az Isten Igéje nemcsak a hittanórán és az idő egy picit pontján, hanem távlatokban és a teljes oktatásrendszerünkben is élő kell, hogy legyen.

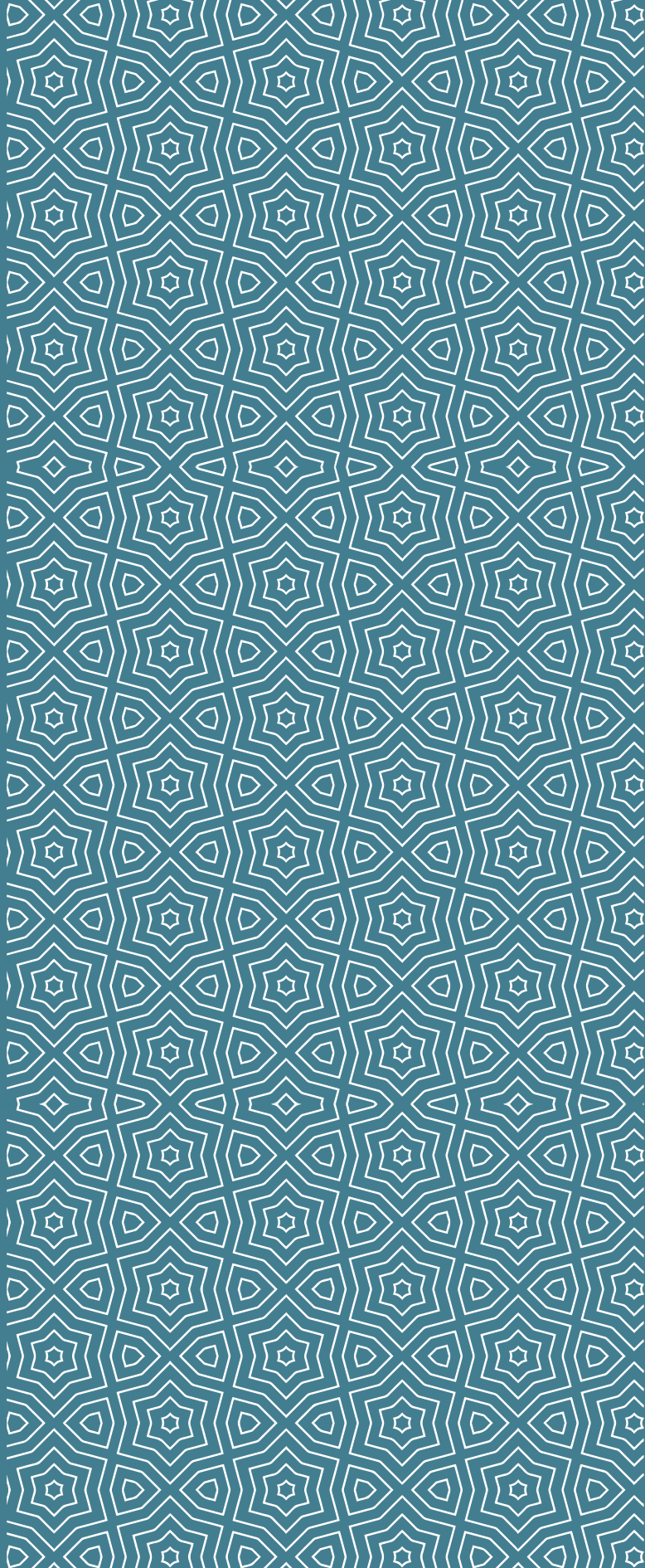
A folyóirat különleges mellékletet is tartalmaz. Egyrészt az Élő Ige évéhez készült szakmai alapvetést, valamint egy hittanoktatási pályázat díjnyertes munkáit. Ezek egy része a honlapunkon érhető el.

Kívánom, hogy minden olvasó tapasztalja meg azt, hogy élő Istenünk van, aki testi-lelki értelemben is képes megeleveníteni, újjá formálni!

DR. SZÁSZI ANDREA

Tanulmányok

PLUHÁR GÁBORNÉ SZŰCS ENIKŐ

Hogyan juthat el az élő Ige a kisgyermekhez?

– valláspedagógiai szempontok a kisgyermekek hitéleti neveléséhez

ABSZTRAKT

A tanulmány valláspedagógiai szempontok mentén gondolkodik el arról, hogyan juthat el Isten élő Igéje a kisgyermekekhez. Ezeket a szempontokat három csoportba gyűjti: szinterek, ahol a kisgyermek megérintődhet Isten közelségét; a kisgyermek számára megfogalmazható sajátos bátorító üzenetek a Szentírásból; az Istennel való találkozás alapvető formái az óvodáskorú gyermek életében. A szinterek tekintetében rámutat arra, hogy a családi vallásos szocializáció meghatározó szerepén túl az intézményi nevelés értékrendje, légköre és a gyülekezet közössége, az istentisztelet élménye együtt segítik a gyermek hitbéli fejlődését. A bátorító üzenetek alatt azt a mondanivalót érti, amely a kisgyermek világát és fejlődési sajátosságait szem előtt tartva kapcsolódási pontot képez az Ige üzenete és a kisgyermek között. Ebben a gondolatkörben részletezi a következő üzeneteket: a biztonságérzet és bizalom jelentőségére épülő „Isten mindig veled van”; a félelemhez kapcsolódó érzésekben megszólító „Ne félj, mert én veled vagyok”; a társas kapcsolatok fejlődésében támogató „Együtt lenni jó” bátorító üzeneteket. Az Istennel való találkozás alapvető formái megalapozzák és gazdagítják a kisgyermek személyiségét és hitét. Ilyen építő formák az asztalközösség átélése, az imádságra nevelés, a közös éneklés, a bibliai történetmondás.

Kulcsszavak: valláspedagógia, kisgyermekek hitéleti nevelése, vallásos szocializáció, bátorító üzenetek

DOI: 10.5281/ZENODO.14144706

Amikor a kisgyermekek hitéleti neveléséről gondolkodunk, egyszerre látjuk magunk előtt azt a kincset, ami az Isten élő Igéjével való találkozásból fakadhat, és a kisgyermekek sajátos világát. Meg kell keresnünk azokat a kapcsolódási pontokat, amelyek mentén továbbadhatjuk Isten szeretetét a kicsiknek. Hisszük, hogy Isten Lelke el tudja juttatni az Igét a kisgyermekhez. Megtisztelő, hogy a mi Urunk nekünk is részt ad ebben a folyamatban, szülőként,

családtagként, óvodapedagógusként, hit-tanoktatóként, lelkipásztorként, gyülekezeti szolgálattevőként. A kisgyermek számára az egész őt körülvevő világ a teremtő, megtartó Istenről beszélhet, ha segítünk neki nyitott szemmel körülnézni. Mégis fontos számára emellett az esti imádság, a családi áhítat, a gyermek-istentisztelet, a reggeli csendesség az óvodában. Mit ad a gyermeknek az áhítatos csend, a közös ima és az ének ereje? Mi az, ami segít abban,

hogy átélhesse Isten közelségét, az élő Igével való találkozást?

Tekintsünk most át néhány elgondolkodtató szempontot a kisgyermek és az élő Ige találkozásának lehetőségeit, sajátosságait keresve! Először azokra a szinterekre figyelünk, ahol a kisgyermek megtapasztalhatja Isten közelségét: a család, az intézményes nevelés helyszíne, az óvoda és a templom, a gyülekezet közegére. Azután azon gondolkodunk el, milyen sajátos bátorító üzeneteket fogalmazhatunk meg a Szentírásból a kisgyermek számára, és miért éppen ezek az üzenetek válhatnak számára fontossá. Végül az Istennel való találkozás alapvető formáira tekintünk az óvodáskorú gyermekek életében: az asztalközösség átélésének, az imádságra nevelésnek, a közös éneklésnek, a bibliai történetmondásnak a formáló szerepére.

1. Az Istennel való találkozás színterei a kisgyermek számára

1.1 Találkozás Istennel a családban – a családi vallásos szocializáció

A csecsemő már az anyaméhben részese nemcsak édesanyja szívhangjainak, hanem az ő nyugalmának, imájának, énekének is. Születése után az anya közvetlen közelségében, a szülei, legszűkebb családja körében élheti át a belső szoba közös élményét. A család imádságai, éneke, csendes figyelme minta számára a fontos dolgok meghallására a zajokkal terhelt világunkban. Ez a minta, a másik ember segítsége szükséges ahhoz, hogy később egyéni, személyes elcsendesedésre, imára is igénye legyen.¹

A gyermek számára ma is a család az a közeg, amelyben alapvető tanulási folyamatai elindulnak. Itt ismeri meg a társadalom alapvető normáit, értékeit, az őt körülvevő világ szimbólumrendszerét, és innen indul a vallásos szocializációja is. Implicit vallásos nevelésnek nevezhetjük azt a folyamatot, amelyben a gyermek már koragyermekkorától megtapasztalja, hogy biztonságban van, ő maga értékes. Az ehhez kapcsolódó élményei megalapozzák pozitív istenképét és vallási beállítódását. Ebben a folyamatban a gyermekben bizalom ébred önmaga és a világ iránt. Ha pedig mindez egy vallás szimbólumrendszerével, a család hitének gyakorlásával kapcsolódik össze, akkor explicit vallásos nevelésről is beszélhetünk. Ez kisgyermekkorban leginkább a család szokásrendszerén, a családi rituálékon keresztül valósul meg. A rituálék jó eszközök arra, hogy generációk adják át egymásnak értékeiket, céljaikat, viselkedési mintáikat. A gyermek itt a vallás tartalmi és formai dimenziójával is találkozik. Az ismétlés biztonságot ad számára, és hordozza a tanulás és az azonosulás lehetőségét.

A nagyszülők és a szülők génjeik mellett olyan világnézetet is „átörökítenek”, amelyre a következő generáció saját életéről, világról alkotott képét építheti. A 21. század elején azt tapasztaljuk, hogy a családok nagy fokú heterogenitása – a család-szerkezet, a vallási hovatartozás, a vallási kérdésekről való gondolkodás elbizonytalanodása – tradícióöröshöz vezetett már a jelenlegi nagyszülők korosztályában is. A különböző háttérből érkező fiatal párnak magának kell kialakítania életét, vallási kérdésekben is, s így a mai szülők és gyermekek sok esetben egyfajta „vallási

hontalanságban” nőnek fel. Meghatározó segítség lehet a gyülekezet, az egyházi intézmény, a pedagógus támogatása, jelenléte a család életében, olyan közegként, ahol lehet kérdezni, tapasztalatokat megosztani, utakat keresni a saját, megélhető családi rítusok kialakítására.²

1.2 Találkozás Istennel az óvodában

Ideális esetben a családi vallásos nevelés kiegészítése lenne az óvodai hitéleti nevelés, a valóságban azonban igen különböző háttérből érkező gyermekekkel találkozunk. Nem ritkán az első élményeik az imádsággal, bibliai történetekkel kapcsolatosan az óvodához kötődnek.

A hittanoktatás az óvodás gyermek életében még nem iskolai értelemben vett tanítás, sokkal inkább egyfajta hitre vezetés. Ennek célja Isten szeretetének, a hozzá tartozásnak, a közösségi érzésnek a megtapasztalása. A gyermek benyomásokon keresztül érzékeli mindezt, s közben megismerkedik a keresztyén értékrenddel és hagyománnyal. Az egyházi óvodákban a nevelési programba beépített hittan foglalkozás, áhítat segíti a harmonikus lelki fejlődést, a bibliai történetek, énekek, imádságok, ünnepek, szokások, rítusok segítségével biztonságos érzelmi légkör kialakítására, a hittanoktató, illetve az óvodapedagógus személyén keresztül az Isten iránti gyermeki bizalom kiépítésére nyílik lehetőség.³

1.3 Találkozás Istennel a templomban – a liturgia szerepe, az Istenhez tartozás mint élmény

Hogyan lehet ma jelen a kisgyermek a templomban? Keresni kell az alkalmat arra, hogy a mi gyermekeinknek se legyen

idegen hely az Isten háza, hiszen nagyon sokat kapnak az istentiszteleten való részvétellel. Míg a felnőttek számára külön feladat, hogy az istentiszteletre lelkileg megérkezzenek, addig az óvodások számára adott a kíváncsiság, az alkalom titokzatos-sága. Érdekes számukra a lelkész öltözéke, a liturgia énekei, szimbólumai, sok-sok felfedezni valót találnak. Egy egyszerű, rövid, ünnepélyes alkalom, amely hatással van minden érzékszervükre, közvetíti Krisztus szeretetét feléjük. A felnőttek és gyermekek együttes részvételével egy közös ünneppé válik az istentisztelet.⁴

Az istentiszteleten résztvevőként átéljük az ünnepet, a Feltámadottal való találkozás élményét, az elfogadottságot és a közösség ajándékát. Fontos a gyermek számára, hogy ne csak külön gyermek-alkalmakon vehessen részt, hanem a felnőttekkel, a szüleivel együtt átélhesse mindezt. A spirituális fejlődést segíti, ha a gyermek a szüleivel együtt tölt minőségi időt Isten jelenlétében, és így az érzékelés, a tapasztalat szintjén találkozik azzal, mit jelent keresztyénnek lenni. Erre alkalmas a családi istentisztelet több generáció közös felkészülésével, aktív részvállalásával.⁵ A gyermekként átélt ünnep hozzájárul a teljes személyiség formálódásához, az ünnepi pillanatok életre szóló utaralóként kerülhetnek be a gyermek lelki tarisznyájába.

2. A Szentírás bátorító üzenetei a kisgyermek számára

Mi a mi feladatunk, amikor az élő Igét szeretnénk eljuttatni a kisgyermekekhez? Meg kell ismernünk a kisgyermek világát

és fejlődési sajátosságait, majd keressük az Ige üzenete és a kisgyermek közötti kapcsolódási pontokat. Azután az Ige alapján bátorító üzeneteket fogalmazunk meg a kisgyermek számára. Ilyen karakteres üzenetek és kapcsolódási pontok lehetnek a következők: ajándék vagy a családod számára, Isten vigyáz rád mindenhol és mindig, Isten ad neked barátokat, akikkel együtt lenni jó. A gyermek alapvető érzéseihez kapcsolódva lépünk most közelebb a következő bátorító üzenetekhez:

2.1 „Isten mindig veled van”

– a biztonságérzet és a bizalom

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ösbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtettség érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben.

A kisgyermeknek igénye van a biztonságra, a követhető viselkedési normákra, az egészséges autonómiára, bővülő ismeretekre. Mindez a kisgyermek vallásos igényének nevezhető a szó tágabb értelmében. Számára az egész világ Istenről beszélhet, ha a környezete ezt közvetíti számára. Van benne egy természetes „istenvágy”, amire válaszolhat az ő fizikális, érzelmi és intellektuális igényeinek kielégítésével a környezete. Így valósulhat meg természetes módon a keresztyén értékek közvetítése számára.⁶

Az Isten iránti bizalom ébresztése, erősítése azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történeteit kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Fontos, hogy kerüljük a kisgyermek számára értelmezhetetlen, félelmet keltő történeteket. Azzal segítünk, ha hangsúlyossá

tesszük a gyermek elfogadottságérzését, Isten áldásának erejét. Ne egy fenyegető, számonkérő Istent mutassunk be a gyermeknek, hanem a hűség, az irgalom Istent, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés örömére, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.⁷

Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossá, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülőkor, a családi élet szomorú változásai közepette. Az Isten iránti bizalom kifejezése az imádság: mindent elmondhatunk imádságban Istennek, amitől félünk, amiért aggódunk.

2.2 „Ne félj, mert én veled vagyok...”

– Isten segít, amikor félünk és aggódunk

A gyermekkori félelem része a fejlődésnek. A normál félelem valós vagy elképzelt fenyegetésre adott normál reakció, amely szükséges a túléléshez, a továbblépéshez. Az enyhébb mértékű félelmek természetesnek tekinthetők. A csecsemők a közvetlen környezetükben fellépő ingerektől, zajoktól ijednek meg. Később megjelenik az idegen tárgyaktól és emberektől, valamint a magasságtól való félelem. Nyolc hónapos kortól jellemző a szeparációs szorongás az anya távollétében. Óvodáskorra az egyedüllétől, a sötétől és az állatoktól való félelmek válnak uralkodóvá.⁸ Az óvodáskorban fokozatosan csökken a veleszületett félelmek szerepe, kivéve a fájdalomtól való félelmet, ami megmarad. A félelmek már nem kapcsolódnak közvetlenül egy-egy helyzethez. Megjelenik az anticipált,

előre vetített félelem, a gyermek saját tapasztalatai és a szülők kommunikációja alapján – pl. a gyermek előre fél az orvosi vizsgálatától, mert már voltak kellemetlen élményei, vagy azért, mert nem megnyugtató számára az, ami a felnőttek részéről eljut hozzá. Három éves kortól megfigyelhető a szimbólumoktól való félelem. A gyermek fél a mesékből ismert vagy a saját fantáziája által alkotott dolgoktól, szörnyű, ijesztő lényektől. A gyermek a fantáziájában létrejövő félelmetes figurákkal képes megküzdeni, azok csak annyira félelmetesek, hogy a gyermek megbirkózik velük. A képernyőkön elé kerülő alakok azonban másként terhelik. Azok többnyire nem alkalmazkodnak a gyermek belső világához, és így a gyermek irreálisnak tűnő, mély félelmeket él át. Ezen kívül a mesék mindig fel is oldják a borzalmakat, arra irányítva a figyelmet, hogy a mélységből van kiút. A gyermek számára fontos, hogy félelmeit komolyan vegyüek, ne viccelődjünk és ne is fenyegezzünk azokkal. Segítünk, ha vele együtt találunk ki megoldásokat, amelyek csökkenthetik a félelmeit.⁹

Gyakoriak a gyermekek körében a szorongásos tünetek is, az aggodalmak, a specifikus félelmek, a rémálmok, az éjszakai félelmek. Amennyiben a szülő és a pedagógus nem tud segíteni, a hétköznapi nyugalomát zavarják a félelmek, a szülőkkel együtt szakemberhez kell fordulnunk, hogy segítsünk a gyermekeknek.

Az enyhébb és a mélyebb félelmeiben is segítjük a gyermeket az Isten gondviseléséhez, az Istenben való bizalomhoz kapcsolódó üzenettel. Bízhatunk Istenben, Aki mindig vigyáz ránk és gondoskodik rólunk, ezért nem kell aggodalmaskodnunk, fél-

nünk. Vele biztonságban vagyunk – küld embereket, szülőket, óvónéniket, akik vigyáznak ránk, vigasztalnak, ha félünk.

2.3 „Együtt lenni jó” – a társas kapcsolatok fejlődése

A hitéleti nevelés különböző formái kapcsolatokba hívják, közösségbe vonják a kisgyermeket. Az első keresztyénekéről azt olvashatjuk, hogy az első gyülekezetben egy különleges közösséghez tartoztak. A közösségben formálódott hitük és személyiségük. A közös ima, az odafigyelés a tanításra, az egymásról való gondoskodás gyakorlása az életükben testet öltő szeretetre mutatnak. Az első gyülekezet példája minta, a ma egyháza pedig a közösséghez tartozás „gyakorló terepe” lehet a kisgyermek számára is.

Az óvodáskor a szociális fejlődés szempontjából is nagyon fontos időszak. A legtöbb gyermek ekkor kerül családjá kötelékéből a nap hosszabb szakaszára egy másik közegbe, vele egykorúak közösségébe. Szerettein kívül más felnőttekben is egyre inkább meg kell bíznia. Formálódik a kapcsolatrendszer, a másokhoz való viszonyulása és közben saját személyisége is. Sok-sok képességre és készségre van szüksége ahhoz, hogy a szocializációja sikeresen alakuljon.

Az identifikáció során a kisgyermek egyre határozottabban körülhatárolja önmagát. 5–6 éves korra kialakul a nemi identifikáció, a gyermek megtanulja, mit jelent saját kulturális közegében fiúnak vagy lánynak lenni. Meghatározó az önszabályozás fejlődése, a megismert értékekre, normákra alapozva az önkontroll kialakulása. A gyermekeknek kontrollálni kell dühüket, haragjukat, időnként

személyes vágyaikat alá kell rendelniük a csoport érdekének. Szembesülnek szabályok, tilalmak rendszerével, formálódik az agresszió kontrollja. Mások segítségének az elsajátítása is az óvodáskor egyik legfontosabb feladata. Fokozatosan differenciálódnak az érzelmek és ez lehetővé teszi az összetettebb társas viszonyok kialakítását. Még ritkán fordul elő, hogy megvigasztalják egymást, de egyre nagyobb empátiát mutatnak társaik iránt. Az érzelmek kifejezése, fogadása és szabályozása fontos alap a szociális készségek és képességek fejlődéséhez, és jelentősen befolyásolja a kortárskapcsolatokat is. Egyes kutatások szerint az óvodáskorban kialakult szociabilitás kihat arra is, hogy később, kisiskoláskorban és serdülőkorban milyen társas kapcsolatok kialakítására lesz képes a gyermek.¹⁰

Ahhoz, hogy a szociális készségek megfelelően fejlődjenek, biztonságos korlátokat felállító családi és közösségi nevelésre van szükség. Mind a gyermeket kiszolgáló készenlét, mind az elhanyagolás gátolja, hogy a gyermek elfogadja társait és az együttélés szabályait, s bizalommal, együttérzéssel tekintsen a kívüllagra.¹¹

Mind az óvoda és a családok, mind a gyülekezet és a családok jó kapcsolata segíthet abban, hogy a kisgyermek és a kisgyermekes családok egyfajta védőhálóként, lelki családként tekintsenek a közösségünkre. A gyermekeknek és családoknak szervezett gyülekezeti alkalmak segítik a kisgyermeket az aktuális életfeladataiban való helytállásban: a szűk családi körből való kilépésben, az óvodába való belépésben, az életkori csoportban való helytállásban, az életkorának megfelelő hit megélésében.¹²

3. Az Istennel való találkozás formái a kisgyermek számára

3.1 „Jövel Jézus, légy vendégünk...” – szükségletek és a gondoskodás megtapasztalása, az asztalközösség, az étkezési imádság szerepe

Amikor a gyermek átéli, hogy szükségletei kielégítésében segítséget kap, biztonságban érzi magát. Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás személyes erőforrássá válhat számára. Ennek kiemelt alkalmá az asztalközösség átélése.

A Szentírásban az asztalközösség és a vendéglátás a teljes elfogadásnak, a közösségvállalásnak a jele volt. A közös étkezés átélése és az étkezési imádság a gyermek számára is fontos elemek a közösséghez való tartozás és hitének fejlődése útján. Az étkezések és az énekelt, vagy szóban elmondott áldás olyan rendszeres, ismétlődő alkalmak, amelyek a hitgyakorlat rítusainak első és alapvető megtapasztalásai lehetnek. A rítusok teret adnak az ismétlésnek, és elsajátíthatóvá teszik, formába öntik mindazt, amit hiszünk.¹³ A vallásos szocializáció a rítusok segítségével zajlik a családban, a gyülekezetben, vagy egy egyházi óvoda közösségében. Az észlelhető, átélhető tapasztalatok már a kezdetektől formálják a gyermek hozzáállását az emberi kapcsolatokhoz, az élet örömteli és szomorú eseményeihez, ezzel megalapozva hitbeli növekedését is.

3.2 „Kulcsoljuk össze a kezünket...” – az imádság átélése, az imádságra nevelés

Az imádság olyan ajándék és erőforrás, amelyet úgy adhatunk át leginkább, ha magunk is imádkozunk a gyermekkel. Sajnos

a legtöbb gyermek nem tanul meg imádkozni a szülői házban, így még nagyobb a felelősségünk abban, hogy továbbadjuk ezt a kincset. Török István így beszél arról, hogy mire nevel az imádság:

„Az imádság az a lelki vigyázállás, amelyben magatartásunk tisztul, vétkek megbánására, mulasztások jóvátételére, alázatra, türelemre, megbocsátásra, bizalomra nevelődünk, felebaráti segítségre alkalmassá válunk, vagyis amelyben Isten akarata formát ölt bennünk. A magunk re-víziója megy végbe az imádkozásban.”¹⁴

Több célkitűzésünk lehet, amikor kisgyermeket imádkozni tanítunk: az imádkozás iránti lelki igény és készség kifejlesztése, a lelki élet gyakorlásához szükséges szókincs elsajátítása, és az imádkozás külső jegyeinek begyakorlása.

Élményszerű lehetőségeket biztosítva meg kell tanítanunk a kisgyermeket a csendben létre. A kisgyermeknek időre, lassú tempóra van szüksége az élmények feldolgozásához. Elfogadó, szeretetteljes környezetben, a védettség légkörében élheti át Isten közelségét. Annak az Istennek a közelségéről szerezhet tapasztalatot, aki soha nem küldi el őt, időhiányra hivatkozva. Sokat jelent számára már egyáltalán az offline kommunikáció, a személyes beszéd, a szemtől szemben találkozás is. A gyermeknek azt kell megtapasztalnia, hogy a felnőtt teljes figyelmével jelen van. Ennek a kölcsönös értő figyelemnek az élménye és a megtanulása vezet ahhoz a tapasztalathoz, hogy Isten jelen van, figyel rá, amikor imádkozik.

Nagyon fontos szerepet töltenek be a kötött szövegű imádságok, amelyeket a rítus részeként mondunk el, pl. az áhítat elején, végén, étkezéskor. Ilyen a Miatyánk vagy

a hagyományos reggeli-esti imádságok. Ezek az imák a közösség megélésének, az identitástudat fejlesztésének, a közösségbe tartozás megtanításának eszközei. Különösen fontos a kisgyermek életében az esti imádság. Az oltalomkérés és a napra való közös visszatekintés az Isten szeretetébe való elrejtettség békéjét adja számára. A kötött imádságok mellett segítenünk kell a gyermekeket abban is, hogy élményeiket, kéréseiket, aggodalmaikat saját szavakkal mondják el az imádságban.

Segíti az óvodás gyermek imádságra nevelését a rácsodálkozás képessége. Ehhez kapcsolódva segíthetünk megtalálni az imádság szavait, amikor a felfedezett szépségek mögött rámutatunk a Teremtőre, vagy a közösen átélteket megköszönjük Istennek. Ezzel alapot adunk egy olyan világlátáshoz, amely számol a láthatón túl Isten jelenlétével, és egy olyan istenképhez, amely a szerető és ajándékozó Istent ragadja meg.

A hálaimák mellett helye van a kérő és vész helyzetben elmondott imádságnak is. Jó, ha érzi a gyermek, hogy mindig bizalommal fordulhat Istenhez. Ám nem engedhetjük, hogy az imák csak erre korlátozódjanak, mert a gyermek könnyen azonosítja az imádságot egyfajta kívánságlistával, ami pedig sokkal több annál.¹⁵

Figyelembe kell vennünk, hogy az imádság felfogását is meghatározza a gyermek mágikus gondolkodása. Úgy gondolja, minden mindenre hat, s a külső körülmények megtartása esetén elvárhatja Istentől, hogy neki közvetlenül válaszoljon és kívánságai szerint alakítsa a világot. Ez a gondolkodás az óvodás korban természetes. Fontos azonban, hogy anélkül, hogy folyton

helyreigazítanánk a gyermeket ebben, mi hangsúlyozzuk: Isten jó, jót akar nekünk. Ha a mágikus imádság-felfogás nem szorul vissza az idő múlásával, akkor a gyermeket megrázó csalódások érik és felhagy az imádkozással.¹⁶ Segíthetünk azzal, hogy bővítve az ima tartalmát, erőt kérünk a megküzdéshez, segítők embereket a passzív várakozás helyett.

Ahogy Jézus elsősorban saját példáján keresztül tanított imádkozni, a pedagógus is a saját imádságával nevel a legtöbbet. A tény, hogy ő megszólítja Istent, az ima atmoszférája, szempontjai, témái mind nevelnek az imádkozásra. Ez az emberi tényező a személyes példa, a forrás pedig a Szentlélek ajándéka, igazán Ő nyitja meg az ajkunkat az imára. A kisgyermeknek ez sokkal könnyebben megy, mint a felnőtteknek, mert számukra ez természetes beszélgetés Istennel. A Vele való kapcsolatot a mi példánkat látva sokkal természetesebbnek veszik, mint a hitben éppen elinduló felnőttek.

Az imádság fontos változásokat idézhet elő a gyermekben. Aki imádkozik és a mennyel kommunikál, az másként kommunikál a földdel is. Az imádkozó ember szerényen erős lesz, mert Isten kontrollja alá helyezve magát, jobban látja határait és lehetőségeit. Az imádkozó gyermek Istennek hálás azért, amije van, és ez tartást és nyugalmat ad neki. Másokért imádkozva érzékennyé válik mások problémáira. Bár a kisgyermek gondolkodása énközpontú, hívhatjuk közbenjáró imádságra is, azokért, akiket szeret, akik segítségre szorulnak. Ha pedig felszabadultan, helyreigazítások nélkül gyakorolhatja az imádságot, akkor ezzel beszélni is tanul, egyéni nyelve is formálódik.

A gyermekek szüleikkel vagy nevelőkkel együtt imádkozva meglátják, hogy számukra fontos emberek helyet adnak Istennek az életükben. Csak így, a mindennapok tapasztalataival alakul ki az a hitük, hogy az imádság fontos, és az ő életükben is ajándék az Istennel töltött idő.¹⁷

3.3 „Jézust áldja énekünk...”

– éneklés és zene Isten közelében

A közös éneklés és a zene fontos eszköz a kisgyermek rítusban való részvételében. Ebben az életkorban már részt tud venni zenés foglalkozásokon, formálódik az éneklés és a ritmusérzék. Örömet leli a mondókaszerű ismétlésben, a ritmust kísérő hangszeres játékban, a mutogatással kísérhető, egyszerű énekekben. Az ének és a zene a kapcsolatteremtés egyetemes eszköze, amely különbségeket is áthidalva mindenkit megérinthet.¹⁸

3.4 „Elmondok nektek egy történetet...” –

Bibliai történetek és az istenkép formálódása

Az Ószövetség kétharmad része és az Újszövetség egyharmad része is történet. Isten „történetekben beszél” az Ő népéhez, hozzánk, az Ő gyermekeihez. Nemcsak általában hitről olvashatunk, hanem Ábrahám hitéről. Nem pusztán szabadulásról, hanem a Vörös-tengeren való átkelésről. Nem a felebaráti szeretetet fogalmáról, hanem az irgalmas samaritánus segítségéről. A kisgyermekhez is elsősorban a Biblia történeteinek keresztül érkezik el Isten üzenete.¹⁹

A bibliai történetekre való elmélyült odafigyelés előre viszi a gyermeket belső feszültségeinek, félelmeinek feldolgozásában. A történet hallgatása közben intenzív

tanulás zajlik, belső képalkotás, azonosulás a szereplőkkel. A nagy kérdésekkel foglalkozó élethelyzetek, konfliktusok azon a síkon kerülnek elő, amelyen a kisgyermek ezekkel foglalkozni tud. A történet segítségével formátlan érzések, lelki, erkölcsi tartalmak nyernek formát. Ezek a megküzdésre, a félelem leküzdésére serkentik a gyermeket. Ezekből a történetekből bontakozik ki, formálódik tovább az istenkép – kicsoda és milyen az Isten. A Biblia nagy történetei bátorságot, bizalmat adnak a gyermeknek arra nézve, hogy Isten jó, az élet szép, Isten nehéz helyzetben sem hagy el, lehet benne reménykedni. A történetekben gyökerezhet a kisgyermek identitástudata is: ő Isten teremtménye, Isten szeretetből alkotta – ez a tudat bátorságot, reményt ad.²⁰

A bibliai történetek gyakran jó azonosulási alapot adnak a kisgyermeknek. A legkisebb gyermek helyzetébe könnyen beleélheti magát például József történetével. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szere-

tetének időleges hiánya nem állja útját a legkisebb sikerének. Jöhetnek kalandok, nehézségek, túljut a próbákon. Az is kiderül, hogy éppen rá van szükség mások megmentésében. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többléte, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események háttérében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítenek a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményezőkézségmegerősítésében.²¹

Istenünk ígérete szerint bízhatunk abban, hogy Ő velünk van akkor is, amikor a kisgyermekhez visszük az Igét. Hiszem, hogy Ő tehet alkalmassá arra, hogy megértve az Ő akaratát, megismerve a kisgyermekeket, számukra befogadható, bátorító üzenetté formálódjon szolgálatunk során az élő Ige.

ABSTRACT

HOW CAN THE LIVING WORD REACH THE YOUNG CHILD? RELIGIOUS PEDAGOGICAL ASPECTS FOR THE RELIGIOUS EDUCATION OF YOUNG CHILDREN

The study reflects on how to bring the living Word of God to young children from a religious education perspective. These aspects are grouped into three categories: settings in which the young child can experience God's nearness; specific encouraging messages from Scripture for the young child; and basic forms of encounter with God in the life of the preschool child. In terms of settings, it points out that, in addition to the crucial role of religious socialisation in the family, the values and atmosphere of institutional education and the community of the congregation, the experience of worship, together help the child's faith development. Encouraging messages are understood as messages which, taking into account the world and the developmental characteristics of the young child, form a link between the message of the Word and the young child. The following messages are detailed in this reflection: "God is always with you", based on the importance of a sense of security and trust; "Do not be afraid, for I am with you", which addresses feelings of fear; and "It is good to be together", which encourages the development of social relationships. The basic forms of encounter with God establish and enrich the personality and faith of the young child. Such building forms include experiencing table fellowship, prayer education, singing together, and Bible story-telling. **Keywords:** religious pedagogy, religious education of young children, religious socialisation, encouraging messages

Felhasznált irodalom

- BODÓ Sára: Imádság a zaj korában, in Szabó Lajos (szerk.): *Szavak és hallgatások az imádságban*, Budapest, Luther Kiadó, 2018, 57–79.
- FODORNÉ NAGY SAROLTA: *A katechézis kommunikációs problémái*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1996.
- GYÖKÖSSY Endre: *Hogyan tartsunk gyermekbibliaórárt?* Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1992.
- KEREKI Judit – TÓTH Anikó (szerk.): *Lépések. Módszertani kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára*, Budapest, Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., 2019, 89.
<https://docplayer.hu/212387653-Lepesek-i-kotet-tet-o-i-k-lepesek.html> (Letöltés: 2024.10.07.)
- KISSNÉ KÁLMÁN Marianna: Szociális érzékenyítés gyermekkorban, in Új köznevelés, 2017/1–2., <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-köznevelés/szociális-erzekenyites-gyermekkorban>, (Letöltés: 2024.10.07.)
- KODÁCSY-SIMON Eszter – SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla: A kisgyermek a családban, in Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 87–115.
- KOPCSÓ Krisztina: *A gyermekkori sötétől való félelem jellemzői és szülő által vezetett terápiája*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2019. 26. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23229/kopcsó-krisztina-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Letöltés: 2024.10.07.)
- KOVÁCS Barbara Luca – MÁTRAI Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 116–146.
- NÉMETH Dávid: Hit és nevelés – *Valláslektani szemléletmód a mai valláspedagógiában*, Budapest, KRE Hittudományi Kara, 2002.
- SOMFALVI Edit: A történetmondás lelkigondozói lehetőségei kisgyermekkorban, *Református Szemle*, 2007/2, 363–397.
- TÖRÖK István: *Dogmatika*, Amsterdam, Free University Press, 1985.
- ZSOLNAI Anikó: *A szociális fejlődés segítése*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

-
- ¹ Bodó Sára: Imádság a zaj korában, in Szabó Lajos (szerk.): *Szavak és hallgatások az imádságban*, Budapest, Luther Kiadó, 2018, 70.
- ² Kodácsy-Simon Eszter – Szabóné László Lilla: Kisgyermek a családban, in Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 87–90.
- ³ Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 116–146, 135.
- ⁴ Uo. 136–137.
- ⁵ Uo. 132–133.
- ⁶ Fodorné Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1996, 39.
- ⁷ Uo. 40–41.
- ⁸ Kopcsó Krisztina: *A gyermekkori sötétől való félelem jellemzői és szülő által vezetett terápiája*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2019, 26.
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23229/kopcsó-krisztina-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(Letöltés: 2024.10.07.)
- ⁹ Kereki Judit – Tóth Anikó (szerk.): *Lépések. Módszertani kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára*, Budapest, Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., 2019, 89.
<https://docplayer.hu/212387653-Lepesek-i-kotet-tet-o-i-k-lepesek.html> (Letöltés: 2024.10.07.)
- ¹⁰ Zsolnai Anikó: *A szociális fejlődés segítése*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013, 131–137.
- ¹¹ Kissné Kálmán Marianna: Szociális érzékenyítés gyermekkorban, Új köznevelés, 2017/1–2., <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-köznevelés/szociális-erzekenyites-gyermekkorban> (Letöltés: 2024.10.07.)
- ¹² Kovács – Mátrai: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, 143.
- ¹³ Kodácsy – Szabóné László: *Kisgyermek a családban*, 105.
- ¹⁴ Török István: *Dogmatika*, Amsterdam, Free University Press, 1985, 239.
- ¹⁵ Kovács – Mátrai: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, 123–129.
- ¹⁶ Németh Dávid: *Hit és nevelés – Valláslektani szemléletmód a mai valláspedagógiában*, Budapest, KRE Hittudományi Kara, 2002, 172–173.
- ¹⁷ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 102–104.
- ¹⁸ Uo. 131.
- ¹⁹ Gyökössy Endre: *Hogyan tartsunk gyermekbibliaórárt?* Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1992, 11.
- ²⁰ Kovács – Mátrai: Óvodáskorú gyermekek katekézise..., 118–119.
- ²¹ Somfalvi Edit: A történetmondás lelkigondozói lehetőségei kisgyermekkorban, *Református Szemle*, 2007/2, 392.

Műhely

SZABÓNÉ LÁSZLÓ LILLA

Tananyag helyett táplálék – a Szentírás imádságos olvasása

„De te maradj meg abban, amit tanultál, és amiről megbizonyosodtál, tudván, kiktől tanultad, mivel gyermekégedtől ismered a szent írásokat, amelyek bölccsé tehetnek téged az üdvösségre a Krisztus Jézusba vetett hit által. A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre, hogy az Isten embere tökéletes és minden jó cselekedetre felkészített legyen.” (2Tim 3,14–17)

Az Élő Ige évében természetesen vált hangsúlyosabbá a hittanoktatásra és a gyermekszolgálatra nézve is a Biblia tanításának a kérdésköre. A jelen tanulmány keretei nem teszik lehetővé, hogy teológiai alapozást adjunk az élő Ige kifejezéshez, vagy akár a fent kiemelt szakaszhoz, azt viszont mindenképp érdemes tisztáznunk, hogy a Biblia mint kezünkben lévő szöveg nem egy önmagáért való és önmagában érvényes tananyag, mint mondjuk a Pitagorasz-tétel vagy Ady szerelmi lírája. A Szentírás egyrészt – ahogy a fenti Igében is találjuk – az emberi élet leghangsúlyosabb egzisztenciájára, az üdvösségre vonatkozik, ami minden embert érint és bár elpalástolható, de valójában megkerülhetetlen kérdése az életnek. Másrészt az üdvösség kérdésében eligazító szent szövegek nem állnak meg önmagukban. Mindig ki vannak szolgáltatva a Szentlélek munkájának, aki életté teszi bennünk, hogy elvezessen a Biblia szívé-

hez, Jézus Krisztushoz, a sarokkőhöz, akin áll vagy bukik minden ismeretünk, gondolatunk, tudásvágyunk, célkitűzésünk, cselekedetünk. Mindez pedig igaz mind a tanítóra, mind a gyermekekre.

Az alábbiakban impulzusokat szeretnék adni a Bibliához való viszonyunk átgondolásához a hittanoktatás területén, illetve néhány szemponttal gazdagítani a hittanoktatás és gyermekek között végzett szolgálatnak Bibliára vonatkozó területét.

A fókusz

A hittanoktatás vagy katechézis minden részterülete azon múlik, hogy mit tekintünk a szolgálatunk eredőjének és célkitűzésének, hiszen ez határozza meg az összes további válaszunkat és döntésünket. Mi a fókusza, ezáltal a működésmódja a gyermekek, fiatalok felé végzett szolgálatunknak?

Ha számba vesszük azokat a fő irányokat, amelyek meghatározták és máig meghatározzák a katechetikai munkát az egyházban, az alábbiakat találjuk:¹

A legáltalánosabb megközelítés a tudásközvetítés. Ilyenkor a szolgálat célja Istenről beszélni a gyermeknek (*ministry to children about God*).

A gyakorlati teológia empirikus fordulatával a 70-es évek végétől egyre inkább fókuszba került a gyermekek korosztályos jellemzőinek kérdése, így egyre több figyelem jutott arra is, hogy milyen módon tudjuk úgy formálni a tananyagot, hogy az egyre gyermekszérűbb legyen. A szolgálatban teret kaptak a gyermekek korosztályos fejlődése mentén kialakított aktivitások, de továbbra is az Istenről szóló tanítás van a középpontban (*ministry for children about God*).

Az ezredfordulót követően mind az angolszász világban (*Godly Play*), mind a német valláspedagógiában (gyermekteológia) egy új irány fejlődését látjuk: az aktív tanuláson túl egy holisztikus megközelítés van elterjedőben, amiben egy folyamatba hívja meg a gyermeket a katechéta, melyben a gyermek amennyire csak lehet a maga teljes testi, érzelmi, szociális, spirituális valóságával vesz részt. Itt a fókusz is változik. A cél, hogy a gyermek interakcióba lépjen Istennel (*ministry with children with God*).

Skottie May a Wheaton College valláspedagógusa az előbbi három irányon túl egy negyedik megközelítést is megnevez.² Amikor nem csak teret készítünk a gyermeknek az Istennel való kapcsolatra, hanem felszabadítjuk arra, hogy felszínre hozza, ahogyan ő tapasztalja az Isten valóságát (*ministry through children with God*), ahogyan benne megtörténik Isten és ember ta-

lálkozása. Az utóbbi kettő a gyakorlati teológia spirituális fordulatához köthető.

A spiritualitás támogatása

A spirituális fordulat felismerése, hogy a felvilágosodás, a racionalizmus, a modernizmus és a szekularizmus következtében a nyugati keresztyénség elszakadt a maga spirituális gyökereitől. Ez a legtöbbször öntudatlan állapot pedig meghatározza az egyes szolgálati területeket is. A katechézisben például sokkal nagyobb hangsúly van azon, hogy mit és hogyan tanul meg a gyermek, mint azon, hogy mi ennek a tanulásnak a célja: a gyermek üdvössége, vagyis az élő, személyes istenkapcsolat Jézus Krisztusban a Szentlélek által.

A gyermek üdvössége, a Krisztusban kapott megváltott élet gyümölcseinek megélése és kibontakozása a gyermek életében elsőrenden nem a megtanított hitismereteken múlik (azzal együtt, hogy annak is megvan a maga jelentősége), hanem az adott személy életének a spirituális dimenzióján, hogy mennyiben van tere a mindennapokban az élet spirituális meghatározottságának. A Szentlélek által életre hívott *pneumatikos* földi megtestesülésének a tere az adott ember spiritualitása, ami egy teremtésünkél fogva adott dimenziója az emberi létnek.³ Ennek mentén kapcsolódunk a transzcendenshez. Természetesen mindebben részt vesznek a gondolatok (így az ismeretek), az érzelmek, a kapcsolatok, maga az emberi test is, mégis ebben megragadható az Istenre való irányultságunk teremtésbeli oldala.

Rebecca Nye brit pszichológus és valláspedagógus nagy-britanniai óvodák és

iskolák gyermekei közt végzett kutatásai⁴ arra mutattak rá, hogy egyetlen gyermek sem születik anélkül, hogy ösztönösen ne válaszolhatna Teremtőjének. A kérdés, hogy hogyan tartható fenn a gyermekek kezdeti hajlama arra, hogy mindennapi élettapasztalataik során felismerjék a Szentet?

Nye hat kritériumot állít föl a spirituális alapok biztosításához.⁵ A SPIRIT mozaik szó egy-egy betűjével élve: Space (hely) – Process (folyamat) – Imagination (képzelet) – Relationship (kapcsolat) – Intimacy (bensőségesség) – Trust (bizalom).

Hely

Gondolhatunk fizikai és lelki terekre is. Idézzük fel, hogy milyen helyeken végezzük a gyermekek közötti szolgálatunkat: gyülekezeti terem, tanterem, lépcsőforduló, könyvtár, stb.! Mennyire fejezik ki ezek a terek életünk transzcendens dimenzióját? Vannak-e olyan tárgyak, szimbólumok, amelyek a gyermek figyelmét, aki még nem tud fókuszálni a nem láthatókra, Isten felé vezetni? A nagyobb gyerekekkel, fiatalokkal már beszélgethetünk is arról, hogy mi segít nekik Isten jelenlétében tudni magukat.

A fizikai téren túl érzelmi térre is szükség van a gyermeknek. Ennek egyik oldalán elrejtettség, biztonság, közösséghez tartozás van, a másik oldalán szabadság az önállóságra, az egyéni véleményre, szubjektív megélésre. Az egészséges érzelmi térben megtapasztalható és egyúttal szabályozható is a közelség és a távolság. De ugyanide kapcsolódik a csend, amivel teret adunk Istennek és teret adunk egymásnak, hogy meghalljuk a másik hangját, üzenetét.

A Biblia tekintetében a hely jelentheti magát a könyvet, hogy milyen viszonyulást

élünk a gyermek elé a Biblia olvasása közben (a bibliánk megjelenése, ahogy bánunk vele, ahogy kinyitjuk, ahogy olvasunk belőle, stb.). Ebben is megmutatkozik, hogy az pusztán egy eszköz, tananyag, vagy sokkal inkább az a *hely*, ahonnan Isten megszólít minket. Éppen ezért áhítatos éberség, nyitott odafordulás, csend előzi meg, tisztelet, alázat övezi és hódolat, engedelmesség, csendes belső munka követi a felolvasást, ahogyan szívünkben forgatjuk az üzenetet. Mindezeket mi teremthetjük meg, mi élhetjük a gyermek elé.

Folyamat

A lelki életnek nem eredményei, hanem mérföldkövei vannak. A kultúránk produktumokban gondolkodik. Mi, mivel, milyen módszerrel hozható létre. Az e mögötti viszonyulás, hogy mindennek számba vehető és kimutatható eredménye kell, hogy legyen. A hitben növekedés egészen más. Szárbaszökkenés, rügyfakadás, gyümölcsstermes... Úton járás, aminek valójában soha nincs vége, mert nem az eredmény, hanem a közösségben megélt gazdagodás az értelme, amiben a jelen pillanatnak kevésbé a jövőre nézve, hanem sokkal inkább az „itt és most”-ban van jelentősége.

Tudunk-e úgy tekinteni a ránk bízotakra és a velük töltött időre, mint ami nem teljesítmények láncolata, ami végén a gyártósorról lekerül egy általunk vízionált református egyháztag, hanem ajándék idő, útszakasz, lehetőség a jelen találkozásban? Kísérőként bábáskodva társulunk melléjük egy-egy tanórára, tanévre, életszakaszra, gyermektáborra. Ezt a működést leginkább az életünk egzisztenciális mélységeit érintő

nyitott kérdések és az önkifejezés kreatív és szabad formái ösztönzik.

A kérdés, hogy a Szentírás a tanóráin, gyermekalkalmakon egy lezárt szöveg, amit ismerni, memorizálni, megtanulni kell, vagy Isten valóságának tágas gazdagsága, amiben együtt barangolhatunk, kereshetjük és fedezhetjük fel a közösen megtett úton, hogy kicsoda az Isten.

Képzület

Különbség van a nem látható valóság magunk elé képzelése, és a nem létező dolgokról való képzelődés, fantáziálás között. Az immanens világon túlival való találkozáshoz mindenképp szükségünk van képekre, szimbólumokra. Fontos, hogy itt nem egy rögzített, egyféleképpen megformált képről, hanem a végtelen valóságot valami módon a tapasztalati valóságunkon keresztül megjelenítő képekről, vagyis szimbólumokról beszélünk.⁶

Jézus valósága az evangéliumi történetekből bomlik ki, a mennyország a példázatok képeiből, az Atya lény a Fiúval való kapcsolatából. A Biblia nem statikus képek gyűjteménye, hanem út a rajtunk túli valósághoz való kapcsolódáshoz, a láthatatlan Isten és az Ő világról való képalkotáshoz, vagyis elképzeléséhez. Éppen ezért találunk megannyi képet a Bibliában. Ezeknek van egy evilági (pl. pásztor) és egy földi valóságon túlmutató transzcendens oldala (Jézus a Jó Pásztor). Az első nélkül nem tudnánk kapcsolódni a másodikhoz.

A gyermekek rendkívül aktív képzelőerővel rendelkeznek. Ha nem tömjük be az értelmüket előre legyártott képi világgal (túl sok képet tartalmazó gyermekbibliák, rajzfilmek, klippek), hanem étellel teli, szó-

ban elmesélt történetekben ismerik meg a Biblia világát, akkor eddük őket a hit gyógyító és étető képeinek az elképzelésére és az azzal való foglalkozásra. De ugyanígy ellehetetlenítjük a képzeletet, ha elvont fogalmakban tárjuk a gyermek elé a vallást, a hittartalmakat és lelki gyakorlatokat.

David Hay arra hívja fel a figyelmet, hogy a nyugati társadalmak már idő előtt absztrakciókra készítetik a gyermekeket.⁷ Ráadásul a vallásos nevelésben elsajátított kánaáni nyelv kínálja is ezeket az elvont fogalmakat. Természetesen idővel a gyermekeknek is szükségük lesz ezekre a kifejezésekre, a gond az, ha a vallásos ismeretek túlhangsúlyozása benövi a spirituális tapasztalatok mezejét, és átélések helyett a gyermek pusztán élettelen információkkal marad magára.⁸

A képzelet mozgósításáról a bibliai szövegek tekintetében a későbbiekben részletesen beszélünk.

Kapcsolat

Az iskolai oktatás elsősorban az egzakt, empirikus tudást értékeli, fontosabb az objektív ismeretszerzés, mint a szubjektív tapasztalat és megosztás, hangsúlyosabb a racionális belátás, mint az érzelmi, átélésalapú tanulás, kapcsolódás. Pedig a spiritualitás készítés a kapcsolatteremtésre. A spiritualitás támogatása pedig a kapcsolatkézség mozgósítása. A katechézis célja a gyermek transzcendenssel való kapcsolata, de ennek lélektani és teológiai bázisa egyaránt a mindennapi emberi kapcsolatokon alapul.

A gyermek hite szempontjából meghatározó a szülőkkel való korai kapcsolat,⁹ de a későbbi évek mintái is jelentősek. A gyermek minket figyelve lesi el, hogy hogyan

kapcsolódunk Istenhez, egymáshoz, a felebaráthoz és a teremtett világhoz. A teherbíró kapcsolatokban megélhető a konfliktusok, az egyet nem értések, a nehéz érzések, az áldott kapcsolatokban pedig az elfogadottság, a biztonság és egyúttal a szabadság.

A Szentírás kapcsolatok tárháza. Nem definíciót, objektív meghatározást kaptunk Istenről, hanem történeteket: bibliai, egyháztörténeti és mai bizonyosságokat, hogy kinek az életében mit és hogyan cselekedett. Igazából a horizontális és a vertikális kapcsolatokat szemlélve, és ugyanígy a horizontális és vertikális kapcsolatokba belépve ismerjük meg az Istent.

Bensőségesség

A kapcsolatok közelségben, bensőségeségben válnak étellel telivé. A spiritualitás az intimitásban gyarapodik, amikor megengedjük Istennek és egymásnak, hogy az élet mély, egzisztenciálisan meghatározó kérdései és jelenségei kapcsán összekapcsolódjunk. Ez egyúttal sebezhetőséget is jelent. Éppen ezért csak biztonságos, kellően bensőséges kapcsolatokban vagyunk szabadok, hogy megnyissuk életünket az igazán meghatározó dolgok felé. Ha a katechézisben teljesítményalapú, kognitív ismeretekre alapozó, frontális oktatást folytatunk esetlegesen távolságtartó vezetéssel, a gyerekek nem szabadulnak fel arra, hogy megosszák legszemélyesebb lelki megéléseiket, hogy hitük bensőséges kapcsolatokban növekedhessen.

A biztonságos, meghitt kapcsolódás hosszabb távú munka eredménye, ami a mai magyar iskola mindennapjaiban még nagyobb kihívás. Ezen a téren előnyben vannak a gyülekezeti keretek között tartott gyermekalkalmak, hittanórák. Fontos

a kiszámítható tér és idő, a megértő és türelmes odafordulás, az egymás felé történő kapcsolatok példaadó, figyelmes, tapintatos mediálása.

A Szentírás szövegeivel, történeteivel kapcsolatos idézés is lehet az a bensőséges hely, ahol tere van a szabad megosztásoknak, az önkifejezésnek, ahol tanulhatjuk egymás tiszteletteljes elfogadását. Ehhez viszont meg kell nyitnunk a Biblia szövegét a személyes találkozásra, szabad értelmezésre, az üzenetek közös keresésére és bízunk kell abban, hogy Isten Szentlelke megáldja ezt a nyitott teret, és megtaláljuk a módját az esetlegesen szükséges teológiai korrigálásnak, újragondolásnak.

Bizalom

A hit „a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.” (Zsid 11,1) A bizalom a bensőséges kapcsolatokon túl a lelki élet hullámvölgyeiben való kitartáshoz is szükséges. Bízni a szárazság idején, remélni a Mennyei Valóságot akkor is, ha elrejtí arcát az Úr.

A gyermekek mélyen vágnak a bizalommal teli, felszabadult kapcsolatokra. Az előítéletekkel és lappangó konfliktusokkal terhelt ítélkező közösségekben a bizalmatlanság terjed. Ezekben a helyeken a hit medrei is kiszáradnak. Oda lesz a remény, a bátorság, a derű, az elfogadás, vagyis a bizalom.

A bizalom egyik legegységesebb kifejeződése a nyitottság. Nyitottak tudunk-e lenni a gyermek létére, lényére, kérdéseire, megosztásaira, önkifejezésére a tananyag szabta keretek közt? Vagy túlzó elvárásaink, rutinszerű működéseink, problémafókuszú működésünk megakadályoz bennünket? Van-e helye mindebben az Istenbe vetett

bizalomnak? Hisszük-e, hogy Ő mindennél nagyobb, és áthatja a szolgálatunk minden részét, sőt, Ő maga végzi általunk azt?!

A Szentírás tekintetében a nagy kérdés, hogy bízunk-e a Szentlélek munkájában, aki vezeti és megtartja a gyermekeket a hitben való növekedés, a lelki formálódás, a hitismeretek gazdagodása, az egyházi szocializáció útján, vagy a gyermekek minden lépését kontroll alá vesszük, és a Biblia szavai, szövegei a szabadság útjelzői helyett ketreccé válnak, vagy esetlegesen a megszegyenyítés, a számonkérés, az elvárások eszközeivé lesznek.

A Kijelentés a találkozás helye

Mi, reformátusok az Ige egyházaként öntudatlanul és pillanat alatt redukáljuk a Kijelentést a Biblia szövegére. Mintha a szöveg által egyenes utunk lenne Istenhez. A szöveg még nem kijelentés. A betű megöl, a Lélek megelevenít (2Kor 3,6).

A keresztyén teológia megkülönbözteti az általános és különleges kijelentést.¹⁰ Az elsőbe soroljuk, ahogy a teremtett világ beszél a Teremtőről, amibe beletartozik az emberi lélek is, mint teremtett valóság. Ugyanide tartozik, ahogyan az emberi történelemben megmutatkozik az Ő kormányzása. Sajnos a bűneset következtében bár mindezekből csak sejthetjük Isten valóságát, a nem hívő ember is felismer ezt-azt Isten országának rendjéből, de igazából mindezeket nem olvassuk tisztán. Sok mindent kikutat a tudomány, de a lényegét, az üdvösség útját nem találja. Ehhez Isten különleges kijelentésére van szükség, ami Jézus Krisztusban jött el és a Szentlélek által érkezik el személyesen az életünkbe. Ennek két útja a *Lélek által megelevenített Szentírás* és *igehirdetés*.

Fontos, hogy sem maga a Biblia mint önmagában lévő szöveg, sem az igehirdetés mint emberi szöveg még nem kijelentés. A Lélek bizonyágtétele által lesz azzá akár az ígét olvassuk, akár igehirdetést hallgatunk. Ő vezet minket Krisztushoz, akiben megelevenedik a szöveg és a hallott/kapott/láttott üzenet.

Mindebből a katechézisre nézve a legfontosabb, hogy az Írás és az annak kapcsán létrejövő igehirdetés (kérügma) nem azért adatott, hogy pusztán ismereteket szerezzünk Istenről, hanem hogy a Szentlélek bizonyágtétele által felismerjük a Jézus Krisztusban kapott megváltást, ami út az Atyához a Szentháromság közösségében.¹¹ Mind a keresztségünk, mind az úrvacsora (a sákramentumban kiábrázolt Ige) erről tesz tanúbizonyságot, ebben részeltet: közösséget teremtet a Fenséges Istennel, aki kijelenti magát, hogy személyes, bensőséges kapcsolatba lépünk vele és ezáltal krisztusivá formálódjon az életünk a tanítványság útján.

Ez a gyakorlatban úgy valósul meg, hogy a Szentírás bizonyágtétele Krisztusra mutat, és a Vele való kapcsolatban a Szentlelke által születik meg és hangzik fel szívünkben az evangélium, amit hirdetünk a szószéken, a katedrán, de leginkább az életünkkel. Ez a kérügma, a hirdetett Ige, ami nincs Krisztus nélkül és nem marad következmény nélkül (Ézs 55,11).

Így a legfontosabb kérdés, amit fel kell tennünk magunknak – egyénileg és közösségileg –, hogy a hittanoktatásban, a gyermekek, fiatalok közötti szolgálatunkban a Biblia eszköz, tananyag az Istennel kapcsolatos ismeretek átadására, vagy Kijelentés, út Jézus Krisztushoz, hogy Benne

megszülessen mind az általunk, mind a gyermek/ fiatal által hirdetett Ige. Karácsony Sándor – a múlt században élt nagyhatású pedagógus – hívta fel a figyelmet arra, hogy a tanár és a diák kapcsolata kölcsönös viszony, változó, hogy épp ki a laikus és ki a pap (Karácsony szóhasználatával élve), ki az, aki épp vall (papként Igét hirdet) vagy valamást hisz el (laikusként fogadja az Igét).¹² A hittanóra, az ifi, a gyermekistentisztelet, minden közösségi alkalom, ami megnyitja magát az a közeg, ahol kölcsönösen Igét hirdethetünk egymásnak, vagyis kijelentés történik, Isten jelenvalóvá lesz, így megtörténhet a találkozás.

Amikor az Ige találkozássá lesz

Az Istennel való találkozás imádság. Akár az ember a kezdeményező, akár az Isten látogatja meg az embert (égő csipkebokor, Jézus megdicsőülése, stb.) az a mindennapok rutin működéséhez képest egy egészen más jelenlét, viszonyulás. A horizontális fókusz felcseréli a vertikális nyitottság. A földi, az emberi helyett a mennyei, az isteni valóság kerül a figyelem középpontjába. A kérdés, hogy mi segíti ezt a fajta jelenlétet.

A Szentírás mint Isten nagy történetének dokumentuma

A magyar református közegben is egyre ismertebb Craig G. Bartholomew és Michael W. Goheen Nagy Történet megközelítése.¹³ A Biblia öt felvonásban beszél el Isten és ember történetét, amiből megtudhatjuk, hogy kik vagyunk, és hogyan találhatunk vissza Teremtő Istenünkhöz a Megváltó Jézus Krisztus által.

Az első felvonásában láthatjuk a Teremtő Isten szeretetét, gazdagságát, végtelen kre-

ativitását, amivel létrehozta ezt a gyönyörű világot. Rácsodálkozhatunk arra a különleges kapcsolatra, amivel a képmására alkotott embert mindezek gondviselőjévé tette.

A második felvonásban, a bűneset történetében magunkra ismerhetünk. Az ember lázadása, szüntelen többre vágyódása, az egészséges, védelmet nyújtó keretek áthágása a mindennapok része ma is. Mindezeknek következménye van mind az Isten és ember közti kapcsolatban, mind az ember és ember közti viszonyokban és még a természetben is. Bármerre nézünk, jelen van a lázadás, az elidegenedettség, a sebzettség, a megtörtség, a Biblia nyelvén a bűn.

A harmadik felvonásban bontakozik ki Isten megmentő terve. Nem fordul el a Tőle elszakadt embertől, nem mond le róla, ahogy a teremtett világot sem hagyja végleg elpusztulni az ember bűne miatt. Szövetséget köt az emberrel, amit a történelem újabb és újabb korszakaiban megerősít egy-egy kiválasztott szolgálóján és Izráel népén keresztül: Nőé, Ábrahám, Izráel, Mózes, Józsué, Dávid... mind-mind kiemelkedő szereplői annak a hosszú folyamatnak, ahogy Isten küzd a népéért. Végül megszületett Fiát, Jézus Krisztust küldi el, hogy halálával és feltámasztásával, a megváltás munkájával végső megbékélést szerezzen az embereknek.

A negyedik felvonás a jelen időszaka. A Krisztusban kapott új szövetségben a Szentlélek által Isten és ember között megnyílt az út a bensőséges kapcsolatra. Ebben a helyreállításban hatalmazta fel az Egyházát, a Földön élő keresztyéneket, hogy egyrészt minél többeket meghívjanak az új életre, másrészt beleéljék az Isten Országá áldásait már most a mindennapokba. Azáltal, hogy Jézus Krisztus mellett döntünk,

a Szentlélek lakozást vesz a szívünkben és élni kezdjük az új élet gyümölcseit: „A Lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békeség, türelem, szívésség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás.” (Gal 5,22–23) Ezek azok a gyümölcsök, kincsek, amelyek által már itt a földön megélhetjük és továbbadhatjuk Isten országa gazdagságát.

Az ötödik felvonás a Nagy Történet zárófejezete: Jézus – ígérete szerint – egyszer visszajön, és az Új Teremtésben megbékéltet mindeneket. A Jelenések könyve az Új Jeruzsálem képével beszél erről: „semmi nem lesz többé átok alatt a városban, hanem az Isten és a Bárány trónja lesz benne: szolgálói imádják őt, és látni fogják az ő arcát, és az ő neve lesz a homlokukon. Éjszaka sem lesz többé, és nem lesz szükségük lámpásra, sem napvilágra, mert az Úr Isten fénylik fölöttük, és uralkodnak örökkön-örökké.” (Jel 22,3–5)

A gyermek egy család, egy tágabb közösség (házcsoport, gyülekezet, óvoda, iskola) és egy nemzet, társadalom, kultúra történetébe érkezik. A keresztyének nagy története keretbe helyezi mindezt. Ad – úgymond – egy szemüveget a részletek értelmezéséhez. A Biblia történetei, az igeolvasás újra és újra aktivizálja, mélyíti, gazdagítja bennünk ezt a keretet, így az életünk és a nagy történet egymást erősítő és kiegészítő dialógusba kerül. A Biblia a találkozás helye lesz, ahol Isten történetének lehetünk a részesei, ahol nekünk is helyünk van, ahol találkozhatunk Vele és az Ő munkájával, cselekedeteivel.

Mennyivel érthetőbb, ha így vannak előttünk a Biblia lapjai, ha egy-egy rövidebb szakasz ennek a történetnek a részeként jelenik meg. Mennyire erőteljes és igazsá-

taló, ha így tekintünk a saját életünkre, az egyházunkra, a Földön élő keresztyénségre, hogy tudjuk, mi a történetünk Istenben. Mennyivel többet jelent az, hogy megváltottak vagyunk, ha ez nem csak egy szó, hanem egy nagy történetbe ágyazódik, ami egybekapcsol sokak történetével, és tudhatjuk, hogy mindnyájan egy irányba tartunk az Új Teremtés örökkévalóságában. Mennyire másképp tekintünk a mindennapi teendőkre, ha Isten képmásaiként, sáfárként, talentumok gazdáiként, újjászületett és a misszióra felhatalmazott tanítványként vagyunk jelen. Mennyire másképp nézünk szembe veszteségeinkkel, nehezen hordozható betegségekkel, a halál valóságával, a gyász fájdalmával, ha az örök élet reményességében, Isten értünk munkálkodó, gyógyító jelenlétében látjuk azt!

A gyermek Isten történetében

De hogyan teheti magáévá egy gyermek Isten nagy történetét? Hogyan segíthetünk neki, hogy az önmagáról való gondolkodást, a hitfejlődést és lelki formálódást a nagy történet és a keresztyének története határozza meg? Azáltal, ha a képzeletüket megragadjuk Isten számára.

Ivy Beckwith amerikai valláspedagógus a történeteket, a rítusokat és a kapcsolatokat tartja mindebben a legfontosabbnak.¹⁴ Elsőként a felnőtt felelősségét emeli ki: csak az olyan szülők, lelkészek, hittanoktatók, gyermekszolgálók tudják a gyermekben életre kelteni Isten történetét, akiknek a képzeletét megragadta Isten országa. Ők fogják úgy élni a mindennapokat, mesélni a bibliai történeteket és osztozni a gyermekkel a valóság lelki gyakorlataiban (imádság, bibliaolvasás, istentisztelet, stb.), hogy abban Isten

nagy történetét élik, így a gyermek is ennek részesévé, szereplőjévé válik.

A Biblia nagy története nem pusztán egy illusztráció, hanem egy külön világ, egy kozmosz, amibe meghívjuk a gyermeket, ahol a gyermek beleképzelve magát a történet szövetébe, lakozást vehet. Ha pusztán illusztrálásra használjuk, a gyermeknek csak egy részét érinti, de ha meghívjuk a történet világába, akkor az egész gyermeket áthatja. Az egész gyermek részesévé lesz a képzeletével, a megéléseivel, az érzelmeivel, nemcsak az értelmével.

A gyermekszolgálatban az egyik legelterjedtebb módja a bibliai történetmondásnak az angolszász világból származó, négy lépésből álló feldolgozás:¹⁵

- hook – rávezető játék, történet, jégtörő, stb.
- book – a bibliai történet
- look – a történet taglalása, átbeszélése, hogy kik a szereplők, mi is történt, stb.
- took – a történet tanulságának az alkalmazása a mindennapi életre

Bár egy könnyen használható, logikus felépítésű metodika, mégis érdemes ránézni a hátrányára. Egyrészt ez a típusú megközelítés a történet lineáris, logikai felépítését emeli ki. Pedig a történeteknek van egy átélésalapú, kevésbé logikai, hanem sokkal inkább egy belső felfedezés útján járt kibomlása, amit akkor élhetünk meg, ha szereplőivé leszünk.

A testi megélések, az érzelmi és intuitív megismerés nem lineárisan épít fel egy megélést, hanem párhuzamos érintések mentén vesz lenyomatot a történésről. Érdemes megjegyezni, hogy a kisebb gyermekek a gondolkodásnak még csak ezen a szintjén

állnak. Az iskolások képesek már időrendben gondolkodni, de a mai digitális technika – a könyvvel ellentétben, amit lineárisan olvasunk – az ablakos, patchwork gondolkodást erősíti a párhuzamosan futó alkalmazások és internetes ablakok váltogatásával.

A másik hátránya a fenti, igen elterjedt bibliai történetfeldolgozásnak, hogy az aktuális szakaszt nem a nagy történet részeként kínálja, a gyermekeket nem szereplőként hívja be, hanem a kiragadott részt egyfajta eszközként tanmesévé formálja. A történet ahhoz szükséges, hogy egy kitűzött üzenetet szemléltessünk vele. Illusztrációvá lesz, ahelyett, hogy teret adna arra, hogy a gyermek belépjen az Istennel járt történetbe.

Ebben a megközelítésben a fókusz az emberi karakterekre tolódik. A bibliai szereplőket nem Isten történetének a szereplőiként állítjuk a gyermekek elé, hanem egy viselkedés példajaként. Pedig a bibliai történetek igazi karaktere maga Isten! „Isten a történet középpontja!”¹⁶ Ha az Ő cselekedetei és mindebben a mi viszonyulásunk vannak a fókuszban, akkor tudunk részesedni a jelenvalóságában, és akkor nyílik meg a találkozás lehetősége.

A bibliai történetek azért íródtak, hogy elmeséljék Isten tetteit. Éppen ezért a legjobb, ha a történeteket úgy meséljük el a gyermekeknek, hogy azok átélhetők legyenek, aztán hagyjuk magukra őket, hogy dolgozzon bennük az üzenet, és ők dolgozzanak meg az üzenetért. Ha bármit is hozzászünk, az Istenre mutasson egyfajta dicsőítésként, ámulatként, csodálkozásként!

A fentitől eltérő megközelítés az alábbi hívószavakat használja:¹⁷

Hook: Miről szól ez a történet? – A gyermek kíváncsiságának felkeltése.

- **Head:** Mit is mond a Biblia? – Az ismeret, a megértés megalapozása.
- **Heart:** Mit jelent ez a számomra/számunkra? – Isten szeretetének megtapasztalása, személyes megélése.
- **Hand:** Mit kér tőlem Isten? – Válaszadás a Biblia üzenetére: játék, ima, dicsőítés, szolgálat. A gyermekeknek lehetőséget adni, hogy újragondolják a történetet, és azt újrakonstruálva jelentéssel lássák el önmaguk számára.

A régiek bölcsessége: a lectio divina

Végezetül a hittanoktatásra és a gyermekszolgálatra nézve is érdemes magunk elé idézni, és párbeszédet kezdeni a régiek bibliaolvasási metódusával, a keresztyénység több évszázados folyamatában kikristályosodott formájával, a Lectio Divinával. A tükörfordításban isteni olvasásnak nevezett gyakorlat a Szentírás imádságos olvasásának a lépcsőit írja le. Többféle felosztást és megközelítést ismerünk,¹⁸ itt azokat a lépéseket mutatom be, amelyek végigvezetnek a teljes folyamaton,¹⁹ és egyúttal azt is keressük, hogy egy-egy szakasz miképpen valósulhat meg a gyermekek közötti katechézisben.

Silentio – elcsendesedés

Az első lépés az elcsendesedés, a megérkezés Isten jelenlétebe. A lelki olvasásra való felkészülés mindig egy belső elmozdulás a kontrolltól a fogékonyság felé, az információtól a transzformáció felé, a megfigyeléstől az engedelmesség indulatához. „Tudatában vagyunk annak, hogy Isten nincs teljesen jelen számunkra, vagy hogy mi nem vagyunk teljesen jelen Isten számára.”²⁰ Így a zárandokként keresés, a türelmes befogadókészség jobban illik a Szentírással imádkozóra, mint

a megtalálás, vagy a magabiztos tudás és annak lármás hangoztatása.

Már az egészen kicsik is meghívhatók és taníthatók a csendre. Ugyanakkor a csend kultúrájának kialakítása hosszú időt és gyakorlást igényel. Elsőként maga a hittanoktató kell, hogy ráleljen a benne lévő csendre, mert ebbe tudja meghívni a fiatalokat, gyermekeket. Ez nem egy üres némaság, hanem éber, nyitott várakozás Istenre, egy dialogikus csend, amiben a lelkünkben (képzeletben) Isten jelenlétebe érkezünk. Segít, ha van egy, a csend elejét és végét jelző jelzés: egy dal, egy triangulum, egy mozdulat. Ugyancsak segítség, ha közben van egy fókusz, ami a figyelmet megtartja: egy gyertya lángja, a légzésünk. Fontos, hogy ezek a csendgyakorlatok nem azonosak a keleti meditáció technikáival és nem is autogén technikák. Sajátos imádságos, pneumatikus jelentőségük van, hiszen az Isten jelenlétében való időzés a céljuk. Nem tekinthetjük pusztán lecsendesítő, lenyugtató technikáknak sem, bár megvan ez a „mellékhatásuk” is.

Lectio – olvasás

Az elcsendesedés az első lépés az imádságos bibliaolvasáshoz, de ez még nem elég. A monasztikus életformában²¹ a szerzetes naponta több órát olvasással vagy igehallgatással töltött. A könyv, leginkább a Biblia, nagy kincs volt. Nem csak olvasták, hanem memorizálták, másolták. Együtt éltek a szöveggel. Ma a könyv leginkább információ-szerzésre, szórakozásra szolgál, már ha még van olyan, aki kézbe veszi. Éppen ezért erőfeszítéseket kell tennünk azért, hogy szent olvasásunkban megjelenjen az a minőség, amely megnyitja a teret a kijelentésnek, Isten jelenlétének.

Az imádságos olvasásban „megnyitjuk magunkat a szövegnek, a hit és az engedelmisség lelkületével kezdünk hozzá, készen arra, hogy az olvasottakban észrevegyük Isten szavát, Isten akaratát és Isten működését, ami a mi megváltásunkra érkezik.”²² Ez történhet egy epiklézissel, ahol Isten Szentlelkét hívjuk, vagy egy rövid énekes imádsággal, pár szavas instrukcióval, amikor a gyermekek felé kifejezzük, hogy a most következő szavak Istentől érkeznek, amivel szeretne megajándékozni minket: Nyissuk meg szívünket, értelmünket ez előtt az ajándék előtt! Ugyancsak segítség, ha az Igét többször felolvassuk, mindezt lassan, az egyes mondatok, szakaszok között nagyobb szüneteket hagyva.

Meditatio – Elmélkedés, feldolgozás

A keresztyén meditációban nem az elménk kiüresítése a cél, hanem az Ige és a Szentlélek szavával és képeivel való betöltekezés. Ha az imádságot, az Istennel való találkozást „a Szentíráshoz kötjük, az hatékony eszköz a szubjektívizmus gátjának legyőzésére és a sivár lelki tapasztalatok zsákutcájából való kijutásra.”²³ – írja Casey, bencés szerzetes.

Ebben az elmélyült belső lelki munkában, ahogyan forgatjuk magunkban az Ige szavait, képeit, fontos momentum, hogy mindezt egy formálódásra kész lelkülettel tegyük, ahol Isten megszólíthatja megszokott meggyőződéseinket, szemléletünket és viselkedésünket. Ezt a nyitottságot pedig nekünk, katechétáknak kell a gyermekek, fiatalok elé élnünk. Ha úgy megyünk be közéjük, hogy már eleve tudjuk, hogy mit akar mondani a Biblia, akkor nekik már nem lesz lehetőségük felfedezni, és kitenni magukat Isten formáló akaratának. Instant üzenetet adunk él-

ető táplálék helyett, amit ki-ki személyesen kell, hogy megemésszen. „Le kell lassítanunk szellemi anyagcserénket,”²⁴ hogy az Ige párbeszédbe kerüljön az életünkkel.

Az Igével való elmélkedést sok minden segíti. Ahogy már korábban beszéltünk róla, Isten a maga történeteibe hív be minket. Ez leginkább a képzelet mozgósításával történik. Protestánsként gyakran elfelejtkezünk arról, hogy Isten azért küldte fiát, Jézus Krisztust a világba, hogy ezáltal találkozási pontot adjon. Jézus történeteiből tudjuk, hogy kicsoda az Isten. „Aki engem lát, látja az Atyát” – mondja Jézus. (Jn 14,9) Mi nem ábrázolhatjuk ki Istent, de Ő az evangéliumokban, Jézus történeteiben képet adott önmagáról, amelyekhez a képzeletünk (nem fantáziálásunk, képzelődésünk) által kapcsolódhatunk. Az Igében kapott történetek, és azon belül Jézus Krisztus alakja meghív minket arra, hogy vizualizáljuk, beszéljünk hozzá és közel kerüljünk hozzá. Ugyanebbe hívhatjuk meg a gyermekeket is. Természetesen nem maradunk meg a képzeletnél, hiszen az egy bálvány lenne, hanem a képzelet *útján* megnyitjuk magunkat a transzcendens felé, aki bár elképzelhetetlen, tovább vezet bennünket az Ő Szentlelke által ebben a találkozásban.²⁵

A kisgyermekeknek részletezve, a szavaink segítségével képzeletük elé festve, vagy segédeszközökkel megjelenítve (flanel, fabábú, stb.) meséljük el a történeteket. A nagyobbak meghívhatók, hogy csendben, csukott szemmel maguk elé képzeljék az adott jelenetet, megtalálják magukat benne és engedjék, hogy Isten Lelke vezesse őket a történeten belül és annak megértésében. De a találkozást segítik a kreatív írásformák, amikor egy-egy bibliai történet szereplőjeként kell

naplóbejegyzést vagy levelet írniuk, Insta profilt készíteniük, egy Bereal pillanatot megörökíteniük, stb. A legkülönbözőbb eszközökkel és technikákkal élhetünk az órán, amivel egy belső alkotófolyamat közben a fiatal átgondolhatja és kifejezheti, hogy hogyan tapasztalja abban a bibliai szövegben Istent.

Oratio – Szívből jövő válasz Istennek

Az elmélkedést, az adott szöveg/kép/történet belső szemlélését, szívünkben való forgatását egy párbeszédese rész követi, amikor mindazt, amit megéltünk ebben a találkozásban, és amit megértettünk, azt megfogalmazzuk Isten felé. Ebben ott van az imádat, a dicsőítés, a magasztalás, a bűnbánat, a hála, a köszönet, a kérés, a közbenjárás. Mindaz, amire Isten indított a Vele és Igéjével töltött időben a Szentlélek által.

A párbeszédhez viszont kapcsolatkészség kell. Ha a katechézisünk legfőképp elvont fogalmakban átadott hitismereteket tartalmaz, akkor Isten nem lesz megszólítható a gyermek számára. Ha Istent egy távoli, a mennyben lévő princípiumnak, legfőbb létezőnek írjuk le, aki általánosan mindenütt jelen lévő és mindenek mozgatója, akkor elveszítjük a Vele való személyes kapcsolat lehetőségét. „Sok keresztyén csupán annyit hisz, hogy (Isten – szerk.) valahol itt van, hogy valamilyen módon törődik velünk, és hogy valahogyan szeret minket; de Isten ilyenkor implicit marad az életünkben, és soha nem válik igazán személyessé. Soha nem válik ténylegesen valóságossá számunkra.”²⁶ Itt is a képzelőerő lehet a segítségünkre, azzal együtt, hogy a képzeletünk elmarad minden dolog valóságától, beleértve az emberi személyeket is, és radikálisan elmarad Isten végső valóságától is, de leg-

alább a helyes irányba mozdít el bennünket az imádságos párbeszéd közben.

Contemplatio

– hódolat és időzés Istenben

A kontempláció kifejezésnek megannyi árnyalatát találjuk a keresztyén lelkiségi irodalomban. Itt azt az éber jelenlétet, nyitott várakozást, hódolattal teli időzést értjük alatta, amikor nem a gondolatok, képek és szavak alkotják az imádságot, hanem az az indulat, amivel Istennek adunk át mindent. Már nincs szükség arra, hogy hasogassuk az Igét, megfogalmazzunk bármit is, mert elég a szív hódolata, imádata.

A kontempláció ajándék. Egyfajta megérkezetttség, otthonosság, békeesség Istenben, amikor az aktivitást felváltja annak a tapasztalata, hogy jó az Úr. Nem minden bibliaolvasásnak része, hiszen nem mi teszszük, mi csupán megéljük, ahogyan Isten otthont készít magánál számunkra (2Móz 33,12–24; Mt 17,1–13).

A gyermekek és fiatalok is megélnék és megélhetnek ilyen megpihenést, otthonra találást Istenben. Egy hittanóra keretében nehezen találunk erre időt, teret, csendet, de gyermektáborokban, ifis együttléteken, ahol több az idő és a tér, az Igével való időzés a fenti módokon megnyithatja számunkra is ezt az utat, amiben Isten meglátogatja őket a Szentlelkével.

Incarnatio – A szöveg megélése

Ahogy a fentiekből már összeállt, az Ige nem elsajátítandó tananyag, de nem is pusztán útmutatás a mindennapokra. Helyette életet formáló erő (Mt 7,28–28). A Lélek által teremjük a megterés gyümölcseit (Gal 5,22), és nem mi gyártjuk le azokat. Isten munkája,

hogy a kőszív helyett hússzívet teremt (Ez 36,26). Ezzel együtt személyes felelősségünk az engedelmisség, hogy megcselekedjük az Ige üzenetét. Casey így fogalmaz: „Imádságunk és a lectio leginkább meghatározó tényezője Isten hűséges keresése mindennapi magatartásunkban. (...) Nem érdemes buzgólkodni az olvasásban, ha közben restek vagyunk az olvasottak életre váltásában.”²⁷

Ezt a lépést leginkább azáltal munkáljuk, ha segítjük a gyermeket, a fiataalt, hogy Istenben időzve, az Igével táplálkozva megelevenedjen a Szentlélek által a jó cselekedetekre. Ha a Bibliát nem a jó és rossz magaviseletet bemutató tanmesék példatáraként tárjuk a gyermekek elé, hanem Isten szavaként, ahol találkozni lehet a Fenségessel, a Vele való találkozás pedig életet formáló esemény.

A katechéta imádságos élete

A tanulmány keretei nem tették lehetővé, hogy számba vegyük mindazokat a lehetőségeket, módszereket, ahogyan a Szentírás tananyag helyett életté lehet a hittanóra, a gyermekszolgálat, az ifjúsági munka területén. De nem is baj, mert a legfontosabb ezen a területen nem a módszer, hanem az, hogy a katechéta benne él-e Isten nagy történetében, és áthatják-e az imádságait a Biblia szövegei, és imádkozik-e a Biblia szövegeivel. Ha gyakorlottá válunk ezen a területen személyes életünkben, ha otthonosan mozgunk ebben a csodában, ajándékban, kegyelemben, akkor megtaláljuk a helyét és a megfelelő módját a gyermekek, fiatalok közt végzett szolgálatunkban is.

Felhasznált irodalom

- ACKLIN, Fr Thomas – HICKS, Fr Boniface: *Spiritual Direction. A Guide for Sharing the Father's, Love* Ohio, Steubenville, Emmaus Road Publishing, 2017.
- BARTHOLOMEW, Craig G. – GOHEEN, Michael W.: *A nagy történet. Hogyan találjuk meg a küldetésünket a Biblia elbeszélésében?* Budapest, Kálvin Kiadó, 2022.
- BECKWITH, Ivy: *Formational Children's Ministry. Shaping Children Using Story, Ritual, and Relationship*, Michigan, Grand Rapids, Baker Books, 2010, 14.
- BOWLBY, John: *A biztos bázis. A kötődés-elmélet klinikai alkalmazásai*, Budapest, Animula, 2009.
- BUCHER, Anton A.: *A spiritualitás pszichológiája*, Budapest, Oriold és Társai, 2018.
- CARNES, Natalie: *Image and Presence. A Christological Reflection on Iconoclasm and Iconophilia* California, Stanford, Stanford University Press, 2017.
- CASEY, Michael: *Szent olvasás. A Lectio Divina ősi művészete*, Bakonybél - Budapest, Szent Mauriciusz Monsotos – L'Harmattan, 2022.
- ESPINOZA, Benjamin D. (ed.): *Story, Formation, and Culture: From Theory to Practice in Ministry with Children*, Oregon, Eugene, Wipf and Stock Publishers, 2018.
- HAY, David -- Nye, Rebecca: *The Spirit of the Child*, London – Philadelphia, Jessica Kingsley Publishers, 2006.
- HORVÁTH-SZABÓ Katalin: „Van-e köze a lélektannak a lélekekhez? Spiritualitás és személyiség”, *Sapientia*, 2010/1, 41–62.
- HORVÁTH-SZABÓ Katalin: *Vallás és emberi magatartás*, Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány, 2012.
- KARÁCSONY Sándor: *A magyarok Istene*, Budapest, Exodus Kiadás, 1943.
- LARSON, Mimi L.: *The Child in Our Midst. The Shifting Trends in Ministry with Children and Families over the Past Forty Years*, *Christian Education Journal*, XVII. évf., 2020/3, 441–442.
- LUDLOW, Sandra: *Deconstructing Bible Storytelling with Three-to-Five Year Olds*, in: Espinoza: *Story*, 26–37.
- MULHOLLAND, M. Robert: *Invitation to a Journey. A Road Map for Spiritual Formation*, Illinois, Downers Grove: InterVarsity Press, 2016.
- NYE, Rebecca: *Children's Spirituality: What It Is and Why It Matters*, London, Church House Publishing, 2009.
- RIZUTTO, Ana-Maria: *The Birth of the Living God. A Psychoanalytic Study*, Chicago-London, The University of Chicago Press, 1979.
- SEBESTYÉN Jenő: *Református dogmatika*, Budapest – Gödöllő, Iránytű Kiadó, 1994.
- VAN DEN BRINK, Gijbert – VAN DER KOOL, Cornelis: *Keresztény Dogmatika*, Kolozsvár, Exit Kiadó, 2022.
- WESTERHOFF, J. H. III.: *The Church's Contemporary Challenge. Assisting adults to mature Spirituality with their children*, in Holly Allen (ed.): *Nurturing Children's Spirituality. Christian Perspectives and Best Practices*, Eugene, Oregon, Cascade Books, 2008, 355–365.

- ¹ J. H. III. Westerhoff: The Church's Contemporary Challenge. Assisting adults to mature Spirituality with their children, in: Holly Allen (ed.): *Nurturing Children's Spirituality. Christian Perspectives and Best Practices*, Eugene, Oregon, Cascade Books, 2008, 355–365.
- ² May megközelítését bemutatja Mimi L. Larson: The Child in Our Midst. The Shifting Trends in Ministry with Children and Families over the Past Forty Years, *Christian Education Journal*, XVII. évf., 2020/3, 441–442.
- ³ Vö. Horváth-Szabó Katalin: „Van-e köze a lélektannak a lélekezéshez? Spiritualitás és személyiség”, *Sapientia*, 2010/1, 41–62.; Anton A. Bucher, *A spiritualitás pszichológiája*, Budapest, Oriold és Társai, 2018.
- ⁴ Rebecca Nye: *Children's Spirituality: What It Is and Why It Matters*, London, Church House Publishing, 2009, 9–18.
- ⁵ Nye: *Children's Spirituality*, 41–55.
- ⁶ Vö. Natalie Carnes: *Image and Presence. A Christological Reflection on Iconoclasm and Iconophilia*, California, Stanford, Stanford University Press, 2017.
- ⁷ David Hay -- Rebecca Nye: *The Spirit of the Child*, London – Philadelphia, Jessica Kingsley Publishers, 2006, 131–138.
- ⁸ Vö. Hay Nagybritanniában szerzett tapasztalataival in: Hay–Nye: *The Spirit*, 141–150.
- ⁹ Ana-Maria Rizutto: *The Birth of the Living God. A Psychoanalytic Study*, Chicago-London, The University of Chicago Press, 1979; John Bowlby: *A biztos bázis. A kötődés-elmélet klinikai alkalmazásai*, Budapest, Animula, 2009.; A téma magyar nyelvű összefoglalója: Horváth-Szabó Katalin: *Vallás és emberi magatartás*, Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, 2012, 133–145.
- ¹⁰ Sebestyén Jenő: *Református dogmatika*, Budapest – Gödöllő, Iránytű Kiadó, 1994, 33–78.; Gijsbert van den Brink – Cornelis van der Kooi: *Keresztény Dogmatika*, Kolozsvár, Exit Kiadó, 2022, 203–212.
- ¹¹ Vö. van den Brink – van der Kooi: *Keresztény*, 177–219.
- ¹² Karácsony Sándor: *A magyarok Istene*, Budapest, Exodus Kiadás, 1943, 25.
- ¹³ Craig G. Bartholomew – Michael W. Goheen: *A nagy történet. Hogyan találjuk meg a küldetésünket a Biblia elbeszélésében?* Budapest, Kálvin Kiadó, 2022.
- ¹⁴ Ivy Beckwith: *Formational Children's Ministry. Shaping Children Using Story, Ritual, and Relationship*, Michigan, Grand Rapids, Baker Books, 2010, 14.
- ¹⁵ Uo. 27.
- ¹⁶ May at all: *Children Matter*, 278.
- ¹⁷ A 2017-es adventista Transformational Planning Framework alapján Sandra Ludlow: Deconstructing Bible Storytelling with Three-to-Five Year Olds, in: Benjamin D. Espinoza (ed.): *Story, Formation, and Culture: From Theory to Practice in Ministry with Children*. Oregon, Eugene, Wipf and Stock Publishers, 2018, 30–31.
- ¹⁸ M. Robert Mulholland Jr.: *Invitation to a Journey. A Road Map for Spiritual Formation*, Illinois, Downers Grove: InterVarsity Press, 2016, 129–133; Michael Casey: *Szent olvasás. A Lectio Divina ősi művészeté*, Bakonybél – Budapest, Szent Mauriciusz Monsotós – L'Harmattan, 2022.
- ¹⁹ Mulholland: *Invitation*, 130.
- ²⁰ Casey: *Szent olvasás*, 22.
- ²¹ Uo. 15–16.
- ²² Uo. 10.
- ²³ Uo. 23.
- ²⁴ Uo. 21.
- ²⁵ Fr Thomas Acklin – Fr Boniface Hicks: *Spiritual Direction. A Guide for Sharing the Father's, Love* Ohio, Steubenville, Emmaus Road Publishing, 2017, 14.
- ²⁶ Acklin – Hicks: *Spiritual Direction*, 5.
- ²⁷ Casey: *Szent olvasás*, 23.

Él az Ige pályázat
különdíja 1–5. osztály
kategóriában:
Illés Mona: Halfogás

MAGYAR PÉTERNÉ

Hogyan ünnepel egy 30 éves iskola az Élő Ige évében?

„Az Élő Igének ki kell hatnia minden tevékenységünkre.”¹ Egyházunk mindenkori küldetése, hogy teljesítse mindazt, amire az Úr Isten elhívott bennünket. Mindenkinek meg kell találnia azokat a területeket, ahol leginkább tudja kamatoztatni mindazt, amit ajándékként kapott Teremtő Urától. Egyénenként sem könnyű ezt meglátni, megtalálni, de közösségként talán még nehezebb. Nem minden gyülekezet érez elhívást arra, hogy intézményeket működtessen. Ahhoz olyan erőket kell megmozgatni, ami hosszú távon kell, hogy kitartson, hogy vezessen a cél felé. A cél pedig egy iskola fenntartásakor az, hogy építsük a jövő nemzedékét, hogy tudást adjunk át, és nem utolsó sorban, hogy missziói területként tekintsünk rá. Az emberi erőlködés nem visz előre, hiszen „ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába óvják azt az örök. Hiába keltek korán, és feküsztek későn: fáradsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget”. (Zsolt 127,1–2)²

Kezdeteknél központban az Ige

1994-ben elődeink hite kellett ahhoz, hogy ma elmondhassuk: Kecskemét egyik legismertebb általános iskolájának alapjait tették le 30 évvel ezelőtt. Istenünk ügyét helyezték előtérbe az akkori kecskeméti egyházi vezetők: Szabó Gábor és Varga László nagytiszteletű urak. „Egyre többször merült fel, amikor már működött a gimnázium, hogy legyen általános iskola is. Nem volt gond, mert a gyülekezeten belül volt öt vagy hat olyan tanítónő, akinek adott volt a végzettsége, mind hitüket gyakorló, templomba járó emberek voltak. Plusz adott volt Hörcsök Imre személye az igazgatói pozícióra, aki magára vállalta az iskolaindítás szervezési feladatait.”³ A 2014-ben Imre Sándor-díjjal kitüntetett igazgató így vall a kezdetekről: „Akkoriban már több mint 20 alapfokú oktatási intézmény működött városunkban. A legjobb iskolákkal kellett versenyeznünk. Ez jelentette a legnagyobb kihívást. Szervezőmunkánk során a legkiválóbb, legelismertebb, a szülők körében legnagyobb tekintéllyel bíró pedagógusokat kellett megnyernünk. Olyan szakembereket, akik hivatásukban a magas oktatási színvonal megtartása mellett kivá-

lóan képviselik az egyháziasságot, egyben képesek kinevelni iskolánk eljövendő tanítógenerációját. Az első évfolyam 4 tanítóval és 43 kisdíákkal indult.”⁴ A jubileumi 30. tanévben összesen 72 főállású pedagógussal és 730 diákkal működik a Kecskeméti Református Általános Iskola. A számok is bizonyítják, hogy megérte a 30 évvel ezelőtti kezdeményezés. Mára nemcsak a város, hanem országosan is elismert iskolája lett a fenntartó egyházközségnek, melyet már hatodik éve Tóth Attila vezet, aki a gyülekezet aktív tagja, presbitere.

Igeközpontú országos verseny kezdete

1997-ben országos szinten példaértékű szervezéssel hívta fel magára a figyelmet a Kecskeméti Református Általános Iskola, amikor meghirdette az I. Országos Bibliaismereti Versenyét. 2018-ban a Magyar Református Nevelés egy teljes számot szánt arra, hogy bemutassa a kezdeteket, a verseny résztvevőit, tanulmányokat, háttérinformációkat közölt a versennyel kapcsolatban.⁵ Fodorné Dr. Ablonczy Margit lelképásztor – az akkori hittanmunkaközösség vezetője – és hittanoktatótársai megtervezték, hogyan lehetne egy különleges versenyt megszervezni. *„Három különböző területet szerettünk volna a verseny keretein belül érvényesíteni engedni: írásbeli, szóbeli és dramatikus elemeket. Végiggondoltuk, hogy feldolgozott tudásanyagban megfelelő arányban szerepeljenek az ismereti és gyakorlati részek, gyülekezeti életközpontú, keresztyén nevelési értékek is. A verseny a maga összetettségében egyedülálló. Fontos volt a szervezésben, hogy a diákok mélyebben megismerjenek bibliai szakaszokat, történeteket, s mindez kapcsolódjon refor-*

*mátus énekanyagunkhoz is. Az előadott rövid jelenetekben pedig találjanak helyet ezek a mondatok, kérdések, hitvallások, énekek.”*⁶ A „Velünk az Isten” elnevezésű verseny népszerű országos hittanverseny napjainkban is. Némi átalakuláson ment át az évek alatt a kétnapos rendezvény. A dramatikus darabokat a szakmai zsűri fórum keretében értékeli, de nem számítja be a végső pontszámolásba. Lehetőség van már arra is, hogy családoknál legyenek a csapatok elszállásolva, építve ezzel a személyes kapcsolatot. Nem olyan régóta minden korosztályba bekerült egy zsolttár a kiadott szövegek közé, ebben az évben adta magát, hogy a 25. Zsoltárból készüljenek fel a csapatok.

Fodorné Dr. Ablonczy Margit a kezdetektől figyelte a versenyt. Amikor csak ideje enged, helyet foglal a zsűriben, az elkészített feladatsorokat lektorálja, szakmai tanácsaival igazgatja a verseny szervezőit.

A verseny megőrizte a kezdeti elképzeléseket, hiszen ugyanúgy központi helyet foglal el Isten Igéje. Az Élő Ige évében hirdettük meg a XXV. Országos Bibliaismereti Versenyt. Ennek az ünnepi alkalomnak a központi Igei üzenete: „Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!” (Zsoltárok 90,12). Isten csodálatos rendezői művének tudható be, hogy erre a jubileumi 25. versenyre 25 csapat jelentkezett, és mérte össze bibliaismereti tudását. Korcsoportonként 4–7 igezakaszt kell minden évben feldolgozniuk a csapatoknak. A kiadott történetekre alapozva íródik meg a 100 pontos írásbeli feladatsor, és kerül összeállításra az életkornak megfelelő 50 pontos játékos, szóbeli forduló minden feladata.⁷

Az egész tantestületet megmozgatja már az előkészület, valamint a verseny két

napja is. Minden testi-lelki fáradságot kárpótol a sok mosoly, a kedves visszajelzés, amelyben tükröződik Istenünk áldása. A hittanoktatói munkaközösség írja minden évben a feladatsorokat, mely több ellenőrzésen megy át, míg a verseny napjához elérkezünk. Az iskola évek óta nem indít csapatot, így minden kollega a szervezésre tud koncentrálni.

Álljon itt végül egy visszajelzés az idei versenyünkről: *„Amióta meghirdették a versenyt, azóta vártam azt a pillanatot, amikor a csapattal megmutathattuk, hogy mire is vagyunk képesek. A valódi versenyt próbák és gyakorlatok tömkelege előzte meg. A csapat izgatottan, mégis magabiztosan érkezett meg Kecskemétre. Az első verseny alatt végig érződött, hogy mi egy csapat vagyunk. Volt ott egy hatodik szék is. Jézusnak. Bizony, ő is ott volt és segített. A sok-sok nevetés, a vidám játékok és a jó hangulat erőt adott a következő lépéshez. A drámánkat egymást segítve, dicsérve adtuk elő. Hatalmas élmény volt. Este a családomnál szereztünk új emlékeket. Másnap reggel szinte kipihelve vágtunk bele az utolsó versenybe. A verseny végeztével kiküldtek minket, hogy a bírók pontozhassanak. Izgalom, jókedv, sikolyok. Talán az utolsó nem illik a sorba, de amikor a 4.-es bajtársaink örömmel futottak hozzánk, hogy 1 hibájuk lett. Akkor azért nagyon (és kicsit hangosan) örültünk. Utána a pláza sem maradhatott ki. A csapat egységét egyenpólókban is megmutathattuk. Eljött a várva várt eredményhirdetés. Alig bírtuk végig ülni a bevezetőt. Elérkeztünk a II. korcsoporthoz. Harmadik helyezettek – nem ők. (ettől a ponttól kezdve a pulzusom 200 körül volt). Másodikok – nem ők. Az első helyezett a Kálvin Téri Református Általános Iskola. Sikítva ugrottunk fel. Hihetetlen volt az az*

öröm, amit akkor éreztem, éreztünk. Miután kivártuk a III. korcsoport eredményeit, eljött a mi időnk is. Itt már nem csak nekem, hanem a csapattársaimnak is az egekbe szökött a szívverése. *Harmadik helyezettek – nem mi vagyunk. Második helyezettek – nem mi vagyunk. 1. helyezett: a Veresegyházi Ká... Itt már sikítva felugrottunk és egymás nyakába ugorva siettünk ki, hogy átvegyük a díjat. Mindannyian teljes extázisban ültünk le és már alig vártuk, hogy visszamehessünk a terembe. Csak eltelt az idő. A teremben a világ legnagyobb csatakiáltásával megrengettük az épületet.*

Összegezve: Hatalmas élmény, sok nevetés, kihívások, csapatszellem, öröm, izgalom és Jézus. Ezek jellemezték mind a két napot. Igaz volt, és igaz mind a mai napig a verseny jeléje: „Velünk az Isten!” (Horváth Róza 8. b)⁸⁸

Az ünnepi tanév a hétköznapokban

Az iskola tanévének tervezésekor, előkészítésekor központi helyet foglalt el a 30. jubileumi ünnepi tanév méltó megünneplésének gondolata. A tervezés érintette az egész tantestületet. Minden munkaközösség a maga szakterületének megfelelően előkészítette és javasolta, hogyan tudná megünnepelni a 30 tanévet. A diákok aktív részesei voltak a pedagógusok kezdeményezéseinek. A hittan-munkaközösség számos programmal, javaslattal tette emlékezetessé az ünnepi tanévet, például zsolnárok, dicséreték éneklése által is Istenünk Igéje válik élővé és hatóvá. Azt tűzte ki a munkaközösség célként, hogy egész tanévben a reggeli áhítatok alkalmával 30 különböző ének hangozzon el

egy-egy osztály előadásában. A tanév során a leghűségesebb gyermekek, akik mind a harminc alkalommal látogatták az istentiszteletet, egy tanév végi kiránduláson vehetnek majd részt.

A humán munkaközösség az iskolatörténetének elmélyítésére helyezte a hangsúlyt. A felső tagozatosokat megmozgatva egy egész délutánt átívelő csapatépítő versenyt szerveztek a diákoknak a pedagógusok aktív bevonásával.

Egy novemberi, esős napon birtokba vehették az alsó tagozatos diákok az igazán gyermekközpontú, és számukra oly fontos udvari játszóteret. Nagy előrelépés volt ez az iskola belső arculatának kialakításában. Tóth Attila igazgató úr kezdeményezését a szülői munkaközösség, és nem utolsósorban a fenntartó is támogatta.

A tanév végi iskolát megmozgató pikniknapon pedig olyat tett az iskola közössége, ami biztosan emlékezetes marad sokak számára. A közelmúltban egy vihar következtében megsérült és kivágásra ítéltetett egy nagy fa az iskola előtt. A városvezetéssel egyeztetve, az önkormányzattal együttműködve ennek pótlására faültetést szerveztünk. Egy fának mindenképpen van eszmei értéke is, hiszen, aki fát ültet, gondol unokáira, gondol a jövő nemzedékére is. Aki iskolát üzemeltet szintén csak a jövőre gondolhat, hiszen neveli, oktatja a jövő nemzedékét.

Iskolaölelés bibliai Igékkel

A 30. iskolai tanév nyitóalkalmára egy olyan ünnepi eseményt terveztünk, ami emlékezetes marad, ami élménnyé válhat minden tanuló és munkatárs számára. Egy szép

szeptember végi szombat délelőtt, nagy előkészületek után, a templomi istentiszteletet az iskola körbeölelése koronázta meg.

A kezdetektől fogva minden tanteremben egy-egy bibliai Ige van a falon, mely az adott osztály Igéje is egyben. A tanév elején megfogalmazzák a diákok, mit jelent számukra a mindennap sokszor látott idézet, milyen üzenetet tartogat számukra tanév elején. Az elképzelés az volt, hogy a közösségek számára oly sokat jelentő bibliai igeverseket egy nagy szalagra nyomtassuk ki. Ezt a szalagot tartva az iskola mind a 730 diákja körbeállta a nagy tekintélyt követelő, Újkollégium épületét. A jubileumi tanévben a 31 osztály úgy választott osztályigét, hogy nem lett közte két egyforma, amit Isten rendező tervének tulajdonítunk. Ezen a délelőttön minden osztály egymás kezét fogva, a szalagba kapaszkodva, hangosan elmondta a számára oly kedves és ígéreteket, bátorításokat tartalmazó üzeneteket. Így igyekezett a város zaján felülkerekedni Isten Igéje. A sort az 1. a osztály kezdte: „...légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tiszta életben.” (1Tim 4,12)⁹, majd a 8. c osztály zárta: „Bizony jószágod és szereteted kísér életem minden napján.” (Zsolt 23,6)¹⁰

Kiemelt ünnepi hétvége áprilisban

A legnagyobb hangsúlyt az ünnepi 30. tanévben az az áprilisi hétvége kapta, amire hónapokat készült a tantestület. A kétnaposra tervezett rendezvény fontos esemény volt az iskola életében.

Jámborné Márkus Emőke az iskola 20 éves Sola Fide kórusának a karnagya,

szakmai pályája kiemelkedő koncertjét álmolta meg a tanév elején. Eltervezte, hogy minél több öregdiákot hív vissza erre az ünnepi alkalomra, hogy együtt énekeljenek, zenéljenek a jelenlegi iskolai kórusokkal. Az alapos szervező munkának köszönhetően, nagy érdeklődés mellett valósult meg ez a program. A zeneművek körültekintő és átgondolt kiválasztása után próbák sokasága következett, amelybe bekapcsolódott az utolsó két hétben visszatérő 50 öregdiák is.

Elképzeléseink szerint szerettük volna, hogy erre a napra minél több volt refis diák jöjjön vissza az általános iskolába. „Ezért szüntelen zeng neked a szívem, örökké magasztalak, Uram, Istenem!” (Zsolt 30,13)¹¹ – állt a meghívón az iskola számára oly fontos zsolttár idézete. Így hívogatott minden érdeklődőt április második hétvégéjére az iskola vezetősége. Az öregdiáktalálkozó alkalmával több olyan egykori tanuló is eljött, akik az iskola indulásának első éveiben voltak kisdíjak. Nagy találkozások voltak az első tanítók és a diákok között. A nyugdíjba vonult munkatársaknak és az öregdiákoknak lehetőségük volt a régi albumokat, fényképeket, naplótka beszélgetések közepette átlapozni. Sok régi történetet elevenítettek fel, szó szót követett, felszínre törtek a közös élmények.

Az öregdiáktalálkozót és a 20 éves kórus fellépését egy zenés áhítaton ünnepeltük a gyülekezettel, szülőkkel közösen a református templomban. A meghívottak részére a találkozó egy állófogadással zárult, ahol Varga Nándor elnöklelkész mondta a pohárköszöntőt.

Április 14-én a tanév rendjében, előre rögzített időpontban az iskola teljes közössége együtt lehetett ünnepi istentisztelet keretében az alapítókkal, az elődökkel,

minden meghívottal. Együtt adtak hálát az ősök hitéért, a példamutatásáért. Balog Zoltán a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke Pál apostol Efézusiakhoz írt levélének 4. részének 11–16. versei alapján hirdette Isten üzenetét. A Dunamelléki Egyházkerület honlapja, a parokia.hu beszámolójában az alábbiak olvashatók: *„Balog Zoltán igehirdetésében elmondta, hogy a felnőttség egyúttal azt is jelenti, hogy az embernek erős gyökerei vannak, amelyet csak a család, az iskola és a templom tud megadni. Ha ezek adottak, akkor bármilyen erős szél fúj, és bármilyen magasra jutunk, nem fogunk elszakadni a gyökerektől. Aki Isten szeretetében gyökerezik, annak erősek a kötelei. És ha Istenbe kapaszkodunk, akkor gyümölcsöt fogunk teremni.”*¹²

Az igehirdetés után Tóth Attila igazgató úr ünnepi beszéde következett. Az igazgató úr kiemelte, mennyire jelentős és meghatározó az iskola életében a hit, a kitarás és az elkötelezettség. *„Ahogyan ma összegyűltünk, hogy megünnepeljük ezt a mérföldkővet az iskola életében, egyszerre érezzük a múlt erejét és a jövő ígését. Egy olyan intézmény 30 évért adhatunk hálát, amely mára a hit, a tudás és a közösség központjává vált. Egy közösség szilárd megerősödését, folyamatos fejlődését és áldásait ünnepeljük, mely hosszú évszázadok alatt épült fel generációk munkájának és áldozatos odaadásának eredményeképpen. Mint egy gótikus katedrális, melyet sosem lehet teljessé tenni, melyet sosem lehet befejezni, de melyet mindig tovább kell építeni és formálni nemzedékről-nemzedékre a hit, az elkötelezettség és az emberi alkotókészség örök jelképeivé, társadalmi és kulturális központjaivá... Ahogy visszatekintünk az elmúlt harminc év történéseire, nem csupán*

az eredményekre, a sikerekre és a tanulásra gondolunk. Hanem azokra a tanárookra, akik minden nap odaadással és szeretettel szolgálva neveltek és tanítottak. Azokra a szülőkre, akik mindig támogatták és ösztönözték gyermekeiket, és azokra a diákokra, akik minden nap kitartással és elszántsággal gyarapodtak a hitben a tudásban és az emberségben.” – hangsúlyozta igazgató úr köszöntésében.¹³

A fenntartó egyházközség is fontosnak érezte, hogy megemlékezzen a 30 éves szolgálatról. Az Új Szőlőskert¹⁴ újság aktuális számában központi helyet foglal el az általános iskola témaköre. Olyan cikkek jelentek meg, amelyekben ízelítőt kapnak az olvasók az elmúlt 30 év fontosabb eseményeiről. Azok a pedagógusok ragadtak tollat, akik vagy a kezdetektől tagjai a tantestületnek, vagy az elmúlt időszakban csatlakoztak a nagyhírű tantestülethez. Az újságban bemutatott az iskola sokszínűségét a kezdetektől kezdve a sport, a hitélet, a különféle programok és a sokféle képes beszámoló segítségével.

Összegző

30 év egy ember életében nagy mérföldkő. Ekkor megáll az ember és átgondolja, mit ért el eddig, mi várhat még rá, elgondolkodik, mit készíthet még el számára a Teremtő. Tervez, bízik, remél, dolgozik, családot alapít. Így van ez egy iskola életében is: múlt, jelen, jövő összességében kell gondolkodnunk.

Az elmúlt három évtizedben történeteket szinte lehetetlen küldetés pár oldalban összefoglalni. Bízunk abban, hogy az olvasó így is betekintést nyerhetett, hogyan éli mindennapjait az Élő Ige évében, egy Igéből táplálkozó közösség. *„Az Isten által vetett szilárd alap azonban megáll, amelyre ez van pecsételve: Ismeri az Úr az övéit...”* (2Tim 2,19)¹⁵ Hisszük, hogy mi is ismerjük azt az Urat, aki tervez velünk ott, ahol éppen vagyunk. Tervezzünk hát mi is vele életünk minden pillanatában. Különösen ne feledkezzünk meg arról, mennyi jót tett velünk az elmúlt évtizedek alatt, és mennyi jót készített nekünk itt a földön és majdnála a mennyei hazában!

¹ <https://www.parokia.hu/v/cselekvésre-sarkall/?fbclid=IwARoLv7zjrSpajVytqZL5QNoT6o-kjxhoVwgIkVeynTzUfyOlmn7gmZSuuSY> Hajdú Zoltán Levente (Letöltés: 2024.04.18.)

² <https://szentiras.hu/RUF/Zsolt127> (Letöltés: 2024.04.19.)

³ Varga László – Kriskó János: *„Mindennek rendelt ideje van” interjúkötet*, Kecskemét, Emmaus Kiadó, 2023, 168.

⁴ <https://civilnaplo.hu/hirek/17739/portre-horcso-k-imre-a-kecskemeti-reformatus-altalanos-iskola-alapito-igazgatoja> (Letöltés: 2024.04.22.)

⁵ http://real-j.mtak.hu/11357/7/MRN_2018_02.pdf (Letöltés: 2022.11.16.)

⁶ <https://refpedi.hu/mrn/velunk-az-isten/> (Letöltés: 2024.04.20.)

⁷ Korcsoportok: I. korcsoport: 1–2.évfolyam, II. korcsoport: 3–4.évfolyam, III. korcsoport: 5–6.évfolyam, IV. korcsoport: 7–8.évfolyam. Forrás: XXV.OBV versenykiírás, <https://krai.hu/iskolai-dokumentumok/37> (Letöltés: 2024.04.20.)

⁸ <https://kalvinteri.hu/az-xxv-velunk-az-isten-orszagos-bibliismereti-verseny/> (Letöltés: 2024.04.23.)

⁹ <https://szentiras.hu/RUF/1Tim4> (Letöltés: 2024.04.23.)

¹⁰ <https://szentiras.hu/RUF/Zsolt23> (Letöltés: 2024.04.23.)

¹¹ <https://szentiras.hu/RUF/Zsolt30> (Letöltés: 2024.04.23.)

¹² https://www.parokia.hu/v/eros-gyokeru-palma-fak/?fbclid=IwZXhobgNhZWwCMTAAAR3p8N1JeEp7WcmvH85Wzj5YngW5ppk7q-JI_e5LVKvBlvyDgNHZ5uwk8gzs_aem_Ac3P92ivGKyO81oN4iXcgKvYjPL6XywwKQBOLoFyFqRlg4RXiMmEJGTSJQZMEKGOLmerLk-CPXVWVnr30UeQb5R7 (Letöltés: 2024.04.20.)

¹³ Elhangzott 2024.04.14-én Kecskeméten a Református Templomban, Tóth Attila ünnepi beszédében.

¹⁴ A Kecskeméti Református Gyülekezet híromdója Szőlőskert címmel 1993 márciusában indult – forrás: <https://www.krek.hu/uj-szolokert> (Letöltés: 2024.04.24.)

¹⁵ <https://szentiras.hu/RUF/2Tim2> (Letöltés: 2024.04.24.)

CSONKA MÓNIKA

Élővé tenni az Igét a gyermekek között

Játékos hittanos vetélkedő

2024 az Élő Ige éve egyházunkban. Ennek kapcsán egyre többször jutnak eszembe Pál apostol szavai: „A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.” (Róm 10,17) Ez az Ige meghatározó volt hitoktatói pályámon, amikor a Pécsi Református Kollégium (továbbiakban PRK) tanító–hitoktatójaként igyekeztem meggyőzni kollégáimat, hogy bizonyos hitéleti alkalmakat miért tegyen kötelezővé az iskola vezetősége a diákjai és szülői közössége számára, illetve miért van szükség több, különböző olyan iskolai programra, amelyeken a Szentírás tanításait ismerhetik meg a gyerekek. Krisztus beszédét először hallanunk/olvasnunk kell: minél többször „alkalmas és alkalmatlan időben” (2Tim 4,2). Különböző csatornákon keresztül, minden korosztálynak a maga nyelvén. A hallott/olvasott Ige kezd el „munkálkodni” bennünk és a Lélek által lesz élővé a megértett Ige, melynek gyümölcsei a cselekedeteink.

A gyerekek nagy része úgy kerül be iskoláinkba, hogy ott hallja rendszeresen – sok esetben először – Isten Igéjét. Sokan olyan családokból érkeznek, ahol a szülők egyáltalán nem ismerik a Szentírást, semmilyen hitgyakorlatot nem adtak át gyermekeiknek, így a bennük felmerülő kérdésekre sincsenek válaszaik. Ezért református iskoláink legfontosabb küldetése, hogy a

rábízottakat igeolvasó és igeértő embereké nevelje. Nagy kihívás, hogy ezt a tőlük idegen nyelvhasználattal íródott, sokszor számukra érthetetlen szöveget, hogyan adjuk át nekik úgy, hogy befogadható legyen és élővé váljon az életükben. Életkori sajátosságukból adódóan az ő nyelvük a játék, a versengés, a humor és az éneklés.

Református fenntartású iskoláinkban a tantestületek összetétele is igen különböző, de úgy gondolom, azt kijelenthetjük, hogy elenyésző számban van „szintiszta” élő hitű, református vallású pedagógusokból álló közösség. Ezért az intézményekben a pedagógusok közötti misszióknak ugyanúgy helye van, mint a tanulók irányában. Célunk kell, hogy legyen, hogy pedagógusaink is rendszeresen találkozzanak Isten Igéjével, hogy az Ige az ő életükben is élővé váljon, így hitelesen képviseljék tanítványaik között Istentől kapott küldetésüket. Ezt a célt szolgálhatják olyan iskolai programok, amelyeket elsősorban a tanulónak szervezünk, de a lebonyolításában elengedhetetlen a pedagógusok közreműködése, együttműködése, találkozási a Szentírással és ezen keresztül az élő Istennel.

Az alábbiakban egy olyan jógyakorlatot szeretnék ismertetni, mely ezen alapelvek mentén valósult meg és működött több éven át a PRK Általános Iskolájában *Hit-tanos hét* néven, majd értékelve az ottani tapasztalatokat, adaptálva egy más jellegű

intézményre, a Balatonfüredi Református Általános Iskolában él tovább *Hittanos délután* elnevezéssel.

A program leírása

A 2000-es évek elején a PRK-ban működő hittanos munkaközösség úgy döntött, hogy – a reggeli közös igeolvasás, a hittanórák, áhítatok, az alkalmankénti családi istentiszteletek mellett – legyen tanévente egy olyan hét, amikor az iskola teljes közössége a Szentírásra fókuszál, ezért útjára indította az ún. *Hittanos hetet*. Ez tulajdonképpen egy házi bibliaismereti verseny, amelyen több versenyszámban, korcsoportonként bárki részt vehet. Olyan intézményekben, amelyekben egy-egy évfolyamon több osztály is van, érdemes évfolyamonként megrendezni, kisebbekben, ahol csak egy osztály van, összevont korcsoportonként (1–2. osztály, 3–4. osztály, 5–6. osztály, 7–8. osztály vagy alsó tagozat, felső tagozat) célszerű szervezni.

A témaválasztás után korcsoportonként négy részt (a témához kapcsolódó történetet vagy teljes könyvet, pl. Ruth, Eszter) jelölünk ki a Bibliából, ezeket a történeteket kell alaposan tanulmányozniuk a gyermekeknek. Az egyéni felkészülést azzal segítjük, hogy a versenyt megelőző hittanórákon megismertetjük és feldolgozzuk velük a kijelölt szentírási részeket. Ezután a következő versenyeken mérhetik össze tudásukat:

- feladatlap kitöltése a megadott történetekből
- történetmondó verseny: kiválasztanak ezek közül egyet, amit szó szerint megtanulnak és előadnak

- 4–5 fős csapatokat alkotva dramatizálják valamelyik választott történetet és előadják
- rajzpályázat: szabadon választott technikával rajzot készítenek
- zoltáréneklő verseny: egy kötelező zoltár a református énekeskönyvből és egy szabadon választott ének előadása

Minden versenyszámot szakmai zsűri értékeli.

A Hittanos hét célja

Minden egyházi fenntartású iskola fontosnak tartja, hogy tanulói *rendszeres Bibliaolvasóvá váljanak*, megismerjék Jézus Krisztus tanításait, egyházunk örökségét, énekkincsét. A *Hittanos hét* mindezt jól szolgálja, hiszen már a felkészülés során az átlagosnál több időt fordítanak a gyerekek Bibliaolvasásra, elmélyülnek a történetek tanulmányozásában.

Mivel a gyermekek nagyrészt önállóan készülnek fel az általuk kiválasztott versenyekre, önálló tanulási technikákat alkalmaznak, fejlődik *tanulási képességük* is. Feladatunk az érdeklődés, a kíváncsiság felkeltése és megtartása problémahelyzetek megoldásával (drámajáték), kreativitást igénylő érdekes feladatokkal, a megszerzett tudás mozgósításával (feladatlap összeállítása). A bibliai történetek értelmezése során előkerülnek olyan *erkölcsi kérdések*, amelyek lehetőséget adnak az egyéni életük megvizsgálására, akár bűnbánatra is készíthetnek. A bibliai szereplők által olyan *példaképek* kerülnek a gyermekek elé, akik hozzájuk hasonlóan esendő, vétkező emberek, de példát

mutatnak abban, hogyan lehet rátalálni életünk „helyreigazítójára”.

A történetmondó, zsoltáréneklő és drámajáték olyan versenyszámok, amelyek a zsűrin kívül „közönséget” is igényelnek. Ezért fontos, hogy a versenyzők meghallgassák egymás produkcióját, hogy megtanuljanak szurkolni egymásnak, örülni a másik sikerének. Tapasztalatom, hogy félénkebb társukat bátorítják, a kevésbé jó produkciókat is nagy tapssal jutalmazzák. Ezáltal is épül a közösség, fontos lesz *a másik ember teljesítményének megbecsülése*.

Az iskolai verseny célja továbbá az is, hogy *minél több gyermek megmérettesse magát*. Minden iskolának megvannak az állandó „versenyztethető” tanulói, így a többség nem motivált arra, hogy plusz feladatokat vállaljon. A *Hittanos hét* versenyszámainak sokrétősége lehetőséget ad arra, hogy az egyébként *gyengén teljesítő tanulók sikerhez jussanak*, színtere tehát az *egyéni tehetség-gondozásnak* is.

A program verseny jellege révén érdekes a gyermekeket díjazni, jutalmazni. A PRK-ban ez úgy történt, hogy versenyszámonként és korcsoportonként az első három helyezett oklevelet és tárgyi jutalmat kapott. Az ünnepélyes eredményhirdetés a következő hét hétfőjén, a reggeli áhítat után történt a teljes iskolai közösség előtt. Természetesen fontos az is, hogy minden résztvevő gyermek részesüljön valamilyen jutalomban, ezt a hitoktatók, osztályfőnökök tanóra keretében az alábbiak szerint tették meg:

- Rajzkészítés: ötös érdemjegy rajz tantárgyból
- Feladatlap-megoldás (legalább 50%-os

szint elérése esetén): ötös érdemjegy hittan tantárgyból

- Zsoltáréneklés: ötös érdemjegy ének/egyházi ének tantárgyból
- Történetmondó verseny: ötös érdemjegy hittan tantárgyból
- Dráma: ötös érdemjegy hittan tantárgyból

Ezen felül, aki legalább három versenyszámban indult, szaktanári dicséretet, ha helyezést ért el valamelyik versenyszámban, osztályfőnöki dicséretet kapott. Valamint minden tanuló a témához készült emléklapot vagy könyvjelzőt vihetett haza.

Tapasztalatok, adaptációs lehetőségek

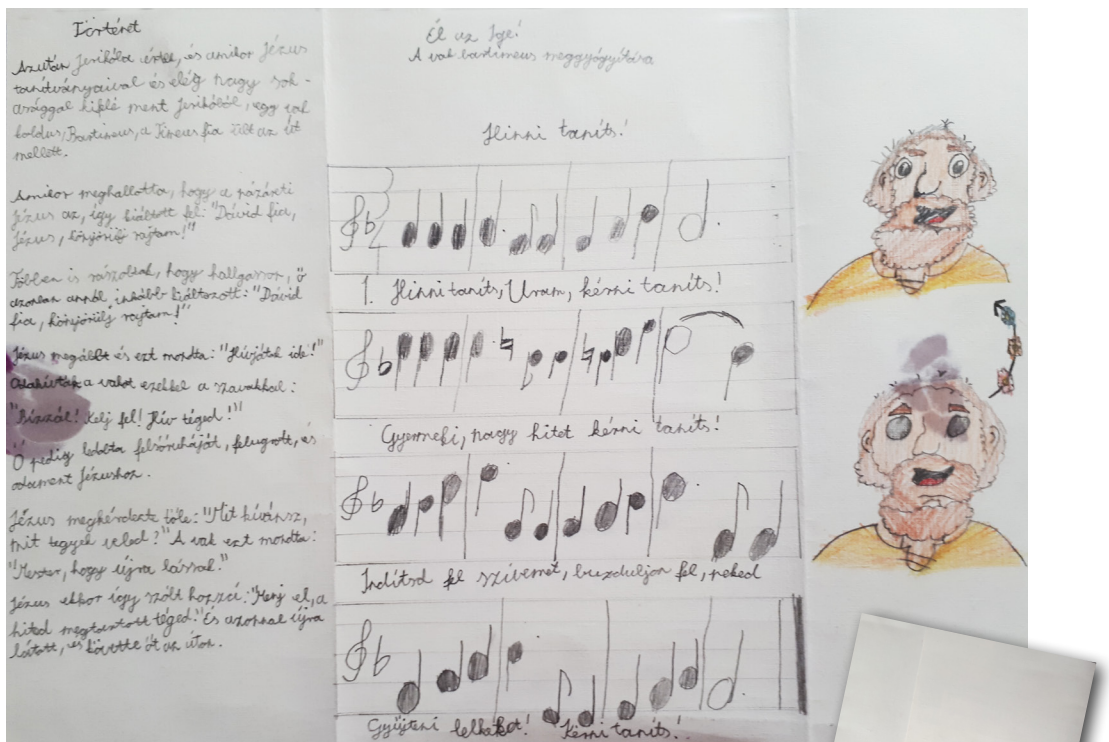
Néhány év elteltével azt tapasztaltuk, hogy a felső tagozatos diákok aktivitása – különösen az életkor emelkedésével – egyre csökken. Figyelembe véve az életkori sajátosságokat, azt a változtatást vezettük be, hogy a felsősöknek a témahetet témánappá alakítottuk, a hét egy napján játékos csapatversenyt szerveztünk a megadott témákból. Elvárás volt, hogy minden osztály legalább két négyfős csapatot delegáljon. Ez a változtatás meghozta gyümölcsét, az aktívabb osztályokból több csapat is indult a versenyen.

Balatonfüreden egy fiatal, néhány éve „átvett” egyházi iskolába érkeztem, ahol még az elején járt az intézmény egyházi arculatának kialakítása, szükség volt hagyományteremtő céllal elindítani hitéleti alkalmakat a diákok és tanárok körében. A tanulói és munkatársi létszám jóval ke-

vesebb, mint a PRK-ban, ezért itt elsőként a tematikus nap elindítását gondoltam célravezetőnek. 2019-ben rendeztük meg elsőként a *Hittanos délután* című programot, amely azóta töretlen népszerűségnek örvend az intézményben, a tanulói közösség mintegy fele vesz részt rajta. Három korcsoportban (két alsó, egy felső tagozat), négyfős csapatok játékos vetélkedő keretében mérhetik össze felkészültségüket az adott bibliai történetekből. A vetélkedő után szeretetvendégség várja a versenyzőket, amíg a zsűri összeállítja a rangsort, majd ünnepélyes eredményhirdetéssel zárul a délután.

Zárszó

Neveljük tehát gyermekeinket igeolvasó, -hallgató és -értő gyermekekké úgy, hogy az örömforrás, közösségi élmény legyen a számukra! „Neveld a gyermeket a neki megfelelő módon, még ha megöregszik, akkor sem tér el attól.” (Péld 22,6) Ha egy verseny vagy játékos vetélkedő által juttatjuk el hozzájuk az Ige ismeretét, üzenetét, és imádságban kérjük, hogy a Lélek munkálja tovább a szívükben, hiszem, hogy nemcsak az Élő Ige évében, hanem mindenkor megélevenedik az életükben. „Mert Isten igéje élő és ható...” (Zsid 4,12a).

Él az Ige pályázat különdíja 1–5. osztály kategóriában:
Hegedűs Bendegúz Mihály; Vak Bartimeus

ÁBRÁM TIBOR

Harminc év vissza, harminc év előre – a református köznevelés víziója két nemzedékre (stratégiai elemzés)¹

Bevezetés

Megtisztelő és egyben felelősségteljes felkérést kaptam a Kárpát-medencei Református Középiskolák és Általános Iskolák XXVII. Találkozója szervezőitől. Az volt a feladat, hogy a 2024. július eleji találkozón Csurgón álljunk meg közösen, és végezzünk stratégiai elemzést két nemzedéknyi időre kiterjesztve: az egyik a mögöttünk hagyott 30 év, a másik pedig az előttünk álló 30 év. Az egyik időszakkal kapcsolatban vannak átélt meg tapasztalásaim, hiszen 1993. július 15-től vezetem a Lévy József Református Gimnázium és Diákotthon közösségét. A másik időszakkal kapcsolatban pedig sok református pedagógussal együtt voltak vízióink.² Ezeket a víziókat érleltük református köznevelési jövőképpé, amit a Magyarországi Református Egyház Zsinata 2018. november 21–22-i ülészakon megerősített. Eszerint a Zsinat jónak látta, hogy a református oktatási intézményrendszer fejlesztése a ZS.-39/2018.11.22 határozat 2. sz. mellékletében meghatározott 10 pillérterületen történjék. Ha ez Isten szerinti, akkor szabad megtartani, és szabad erről beszélgetnünk, hiszen jómagam is vallom és tapasztalom, hogy „sok szándék van az ember szívében, de csak az Isten terve valósul meg”. (Péld 19,21)

Az időtávlat kiterjesztése

Kétnemzedéknyi idő, pláne ha azok elválasztó mezsgyéjén állunk, nem túl hosszú időtartam stratégiai elemzéshez, ezért mindenképpen javasoljuk az időhatár kiterjesztését. Mivel a jövőből a mába (vissza)tekintés ajándékát nem kaptuk az Istentől, ezért az időtengelyt csak a múltba tudjuk kiterjeszteni. Javasoljuk ezt az időtengelyt a reformáció időszakáig kiterjeszteni. A stratégiai elemzésben öt rövidebb, beazonosítható időtartamot helyezünk el ezen az időtengelyen. Az elsőt a reformáció évtizedeibe; a másodikat a református intézményrendszer elvesztésének időszakára, az 1940-es évek végére; a harmadikat

a rendszerváltozás éveire, 80-as 90-es évek fordulójára; a negyediket a mába, a 20-as évek elejére, és az ötödik időpont legyen harminc év múlva, a 2050-es évek elején. Nevezzük néven az öt időtartamhoz tartozó öt nemzedéket: a reformáció nemzedéke, az iskolarendszert elvesztő/feladó nemzedék, a rendszerváltoztató nemzedék, a jelenlegi nemzedék (a stafétaátvevő nemzedék), a jövő nemzedéke. Természetesen igyekszünk a két megadott időtartamra fókuszálni, de így már egy lépést hátra tudunk lépni, hogy nagyobb perspektívából lássuk és elemezzük a református köznevelési folyamatokat és történéseket.

Módszertani megfontolások

A tanulmányban a visszatekintés és az előrettekintés során nem vélekedést, véleményt kívánok megfogalmazni, hanem valamilyen objektív kutatási módszer alkalmazásával igazolható téziseket vagy – az igazolást az olvasóra bízva – hipotéziseket állítunk fel. Teszszük ezt akkor is, ha a tanulmány terjedelmi korlátai és a követhetősége nem engedi meg azt, hogy igazoljunk egy-egy megállapítást. Az olvasónak hagyva azt a feladatot, hogy igazolást keressen, találjon, vagy ha ilyet nem talál, magában elvesse a megállapítást.

A mából a stratégiai visszatekintést és a stratégiai előrettekintést két különböző kutatási módszerrel fogjuk vizsgálni.

A visszatekintés esetén a „*páros elemzés*” módszerét alkalmazzuk. A páros elemzés az a tudományos kutatási módszer, amelyben egy jelenséget vagy folyamatot meghatározó, két, szoros összefüggésben lévő tulajdonság együttes vizsgálatával állapítunk meg tényeket, téziseket vagy fogalmazzunk meg hipotéziseket.

Az előrettekintés esetén a „*szcenárióalkotás/-elemzés*” módszerét alkalmazzuk. A scenárióalkotás/-elemzés az a tudományos kutatási módszer, amikor egy rendszer több, meghatározó tulajdonságának együttes, egymásra hatással lévő, de egymástól függetlenül is változni képes módosulása következtében határozom meg az egész rendszer változási forgatókönyvét, scenárióját.

Mivel a református intézményrendszer jövőbeli fejlődése nemcsak a külső körülményektől, hanem jelentős mértékben annak szereplőitől (fenntartók, intézmények) is függő folyamat, ezért sokkal fontosabb kérdés az, hogy milyennek szeretnénk látni a református intézményrendszert 30 év múlva (egyfajta jövőkép megfogalmazása), mint az, hogy milyen is lesz valójában. Az utóbbi csak azt veszi figyelembe, hogy ha bizonyos rendszert meghatározó tulajdonságokra más és más hangsúlyt fektetünk, akkor hogyan alakulhat az intézményrendszer. Az előbbi viszont egy világos jövőképet igyekszik felvázolni, és a jövőben a köznevelési folyamatokat úgy alakítani, hogy az intézményrendszer a megfogalmazott (optimális) jövőképhez közeledjék. Ezt nevezi a szakirodalom *jövőképzérelt* működésnek (stratégiának), szemben bázisszemléletű működéssel. Ezért tartottuk fontosnak azt, hogy az előrettekintésben a *szcenárióelemzést* kiegészítsük a *református intézményrendszer jövőképe pilléreinek* felmutatásával.

A visszatekintésben ahhoz, hogy megkeressük a páros elemzéshez két, erős összefüggést mutató, református köznevelési intézményrendszer minőségét meghatározó tulajdonságot, néhány axiómát és tézist fogalmaztunk meg.

Az *axióma* olyan közvélekedés alapján, vagy hosszú távú tapasztalat alapján igaznak tartott tény, amelyet igazolás nélkül elfogadunk. A *tézis* olyan állítás vagy feltételezés, amelyet tudományos kutatási módszerrel igazolni lehet, és ha kell, tudunk is.

A jövőbemutató két módszer jól kiegészíti egymást. Míg a szenárióelemzés azt mutatja meg, hogy ha a rendszer egyes elemeit bizonyos szemlélettel változtatjuk, akkor az milyen hatással lesz az egész rendszerre, addig a jövőkép azt vázolja fel, hogy ideális esetben milyenné kell válnia az intézményrendszernek ahhoz, hogy Istentől kapott küldetését optimálisan betöltsse.

Igei látás és missziói látás kölcsönös hatása

Azzal az axiómával (alapvetéssel) kell kezdenünk, amely a keresztyén ember vagy keresztyén közösség alapvető működését határozza meg.

1. axióma: Keresztyén egyén vagy közösség Igei látása és missziói látása erős összefüggésben van egymással.

A keresztyén ember Igei látása határozza meg a missziói látását. Ez azt jelenti, hogy amilyen az élő Igével (Jézus Krisztussal) való személyes kapcsolatom, az élő Igével való átjártságom, az határozza meg, hogy megértem-e, mi a küldetésem, hova kell mennem és mit kell tennem, hogy mi a dolgom ezen a világon.

Iskolarendszerről beszélve ez az axióma (alapvetés) megfogalmazható iskolarendszer-specifikusan is: Egy református közösség Igei látása és *köznevelési* missziói látása erős összefüggésben van.

Mivel az Igei látás és a missziói látás az egyén és a közösség életében is szoros kapcsolatban áll egymással, a visszatekintő páros elemzés két, erős összefüggésben lévő tulajdonsága legyen ez: Igei látás – milyen a kapcsolatom az élő Igével, (köznevelési) missziói látás – látom-e, hogy mi a dolgunk az adott református intézményben/intézményrendszerben. Azt fogjuk megvizsgálni, hogy az általunk megjelölt 5 időpontban a református közösségeinknek milyen volt az Igei látása és a missziói látása. Ahol határozott álláspontot tudunk elfoglalni, ott ezt megteesszük, ahol ez nem áll módunkban, ott ezt kérdésként fogalmazzuk meg.

	Közösség	Igei látás	(Köznevelési) missziói látás
1	reformáció nemzedéke	tiszta Igei látás	világos missziói látás
2	az iskolarendszert elvesztő/feladó nemzedék	közösségi Igei látást leárnyékolta, foglyul ejtette más ideológia	nincs missziói látás az adott helyzetre (kevés volt a cselekvési tér is)
3	rendszerváltoztató nemzedék (a stafétaátadó nemzedék)	Milyen volt az Igei látásunk?	nincs (köznevelési) missziói látás
4	a ma nemzedéke (a stafétaátvevő nemzedék)	Milyen az Igei látásunk?	Milyen a köznevelési missziói látásunk?
5	a jövő nemzedéke	<i>Hipotézis: Ha 30 év múlva kiváló református intézményrendszert szeretnénk (missziói látás), akkor ma elsősorban az Igei látásunkkal kell foglalkozni.</i>	

1. táblázat: Közösség, Igei látás és a köznevelési missziói látás összefüggései

Végezzünk majd el magunkban őszinte elemzést arra nézve, hogy a Magyarországi Református Egyházban, egyes közösségeiben a rendszerváltozás időszakában milyen volt az Igei látás, valamint a ma nemzedékének milyen az Igei látása, és milyen a köznevelési missziói látása! Ez az őszinte (ön)vizsgálat eredményezheti azt, hogy megértünk folyamatokat. Megértjük azt, hogyan formálódott a református iskolarendszer a Kárpát-medencében, hogy alapvetően mi határozta meg az iskoláink újraindítását, vagy fenntartói jog átvételét, hogyan is tekintünk intézményeinkre a 21. században. Ez az Igei látás határozhatja meg a jövőképünket is.

A jövő nemzedékkel kapcsolatosan olyan hipotézissel élünk, amelyet a következőkben igazolni is lehet. Az a feltételezésünk, hogy *ha szeretnénk 30 év múlva kiválóan működő, markáns keresztyén és református jelleget mutató református köznevelési intézményrendszert, akkor ma a bibliai, hitvallási alapokra, az Igei látásra kell a legnagyobb figyelmet fordítani.* Ezen keresztül nyerhetünk olyan világos missziói látást, amely a ma meghozandó döntések és fejlesztések eredményeként szakmailag és értékrendileg is hiteles intézményrendszert eredményezhet.

Mi jellemzi a Kárpát-medencei református köznevelési intézményrendszer elmúlt 30 évét?

A következőkben néhány megállapítást fogalmazunk meg a magyar iskolarendszer elmúlt 30 éve kapcsán. Ezek között lesznek elvi megállapítások, és lesznek gyakorlati, tapasztalati megállapítások. Az elvi megállapításokat igyekeztünk tézisekben tömören megfogalmazni.

Egymástól függő közösségek köznevelési misszióinak kapcsolata

Dependens, egymástól egyirányban függő közösségeknek tartjuk azokat, amelyek egymással jogilag alá-fölrendeltségben vannak. Az egyiknek a létét, működési kereteit a másik döntései határozzák meg. A református iskolarendszer tekintetében ilyen dependens közösségek a fenntartó – intézmény közösségpáros. Az intézmény létrejötte, működési keretei, küldetése a fenntartótól függ, a fenntartó közösség jogi és intézményirányítási eszközökkel szabályozza azt.

Kodependens közösségeknek nevezzük az egymással jogilag mellérendeltségben lévő közösségeket. Ilyenek az intézmények egymás közt, még a többcélú közös igazgatású intézmények intézményrészei is, és ilyenek a fenntartói közösségek. Mindkét esetben jogi mellérendeltségről beszélhetünk. Bár fontos kérdés, hogy az intézményrendszeren belül az egyes intézmények hogyan tudnak hálózati együttműködésben missziói szinergiát felmutatni, és milyen többlet erőforrás lehet a fenntartói közösségek együttműködésében, a jelen tanulmány keretei közt a kodependens közösségekkel nem áll módunkban foglalkozni.

A dependens közösségek (fenntartó-intézmény) vonatkozásában az elmúlt 30 év tapasztalatából az alábbi elvi és gyakorlati megfontolások tehetők:

Tézis: Dependens közösségek köznevelési missziói látását mindig a jogilag fölrendelt közösség Igei látása határozza meg.

Egy intézmény köznevelési missziói látását a fenntartó Igei látása határozza meg. A fenntartó már az intézmény alapító okiratában megfogalmazhatja az intézmény általános és sajátos küldetését, és a számára biztosított intézményirányítási eszközökkel (emberi erőforrás-gazdálkodás – intézményvezető megbízása, iskolalelkész kirendelése, stb. –, szakmai-pedagógiai célok támogatása a Pedagógiai Program jóváhagyásakor, a szervezeti és működési szabályzat elfogadása, stb.) nagymértékben meghatározhatja az intézmény köznevelési missziói látását és gyakorlatát.

Ezért is meghatározó jelentőségű a református intézményrendszer fejlődése tekintetében a fenntartó egyházi közösségek hiteles és szakmailag szakszerű szerepvállalása.

Milyen következményei lehetnek ennek a jogi-szervezeti-szakmai meghatározottságnak? Két, fokozatosan bővülő körű következményre kívánjuk a figyelmet ráirányítani:

1. következmény: Egy intézmény köznevelési missziós látása (stratégiája) nem lehet fejlettebb, mint az őt fenntartó közösség missziói látása (amit viszont az Igei látása határoz meg).

Igaz ez az intézményeinkre külön-külön is. Jelentős felelősséget helyez ez a református intézményfenntartó közösségek vállára. Ez helyi felelősséget jelent. De történelmileg mindig is intézményrendszerként értelmeztük a magyarországi (Kárpát-medencei) református intézményrendszert (gondoljunk csak a református kollégiumaink kiterjedt partikularendszerére). Így megfogalmazható a teljes református intézményrendszerre is a következmény:

2. következmény: A református intézményrendszer köznevelési missziós látása (stratégiája) nem lehet fejlettebb, mint Magyar(országi) Református Egyház missziói látása (amit viszont az Igei látása határoz meg)

A helyi szélsőérték elve a református köznevelési intézmények kiváló működését tekintve

Foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel is, hogy egy református intézmény működését a körülmények határozzák-e meg elsődlegesen vagy a küldetése. Az elmúlt 30 évben a külső körülmények gyakran változtak. Az intézmények újraindulásának sok helyen küzdelmes és néha keserves évei, a különböző kormányzati ciklusok alatt tapasztalható eltérő külső körülmények, és akár egyház-stratégiai kérdések változása is jelentős befolyással volt az intézmények és a református intézményrendszer működésére, annak fejlődési lehetőségeire. De minden intézménynek fel kell tenni magának a kérdést, és a kérdés megfogalmazható intézményrendszer szinten is: mi határozza meg elsődlegesen a működése minőségét – a külső körülmények, vagy az Istentől nyert küldetés? Erre vonatkozik az alábbi axióma.

2. axióma: A helyi szélsőérték elve – a lehető legjobb működés elve

Ahhoz, hogy megértsük ennek a tételnek a fontosságát, idézzük ide Bethlen Gábor erdélyi fejedelem mondatát: „Nem mindig lehet megtenni *amit kell*, de mindig meg kell tenni *amit lehet*.”³ (Bethlen Gábor)

Ebben a mondatban a református intézményrendszerre vonatkoztatva az Isten iránti hűség rejtőzik. „Márpedig a sáfároktól elsősorban azt követelik, hogy mindegyikük hűségnek bizonyuljon.” (1Kor 4,2) Isten azt várja el tőlünk, hogy az általa lehetővé tett külső körülmények között a lehető legjobban működjenek intézményeink. Ez az Isten szerinti kiválóságra törekvés. Megértettük, hogy mi az intézményi küldetésünk, és azt a mindenkor külső körülmények között hűségesen követjük és szolgáljuk. Évről évre jobban és hűségesebben.

3. axióma: A helyi szélsőérték elérésének csak belső feltételei vannak.

Az, hogy egy intézményrendszer adott külső körülmények és lehetőségek között hogyan működik csak belső tényezőktől függ: a fenntartóktól és az intézményektől.

Néhány megállapítás a mögöttünk hagyott 30 évről

A Kárpát-medencei magyar református közösség egyik legnagyobb áldása/legjelentősebb történése az elmúlt 30 évben, hogy újrászerveződött a református köznevelési intézményrendszer.

Kárpát-medencei reformátusként Isten iránti hálával állhatunk meg az elmúlt 30 év jelentős áldásai fölött, akár az egyházalkotmányi egység helyreállása, akár a református teológiák működésének kiteljesülése, akár sok közegyházi és gyülekezeti fontos történés felett. Ezek között az egyik legjelentősebb gyarapodás, hogy újrászerveződött Kárpát-medencében a református iskolarendszer, amely közel 500 feladatellátási helyen végzi áldozatos szolgálatát. Legyünk hálásak Istennek ezért!

A rendszerszintű misszió látás hiányában a református intézményrendszer fejlődését a helyi missziói látás határozta és határozza meg.

A 80-as 90-es évek fordulóján, majd ezt követően is, sehol sem volt az íróasztalfiókban őrzött terv, vagy elgondolás az intézményeink újraindítását tekintve. Azokban a külső körülmények között nem is volt ez várható. Kegyelmi pillanatnak, alkalmas időnek tekintették nagyon sok helyen az ismét megnyíló intézményalapítási és működtetési lehetőséget. Ezt ragadták meg számos gyülekezetben. Az intézményrendszerünk fejlődését a helyi missziói látás határozta meg, és nem feltétlenül egy racionális, átgondolt – hosszabbtávú – tervezés tekintetében elkért Igei látás. Ez határozza meg a mai napig is a rendszerszintű működést. Így lehetnek országosan fehér foltok, illetve bevallottan intézményben túltelített területek.

Ez utóbbinak a negatív hatása a jelen demográfiai trendek mellett elkerülhetetlen, a református intézményi fehér foltok, valamint az országos belső migráció által létrehozott új református agglomerációk a Magyarországi Református Egyházat is új feladatok elé állíthatják.

A globális rendszerelemek hatékony működése hatással van az egyes intézmények, és így az intézményrendszer egészének hatékony működésére.

Külön tanulmányt érdemelne, hogy a magyar református köznevelési intézményrendszer rendszerszerű fejlődésére a regionális vagy országos szolgálatra hivatott rendszerelemek és projektek milyen fejlődési hatással voltak. A református intézményrendszer elmúlt 30 éves működését jól ismerők fel tudják idézni az MRE Zsinati Hivatalában az 1990-es évek elején megjelenő Oktatási Iroda-csírát, majd ennek fejlődését a mai Magyarországi Református Egyház Oktatási Szolgálatáig. De hasonlóan szemlélhetjük a Református Pedagógiai Intézet (RPI) létrejöttét, szolgálatának bővülését⁴, a 2013–14-es időszakban az országos telephelyeinek megjelenését, és a COVID alatt is a református intézményeknek nyújtott kiemelkedő szakmai szolgáltató tevékenységét⁵. Az erdélyi Református Pedagógiai Intézet megalakulása és munkája regionális rendszerfejlesztési elemként értelmezhető. Hasonlóképpen országos hálózattá fejlődésének folyamatát figyelhetjük meg a Református Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézetnek (Református EGYMI), amely szakszolgálati tevékenységeivel az ország valamennyi régiójában jelen van.

De globális rendszerelemként tekinthetünk a 2015–17-ig zajló Köznevelési Intézményrendszer-fejlesztési projektre, és annak három kiemelt pillérére: az RPI és

a Református EGYMI szakmai és szervezeti fejlesztésére, valamint az MRE Tehetséggondozó stratégiájának elkészítésére és annak szervezeti és szakmai megvalósításának elindítására.⁶ A teljes intézményrendszer fejlesztését célozza a 2016–2020 között zajló Református köznevelési stratégia kimunkálása, majd egyes elemeinek megvalósítása.

Végezetül az egyes egyházi irányítási szinten működő köznevelési döntéselőkészítő és támogató szervezeteink, úgymint a Zsinati Oktatási Szakbizottság és az egyházkerületi oktatási bizottságok, oktatási fő/tanácsosok rendszerszerű működése, netalán egyházmegyei szintű hasonló koordináció mind-mind hatékony rendszeremként jelenhet meg, és lehet hatással a magyar református intézményrendszerünkre.

Ami ma már természetes, az az elmúlt harminc év alatt hol tudatosan tervezetten, hol intuitív, de cél-vezérelt módon fejlődött a Kárpát-medencében. Ezen rendszeremek magyar református intézményrendszerre kifejtett hatása vitathatatlan, alaposabb elemzése a rendszeremek jövőbeli fejlesztési irányaira is adalékkal szolgálhat.

A református intézményrendszer köznevelési és társadalmi beágyazódása megtörtént, egyházi beágyazódása folyamatban van.

A református köznevelési intézmények helyi, regionális és országos szervesülésének hosszú folyamata harminc év alatt nagymértékben megtörtént.⁷ Utolsó jogi mozzanatként lehet értelmezni azt, hogy 2024. január 1-től ismét egy jogi szabályozás alá tartoznak a pedagógusok, függetlenül az intézmények fenntartóitól, és ismét lehet áthelyezéssel munkahelyet váltani két, azonos jogszabály alá tartozó intézmény között. Így az állami fenntartású és egyházi fenntartású intézmények között is. De a közvetlen és országos társadalmi közvélemény szemében és gondolkodásában is integrálódtak a református intézmények a magyar köznevelési intézményrendszerbe. Elfogadottá, megbecsültté, keresetté váltak intézményeink.

Az egyházi szervesülés tekintetében már kevésbé ilyen határozott a kép. A 90-es évek elején elmulasztottuk annak a vitának a lefolytatását, hogy milyen intézményeket, intézményrendszert is szeretnénk. Hitvalló, gyülekezethez tartozó pedagógusokkal – gyülekezeti tag családok gyermekeinek fenntartott intézményrendszert (holland református modell), vagy gyorsabban növekedő, mind az igénybe vevő családok, mind a pedagógusok tekintetében missziói nyitottságú intézményrendszert (inkább német EKD-modell). Végül Magyarországon jelentős átvett intézményarányal a német modell teljesedett ki. Rövid távú eredményként viszont az első modell hozadékát várta, tudniillik azt, hogy rövid időn belül az intézmények, a pedagógusok, az igénybe vevő családok egyházi szervesülése, azaz értékrendi, hitvallásbeli, arculati keresztyén formálódása, aktív gyülekezeti életben való részvétele megtörténjen. Ez a folyamat elkezdődött és tart. A folyamat minden szereplőnek (gyülekezetek, fenntartók, intézmények, intézményvezetők, pedagógusok, igénybe vevő családok, tanulók) egyaránt meg kell érteni, hogy lépéseket kell tenni egymás felé, ha közelebb szeretnénk kerülni egymáshoz. Az egyoldalú, netalán

kötelező közeledés csak látszateredményeket hozhat. Az intézményeinknek nagyon komoly missziót kell vallaniuk és felvállalniuk, a gyülekezeteinknek pedig nagyfokú nyitottságot, liturgiai és tevékenységbeli sokszínűséget, miközben sem egyiknek, sem másoknak nem szabad megfélemleni a biblikus, hitvalló, reformátori alapról és küldetésről. A gyülekezeti, egyházi szervesülés hosszú folyamat, hiszen a pedagógusokra ugyanúgy kell hatnia, mint a gyülekezeti kötődéssel nem rendelkező családokra. Az intézményi belépési pontokon (óvoda, általános iskola, középiskola) sokkal nagyobb lehetőség van a hatékony inklúzió elindítására – hiszen az intézmények többnyire kérnek egyfajta gyülekezeti jellemzést/ajánlást –, amelyben a gyülekezet(ek)nek komoly gondozó szerepe lehet, az intézményeknek meg kiemelt intézményi missziós terület a családok gyülekezeti bekapcsolásának elősegítése.

Azt viszont világosan kell látni intézménynek és gyülekezetnek egyaránt, hogy az intézmény református keresztyén közösségként tevékenykedhet ugyan, de nem működhet református gyülekezetként.

Van néhány jó református intézményünk, és ezért nincs sok kiváló. Az Isten szerinti kiválóság értelmezése és gyakorlata.

A magyar köznevelési intézményrendszer kompetitív, versengésre épül. Sajnos ez óhatatlanul átterjedt a református intézményrendszerre is. A versengésben az első számít, és sok esetben csak az első számít. A világi, versengésre épülő kiválóságértelmezéssel szemben a küldetésre és együttműködésre épülő keresztyén kiválóságértelmezés áll. Amely vallja, hogy minden intézményünk egyedi küldetéssel, körülményekkel, személyi és tárgyi feltételekkel rendelkezik, és akkor kiváló, ha felismerte a küldetését, tud azonosulni azzal, és évről évre hűségesebben betölti azt, együttműködve intézménytársaival. Így valamennyi intézményünk egyidejűleg lehetne kiváló, azaz néhány jó intézmény helyett lehetne sok kiváló intézményünk.⁸

Milyen lesz a Kárpát-medencei református köznevelési intézményrendszer 30 év múlva?

Néha milyen jó is lenne előre szaladni az időben és meglátni azt, hogy a ma meghozott vagy elmulasztott döntései milyen hatással lesznek egy közösség életére, vagy akár egy egész intézményrendszer működésére, jellegére. Ezen lehetőség hiányában a felelősen gondolkodó vezetők igyekeznek a rendelkezésre álló szakmai eszközökkel előrevetíteni a lehetséges változásokat. Hatástanulmányok készülhetnek arról, hogy bizonyos változások és változtatások milyen következményekkel járhatnak.

A „Milyen lesz a Kárpát-medencei református intézményrendszer 30 év múlva?” kérdés helyett szükséges és fontosabb előbb feltenni azt a kérdést, hogy Isten milyennek szeretné látni intézményrendszerünket 30 év múlva, mi a terve azzal, és mi felismertük-e ezt

a jövőképet, és megfogalmaztuk-e magunk számára. Azaz a Magyar Református Egyház és közösségeink milyen református intézményrendszert vízionálnak. Ez egy megtusakodott jövőképet és látást jelent, amelyet az Igei látáson keresztül nyerhetünk el és érthetünk meg.

A keresztyén ember jól teszi, ha keresi Isten akaratát a saját és a rábízott közösségek életében. Így az elcsendesedésnek, az imádságnak, a tusakodásnak fontos helye van a református intézményrendszer jövőjéről gondolkodásban. Istennek jó és reményteljes terve van közösségeinkkel, így intézményeinkkel kapcsolatban is.

„*Ismertesd meg velem, melyik úton járjak, mert hozzád vágyódik lelkem. (...) Taníts akaratod teljesítésére, mert te vagy Istenem!*” (Zsolt 143,8.10) hangozhat a mi imádságunk is a jövő felé vezető lehetséges utak keresése közben.

Szabad a keresztyén embernek olyan szakmai eszközöket is használnia, amelyek megkönnyítik a tervezést és lehetővé teszik a célorientált döntéshozatalt, valamint rendszer-szintű fejlesztést.

A tusakodásnak eredménye lehet egy olyan jövőkép, előrevetített kívánatos közösségi vagy intézményrendszeri állapot, amely a közösségeinket, így a református intézményeket is alkalmassá teszi arra, hogy betölthessék küldetésüket.

Református köznevelési küldetés és jövőkép

Ezt a református köznevelési küldetést és jövőképet fogalmazta meg sok református pedagógus közreműködésével egy szakértői csoport, és fogadta el a Magyarországi Református Egyház Zsinata 2018-ban előbb egyházunk *köznevelési küldetésnyilatkozatát*, majd köznevelési jövőképét.

A református köznevelési jövőkép 10 pillérterületen összesen 53 területtel foglalkozott és állapított meg az akkori látásunk szerint kívánatos jövőbeli állapotot intézményrendszerünk számára. A fontosnak tartott pillérterületek felsorolását csupán egy-két mondatos magyarázattal látjuk el.⁹

1. A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszerének területi szempontú és intézményfokozat szerinti fejlesztése

Ez a terület hivatott annak strukturált és szisztematikus vizsgálatával foglalkozni, hogy az ország mely területén, milyen intézménytípusok tekintetében (óvoda, alapfokú iskola, középiskola, szakképzés, egyéb) van igény és lehetőség a felelős intézményrendszer-bővítésre, vagy a meglévő intézményrendszer átszervezésére.

2. Református köznevelési intézményfenntartók

A tanulmány első részében rámutattunk, hogy az intézményfenntartó református közösségeknek kulcsfontosságú szerepük van a fenntartásuk alatt működő intézmények

működése és fejlesztése tekintetében. A magyarországi református intézményfenntartó közösségek számosak és sokfélék. Különböző látással, felkészültséggel és gyakorlattal rendelkeznek az intézményirányítás terén.

Azért kulcsfontosságú a fenntartók szakmai támogatása és segítése a hatékony intézményfenntartási és -irányítási feladatuk ellátásában, mert nagymértékben tőlük függ az intézményrendszerünk jövőbeli működésének hatékonysága.

3. Református köznevelési intézmények keresztyén identitása és arculata

A református intézményeknek, így a református intézményrendszernek is markáns, a más fenntartású intézmények között jól megkülönböztethető jegyeket kell hordoznia a református keresztyén identitás és arculat tekintetében. Ellenkező esetben – azaz, ha csak „egy jó iskola a többi között” – elveszíti küldetésének és létének alapvető indokát. A református identitásképző folyamatok tudatos tervezése és következetessége ezért kulcsfontosságú intézményrendszerünkben.

4. Emberi erőforrásfejlesztés

A református intézmények emberi, hitbeli, szakmai hitelessége és minősége az ott dolgozó munkatársaktól, a fenntartó szemléletétől; az intézmény és a fenntartó emberi erőforrás-stratégiájától és gyakorlatától függ. Van-e és lesz-e emberünk, aki az intézményeink élén, vagy bármilyen pedagógus vagy munkatársi beosztásban szolgáljon? Tudunk-e rendszerszinten tudatosan megkeresni, felkészíteni, vagy a felkészülésben támogatni fiatalokat, majd szolgálatba állítani őket, vagy csak az egyes intézmények és intézményvezetők ügyessége, és az intézményeink területi elhelyezkedése határozza meg az emberi erőforrás-gazdálkodást?

5. Anyagi erőforrásfejlesztés

Az intézményrendszeren keresztül jelentős anyagi erőforrás bízatik a fenntartókra és az intézményekre. Az Isten szerinti anyagi erőforrás-gazdálkodás, a sáfárság meghatározó lehet a működési feltételek biztosítására, de nem célterülete a nevelésnek. Tanulható és tanítható terület, de leginkább a hitbeli gondolkodás, a sáfárjellem meghatározó ezen a területen. A sáfár tudja, hogy teljes jogkörrel és felelősséggel képviseli a Gazda érdekeit, a beszámolási és az elszámolási kötelezettség mellett. Így válhat az anyagi erőforrás-gazdálkodás hitbeli kategóriává.

6. Pedagógiai tartalmi és módszertani kérdések

A református intézményekre az évszázadok során mindig jellemző volt a haladó szellem, az innovációs készség, a széleskörű kitekintés, és az új ismeretek és pedagógiai módszerek kritikus befogadása. Egy biztos keresztyén, biblikus identitással rendelkező pedagógus, intézmény és intézményrendszer tud nyitott és befogadó, megújulásra kész és másoknak is utat mutató lenni.

7. Intézmények belső és külső együttműködése

Milyen szervezeti kultúra és belső tanulási és tudásmegosztási rend alakul ki egy intézményben, képesek vagyunk-e a református intézményrendszer hálózati együttműködésében rejlő számunkra előnyös lehetőségeket jobban kihasználni, milyen református intézményi szakmai együttműködésekben vesznek részt intézményeink? Ezek mind az intézményrendszer fejlődési tényezőjeként lehetnek jelen.

8. Intézményi szervezetfejlesztés, intézményrendszer-fejlesztés

A küldetéshez, az intézmény alapfeladatain túl a vállalt többletfeladatokhoz, vagy sajátos tevékenységekhez illeszkedő-e az intézmény munkaszervezete? Van-e tudatos gondolkodás az intézmény munkaszervezete finomhangolására? Milyen szervezeti kultúrát alakít ki az intézmény? Hogyan tekintünk regionális (egyházkerületi), országos valamint a Kárpát-medencei református intézményrendszerre? Van-e látásunk a rendszerszintű folyamatok elindítására és koordinálására? Ez a pillérterület ezekkel a kérdésekkel hivatott foglalkozni.

9. Külső szakmai kapcsolódási pontok és kapcsolatrendszer

A magyar református intézmények szerves részei a nemzeti köznevelési intézményrendszernek, kapcsolódnak az intézmény vonatkozásában az előző és a következő intézményfokozat intézményeihez, kiterjedt szakmai-pedagógiai vagy szakképzési-vállalati kapcsolatrendszerrel rendelkezhetnek. Az egymás közötti hálózati együttműködés szinergiáját még nem használták ki teljes mértékben, és esetleges a szakmai szervezetekkel, egyházi szakmai közösségekkel, kulturális és közművelődési terekkel együttműködésük és kapcsolatrendszerük is.

10. Nemzetközi kapcsolatok

A Kárpát-medencei magyar református intézményrendszer az elmúlt 30 évben ismét az egyik legjelentősebb protestáns intézményrendszerre vált Európában. A nemzetközi protestáns köznevelési szervezetekhez kapcsolódásunk, a hálózati együttműködés lehetőségeinek kiaknázása, az emberi erőforrásfejlesztésben (vezetők tapasztalatcseréje, pedagógus-továbbképzés, diákcseré, stb.) a jógyakorlatok megismerése, a tapasztalatszerzés lehetőségeinek jobb kihasználása még várat magára, jóllehet néhány kezdeményezés ezen a területen is van. A nemzetközi keresztyén pedagógiai térképen intézményeinknek is jelen kell lenniük.

A fenti területeket a református iskolarendszer-fejlesztés pillérterületeinek legfontosabb és meghatározó területeinek nevezhetjük. A 10 pillérterületen számosságában eltérő, összesen 53 kisebb, a pillérterületen belül összefüggő terület került kijelölésre a jövőképeben. Olyan módon, hogy a kisebb területeken is meg kell fogalmazni a majdani kívánatos állapotot.

Egyszerre mindegyik területtel nehéz lenne foglalkozni és fejlesztéseket elindítani. A *jövőképvezérelt evolutív stratégia* azt jelenti, hogy van egy erős, világos jövőképünk, azaz látásunk arra vonatkozóan, hogy milyenné kell formálódnia iskolarendszerünknek, hogy betöltse az Istentől kapott küldetését. Ennek ismeretében olyan rendszerszintű fejlesztések és intézkedések történhetnek, amelyek az oktatási intézményrendszert közelebb viszik a jövőképben felvázolt állapothoz. A fejlődés mindig célszerűen történhet.

A köznevelési tervezési környezet a református intézményrendszer számára is gyorsan változó. Az organikus fejlődés feltétele a szilárd és világos küldetés, az adekvát jövőkép, de a gyors változás megköveteli az intézményrendszer tagjaitól a rugalmas alkalmazkodást szakmai-pedagógiai és szervezeti kérdésekben egyaránt és a „jövőbe látás” képességét. A jövőbe látás módszere, a szcenárióalkotás olyan tudományos kutatási eszköz, amellyel előre vetíthetők a fejlődés és formálódás különböző forgatókönyvei, és előzetes elemzés történhet egy rendszer fejlődésének kimenetelére.

A szcenárióelemzés történetéről és irodalmáról Chermack és szerzőtársai adnak részletes áttekintés.¹⁰ A szcenárióelemzés lehetséges meghatározását talán Shoemaker adja, aki szerint a szcenárióelemzés egy fegyelmezett módszer a lehetséges jövő elképzelésére, amely irányába a döntések megszülethetnek.¹¹

A lehetséges szcenáriók kulcsösszetevőinek meghatározása

A református köznevelési intézményrendszer szektorspecifikus stratégiájának öt meghatározó elemét azonosítottuk egy korábbi kutatásban.¹² Ezek a *küldetés, a jövőkép, a helyzetismeret, az innovációs elvárás és az alkalmazott intézménymodell*. Azaz a református köznevelési intézményrendszer-fejlesztésnek meghatározó elemei, hogy felismeri-e, ismeri-e küldetését (általánost, minden református intézményre vonatkozót, és a speciálist, minden református intézményre a helyi adottságoknak megfelelőt); van-e világos jövőképe, látja-e reálisan, hogy hol tart az úton; milyen mértékben innovatív, vagy milyen innovációs elvárást képes állítani számára a fenntartó (intézményirányítási eszközként is használva azt) és az őt igénybe vevő közösség; és hogyan gondolkodik a 21. század magyar református intézményéről. A stratégia kulcselemei tekinthetők az egyes szcenáriók kulcselemeinek is. Ezeket az elemeket háromszintűnek tekintjük. A küldetést erősnek, közepesnek vagy gyengének; a jövőképet határozottnak, közepesen határozottnak vagy határozatlanak; a helyzetismeretet alaposnak, közepesnek vagy felületesnek; az innovációs elvárást magasnak, közepesnek vagy alacsonynak; az intézményrendszer-modellt innovatívnak, félutasnak vagy hagyományosnak feltételezzük. A félutas intézményrendszer-modell azt jelenti, hogy benne keverednek az innovatív (de értékonzervatív) és a hagyományos református intézmény jellemzői.

	Szektorspecifikus stratégiai alkotóelem	1	2	3
A	Küldetés	erős	közepes	gyenge
B	Jövőkép	határozott	közepes	határozatlan
C	Helyzetismeret	alapos	közepes	felületes
D	Innovációs elvárás	magas	közepes	alacsony
E	Intézményrendszer-modell	innovatív félutas		hagyományos

2. táblázat: Szenáriók kulcselemei

Az öt stratégiaelem együttese meghatározza a református intézményrendszer jövőbeli alakulását, a fejlődés teljes folyamatát, és a stratégia tartalmi elemeire is befolyással lehet.

A fenti scenárióelemeket figyelembe véve nagyon sokféle forgatókönyv vázolható fel. Akár több olyan is, amelyik a református identitást, értékrendet méltóképpen jeleníti meg, de egyéb rendszerjellemzőiben eltérnek egymástól.¹³

A református köznevelés-irányítás képviselőitől (fenntartók, MRE), az intézményekbe gyermekeiket küldő családoktól, no meg az intézményektől (intézményvezetők, pedagógusok) függ elsődlegesen, hogy a következő évtizedekben a magyar református köznevelési intézményrendszer milyen hangsúlyok mentén, milyen stratégiával, mely szempontokat súlypontozva fog majd fejlődni. Egy nagy intézményrendszernek a változási tehetetlensége jelentős. Ezért fontos helyes küldetést, megfelelő jövőképet, jó köznevelési missziói látást kialakítanunk intézményrendszerünkben.

Egy tényezőt viszont a jövő református intézményrendszere egységes fejlődése tekintetében nagy bizonyossággal megfogalmazhatunk:

*A református intézmények szakmai és közösségi hálózati együttműködése hozzájárulhat a köznevelési-missziói látás egységesebbé válásához, így a rendszerszintű református arculat és jelleg megerősödéséhez.*¹⁴

Az azonos típusú intézmények közötti szakmai és a régióbeli intézmények testvéri-közösségi hálózati együttműködésének jelentős hozadéka lehet az általános református köznevelési missziói látás kiegyenlítődése. Minden intézményünk hordoz értékeket, tevékenységében vannak jó vagy kiemelkedően jó gyakorlatok. Azt szükséges belátni, hogy kevés kivételtől eltekintve a magyar református intézmények nem versenytársai egymásnak, így az egymástól tanulás nem jelent versenyhátrányt a jógyakorlatát megosztó intézmény számára. Saját tapasztalat az, hogy egy jógyakorlat ötlete, megtekintése soha nem eredményezhet azonos módú megvalósítást, mivel az intézmények szervezeti és emberi erőforrásai eltérőek. Eredményezhet viszont egy olyan innovatív tervezési folyamatot, amelyben a jógyakorlat helyi, intézményi adaptációval kapcsolatos folyamat elindulhat. Legyünk nyitottak az egymástól tanulásra!

Ahhoz viszont, hogy a köznevelési missziói látásunk biblikus legyen, kellő kihívást jelentsen, intézményrendszerünk szilárd biblikus alapokon álljon, és vonzó legyen a családok számára gyermekeik leendő iskoláiként, ma leginkább az Igei látásunkkal kell törődnünk. Ebben az istenképünk (és istenképűségünk), az Istennel, az élő Igével, Jézus Krisztussal való személyes kapcsolatunk, az élő Igével való átjártságunk határozza meg, hogy megértjük-e, mi a küldetésünk, hova kell mennünk és mit kell tennünk, hogy mi a dolgunk intézményeinken keresztül ezen a világon – szűkebb és tágabb környezetünkben.

Felhasznált irodalom:

- ÁBRÁM Tibor: A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszer-fejlesztési stratégiai modellje, Ph.D. értekezés, Miskolc, Miskolci Egyetem Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális Tudományi Doktori Iskola, 2020.
- ÁBRÁM Tibor: A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszer-fejlesztési stratégiájának szcenárióelemzése, *Magyar Református Nevelés* 2019/1, 6–13.
- ÁBRÁM Tibor – SARKA Ferenc: Kivonat a Magyarországi Református Egyház tehetséggondozó stratégiájából – Tehetségkereső- és fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris szakmai lap*, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar, Debrecen, 2016.
- ÁBRÁM Tibor: Regionális hálózati együttműködés, mint a köznevelési innovációmenedzsment és tudásmegosztás egyik módszere, *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 2016/1, 57–63.
- ÁBRÁM Tibor: Tartalom, forma és belső hajtóerő – adalékok a református intézményes nevelés keretrendszeréhez, in de Muynck Bram, Vermeulen Henk, Kunz Bram, Ábrám Tibor & Szontagh Pál: *A keresztyén pedagógia esszenciája: Rövid áttekintés*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Református Tananyagfejlesztő Csoport, 2019, 84–90.
- CHERMACK, Th., LYNHAM, S. & RUONA, W.E.A.: A Review of Scenario Planning Literature. *Futures Research Quarterly*, 2001, 17, 7–31.
- JAKAB-SZÁSZI Andrea, MONCZ Anikó & SZONTAGH Pál: *A reformáció tanítása – a tanítás reformációja*, Budapest, RPI, 2016.
- Magyarországi Református Egyház Zsinata 2018. november 21–22-i ülészakán hozott ZS-39/2018.11.22 határozata, ZSINATI_HATAROZATOK_2018.11.21-22._s.k..pdf (reformatus egyház.hu) (Letöltés: 2024.10.23.)
- MÁRKUS Gábor: A református iskolák vezetőinek online élő szakmai támogatása Covid-időben, in Kéri, K., Borbélyová, D. & Gubo, Š. (szerk.): *13th International Conference of J. Selye University. Sections of Pedagogy and Informatics*. Conference Proceedings, Komarno (Szlovákia), J. Selye University, 2022, 95–113.
- POMPOR Zoltán (szerk.): *Alapvetés. Háttér tanulmányok a református iskolarendszer fejlesztéséhez*, Budapest, Református Tananyagfejlesztő Csoport, 2017.
- SCHOEMAKER, Paul: Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking, *Sloan Management Review*, 1995 Winter, 25–40.
- SZONTAGH Pál: Keretek és lehetőségek a református köznevelésben – rövid összefoglaló, *Collegium Doctorum: Magyar református teológia*, 2024/1, 9–27.
- SZONTAGH Pál: Tanítás, tanulás, tanulság – pedagógiai-szakmai szolgáltatás a virtuális térben, *Magyar Református Nevelés*, 2020/3, 79–89.
- TARJÁN M. Tamás: Bethlen Gábor halála, *Rubicon Online*, <https://rubicon.hu/kalendarium/1629-november-15-bethlen-gabor-halala> (Letöltés: 2024.10.23.)

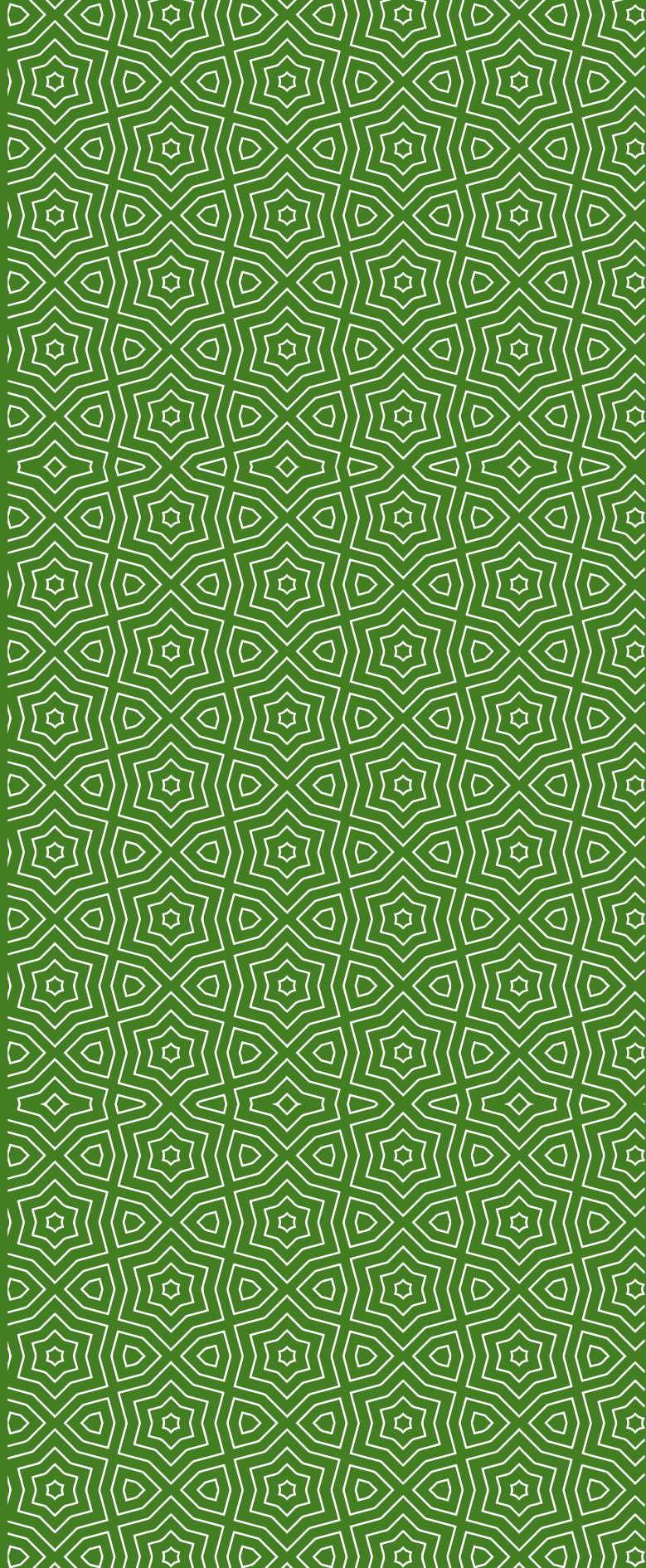
Nagy Martin:
Pál megtérése,
az Él az Ige pályázat
3. helyezette 1–5.
osztályos kategóriában

- 1 A tanulmány a 2024. július 5-én Csurgón, a Kárpát-medencei Református Középiskolák XXVII. és Általános Iskolák IX. összevont találkozáján elhangzott előadás bővített változata
- 2 erről ld. többek között Pompor Zoltán (szerk.): *Alapvetés. Háttér tanulmányok a református iskolarendszer fejlesztéséhez*, Budapest, Református Tananyagfejlesztő Csoport, 2017.
- 3 idézi többek között: Tarján M. Tamás: Bethlen Gábor halála, Rubicon Online, <https://rubicon.hu/kalendarium/1629-november-15-bethlen-gabor-halala> (utolsó letöltés: 2024.10.23.)
- 4 Jakab-Szászi Andrea, Moncz Anikó & Szontagh Pál: *A reformáció tanítása – a tanítás reformációja*, Budapest, RPI, 2016.
- 5 Szontagh Pál: Tanítás, tanulás, tanulás – pedagógiai-szakmai szolgáltatás a virtuális térben, *Magyar Református Nevelés*, 2020/3, 79–89., Márkus Gábor: A református iskolák vezetőinek online élő szakmai támogatása Covid-időben, in K. Kéri, D. Borbélyová & Š. Gubo. (szerk.): *13th International Conference of J. Selye University. Sections of Pedagogy and Informatics*. Conference Proceedings, Komarno (Szlovákia), J. Selye University 2022, 95–113.
- 6 Ábrám Tibor–Sarka Ferenc: Kivonat a Magyarországi Református Egyház tehetséggondozó stratégiájából - Tehetségkereső- és fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris szakmai lap, Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar, Debrecen, 2016.
- 7 Szontagh Pál: Keretek és lehetőségek a református köznevelésben – rövid összefoglaló, *Collegium Doctorum: Magyar református teológia* 2024/1, 9–27.
- 8 Ábrám Tibor: Tartalom, forma és belső hajtóerő – adalékok a református intézményes nevelés keretrendszeréhez, in de Muynck Bram, Vermeulen Henk, Kunz Bram, Ábrám Tibor & Szontagh Pál: *A keresztyén pedagógia esszenciája: Rövid áttekintés*, Budapest, Magyarországi Református Egyház Református Tananyagfejlesztő Csoport 2019, 84–90.
- 9 A teljes anyag itt olvasható: Magyarországi Református Egyház Zsinata 2018. november 21-22-i ülészakán hozott ZS.-39/2018.11.22 határozata, ZSINATI_HATAROZATOK_2018.11.21-22._s.k..pdf (reformatus egyház.hu) (utolsó letöltés: 2024.10.23.)
- 10 Chermack, Th., Lynham, S. & Ruona, W.E.A.: A Review of Scenario Planning Literature, *Futures Research Quarterly*, 2001, 17, 7–31.
- 11 Schoemaker, Paul: Scenario Planning: A Tool for Strategic Thinking, *Sloan Management Review*, 1995 Winter, 25–40.
- 12 Ábrám Tibor: *A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszer-fejlesztési stratégiai modellje*, PhD értekezés, Miskolc, Miskolci Egyetem Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális Tudományi Doktori Iskola, 2020.
- 13 Ábrám Tibor: A Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszer-fejlesztési stratégiájának szenárióelemzése, *Magyar Református Nevelés* 2019/1, 6–13.
- 14 Ábrám Tibor: Regionális hálózati együttműködés, mint a köznevelési innovációmenedzsment és tudásmegosztás egyik módszere, *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 2016/1, 57–63.

Oszlanczi Csenge: Bartimeus, az Él az Ige 2. helyezetteje 1–5. osztály kategóriában

Szemle

CSANÁDI VIKTOR

Lélekről léleknek

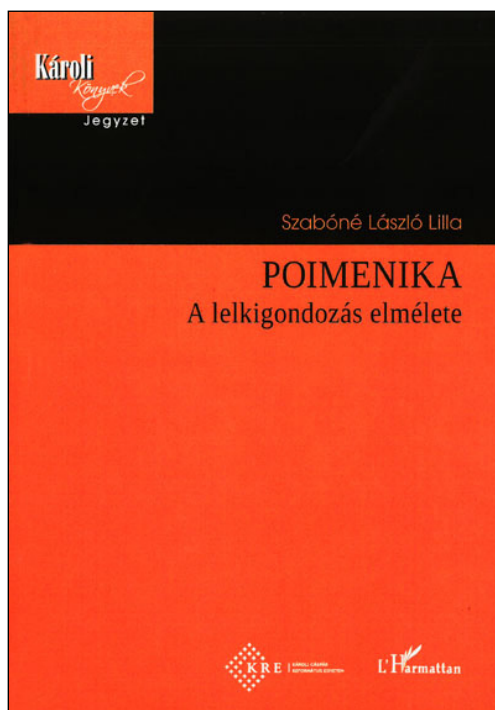
– avagy egy egyetemi jegyzet, ami tényleg megszólít...

Postás érkezett. A vaskos boríték, amit kedves mosollyal adott át, egy szokatlan könyvpéldányt rejtett. Egy egyetemi jegyzetet, ami sokkal többnek bizonyult az elvárt funkciójánál.

A Szerző, Szabóné dr. László Lilla, a Károli Gáspár Református Egyetem Hit-tudományi Karának Valláspedagógiai és Pasztorálpszichológiai Tanszékének oktatója, református lelkész. Egy olyan szakember, aki oktatói, kutatói és háromgyermekes édesanya voltában is lelkipásztorként „működik”, Istenben kiteljesedve szolgál, életének lényegi kérdése az imádságos lét.

A legtöbb recenzió udvariassági alapon eljut arra a klisés megállapításra, miszerint a vizsgált mű hiánypótló. Esetemben azonban ez jelentősen túlmutat a személyes tisztelet határain, hiszen a szakma már hosszú ideje egy korszerű jegyzetért kiált. Immár több mint 30 éve nem készült egyetemi jegyzet a református poimenika területén.¹

Első kézbevétele a kötet a borító egyszerűségével és a fóliázott puhatáblás ragasztóköttött megjelenésével nem lóg ki a felsőoktatási jegyzetek esztétikai világából, és a cím is megmarad a visszafogott tárgyilagosság határai közt: POIMENIKA – A lelkigondozás elmélete.

Megfordítva a könyvet, a fülszöveg izgalmas. Három szakaszt ígér, egy elméleti alapozó, egy 20. századi megközelítéseket hordozó, valamint egy, a gyógyító jelenlét-höz fűződő tudáscsomag képében. Emellett előre jelzi a Szerző elköteleződésének irányát, mely meghatározza munkásságát, és amely a lelkigondozást feltétlenül a segítségkérő, a lelkigondozó és a Szentháromság Isten „hármásába” utalja.

Szeretem az új könyvek hangját. Így szívesen pörgetem a lapokat, egészen az utolsó oldalakig. Az itt található terjedelmes bibliográfia a régmúlttól a legfrissebb publikációkig rendkívül széles palettát ölel fel. Jól látható belőle, hogy a Szerző kényelmesen kezeli a hazai és nemzetközi szakirodalom legfontosabb műveit, alaposággal szelektálva, de teljességre törekedve.

Ez a kettős szemlélet érhető tetten, néhány oldallal visszalapozva, ahol láthatóvá válik, hogy a jegyzetapparátus egyensúlya megtartott. Nem „önti nyakon” a hallgatókat lábjegyzetekkel, de mégis teljesíti a tudományos művekkel szemben elvárt akkurátus alátámasztottsági elvárásokat: a 159 oldalon 230 jegyzetet alkalmaz.

Némi forgatást és a kötetet minőségének ellenőrzését követően, a kötetet ismét fellapozva, ezúttal az első borító irányából, elegáns szennycím oldal és informatív címnegyed fogad, az L'Harmattan megnyugtató és minőséget garantáló kiadói megjelölésével.

Noha a tartalomjegyzékben nem ismerhető fel a fülszövegben ígért hármas tagolódás, de a fejezetcímek alapján ez könnyedén vizualizálható.

Az előszóban a Szerző a fülszöveg többes szám első személyéről egyes számra vált, amely gesztus által – szándékosan vagy sem – érzékelteti befogadásunkat, első lépésünket a szentélyben. Itt meghatározza a mű elsődleges célközönségét, a hallgatókat, noha ezzel a ponttal vitába szállnék, hiszen az egyetemistákon kívül nagy haszonnal forgathatják gyakorló lelkipásztorok, lelkigondozók és a téma iránt érdeklődők, szakmától függetlenül.

Ugyanakkor már itt, az első tartalmi oldalon egyértelművé válik, hogy nem egyszerűen lexikális megközelítést nyerünk, ha feldolgozzuk a kötetet, hiszen a Szerző azonnali lelkigyakorlatra hív, feladatot ad saját életünk tükrében. A célmeghatározás pedig egyértelmű: egy differenciált és integratív modell létrehozása, melyben a lelkigondozás elképesztően bőséges és szerteágazó anyaga strukturálisan megismerhetővé válik. Véleményem szerint ez a törekvés sikeresen zajlott és zajlik tovább a mű megírása óta is, ám ennek igazolásaként következzenek a fejezetek rövid értékelése.

A könyv főszövegének strukturálása magán viseli a kutatói szokások nyomait. Ennek megfelelően, tisztességes diszciplináris pozicionálással indít, melyben tisztázza a poimenika határait elméleti tudományként és betöltött szerepét a gyakorlat hátterében. E tisztázás két pillérre helyezkedik, biblikus és ekkleziológiai szempontok szerint világítva meg a poimenika helyzetét az egyházban és a szolgálatban.

A következő fejezet, a tudományos elvárásoknak megfelelően, a történeti áttekintés. Itt a Szerző konvencionális utat követ, amikor kronologikus sorrendben elemzi az egyes korszakokat. Helyet kap ebben a korai kereszténység, a középkor, a reformáció, a racionalizmus és a 20. század is, hivatkozva a témában legfontosabb szerzőket, Clebsch-től, Mölleren át, Morgenthalerig.

Az eddigi két fejezet egy általános értékű jegyzet jól kidolgozott felütése, ám a következő szakasz teszi alkalmassá a művet arra, hogy új korszakot nyisson a poimenika akadémiai irodalmában. A témája ugyanis a lelkigondozás dimenzionális megközelítése. Ez a frissítő látás kitágítja a horizontot, és

holisztikus térbe helyezi a lelkipozás elméletét. Rendkívül kidolgozott fejezete(ke)t láthatunk ebben a szakaszban. A Klessmann-féle besorolást² alapul véve, sorra veszi a hétköznapi, a kérügmatis, a terápiai, a társadalmi-filozófiai-etikai, valamint a rituális dimenziót egyaránt. Egyetlen redakciókritikai érzésem a szakasz tekintetében, hogy a 66 vonatkozó oldal egyetlen fejezetbe foglalása jobban érzékeltethetné azok elválaszthatatlan összetartozását.

A következő szakasz ismét túllép az egyetemi jegyzettel szemben támasztott követelményeken és elvárásokon, egy személyes tapasztalatokon és kutatásokon nyugvó modellalkotás által. A lelkipozáshoz integratív szemlélettel közelítve megvilágítja, hogy mit jelent „a Gyógyító jelenlétében gyógyító jelenléttel lenni a segítséget kérők számára”.

A szemlélet kialakításán túl, a gyógyító jelenléttel, valamint a betegség és a gyógyítás viszonyával is gazdagon foglalkozik. Különösen értékes megközelítésnek érzem a szakasz utolsó 9 oldalán a téma összekapcsolását a korábbi dimenzionális látásmóddal, amely által az abszolút érvényessé és megfoghatóvá válik. Ezen a ponton hasonló érzések kerítenek hatalmukba, mint az előző szakasz olvasása során. Az 51 oldalban leírt négy fejezet olyannyira összetartozik, hogy kifejezetten kívánja az önálló főfejezetként történő logikai csoportosítást.

Gyönyörű ívet ír le a mű tartalma, végigvezetve mindazon, ami a lelkipozói hivatás kezdő lépései felé tereli a hallgatót, felkeltve az érdeklődését, kíváncsivá téve, de azonnali kapaszkodókat is nyújtva számára a továbbinduláshoz.

Az epilógus önmagában is tanúsága an-

nak, hogy a Szerző milyen elsöprő fontosságúnak érzi a könyv utolsó két szakasza felé történő orientációt. A zárzó ugyanis nem általános útmutatást, vagy a könyv egészére vonatkozó összefoglalást tartalmaz, hanem tömör útravalót a dimenzionális és integratív szemlélethez. Gondolatait pedig a hitben megírt könyv bizonyágtételeként zsoldárszöveggel zárja (Zsolt 36,10).

A főszöveghez tartozik továbbá még egy rövid függelék, amely a verbatim, mint lelkipozói önreflexiós eszköz készítésének és elemzésének módszertani megfontolásait tartalmazza. Ebben is a Szerző lelkeségét szemléltetve, mintha még a hosszú útjára induló hallgató után szaladna, és anyai gondoskodással, észrevétlen aggatna a hátizsákjára mindenféle útravalót, amit csak adhat, felkészítve a rá váró rögös út nehézségeire.

A kötet egészének tanulságait összefoglalva, meg kell állapítanom, hogy sokkal inkább egy szűkös terjedelmi keretek közé kényszerült monográfia hatását kelti, mint egyetemi jegyzetét. Megtartja ugyanakkor oktató jellegét, sőt didaktikai szempontból különösen fontosnak tartom, hogy az egyes fejezetek végén a kulcsfogalmak tisztázása és ajánlott irodalom lista is szerepel.

Tankönyvek közt ritka erény, hogy a mű olvasmányos és sodró lendületű, emellett a lényegre és az érthetőségre egyformán törekszik.

Végezetül, noha a könyv jelen formájában is teljes, mégis második kötetért kiált. A Szerző kompetenciájában szereplő témák közül rendkívül fontosnak érzem például a rendszerszemlélet irányában továbbfejlődő lelkipozói elköteleződés hasonló interpretációjú közlését. Bár határozottan

megjelennek a kontextuális lelkigondozói módszerek és társadalmi dimenzió az egyes fejezetekben, de akár egy különálló kötetet is szívesen olvasnék a Szerzőtől annak kifejtésére, hogy a gyülekezet, az egyház és a család miként tud gyógyító közösséggé válni a szenvedő életében.

Amennyiben nem születik második kötet, így is hosszú évekre ad kiváló alapokat a könyv, speciális szemléletével kísérvé végig

az olvasás óráit, visszatükrözve azt a spirituális igényre történő reflexiós folyamatot, amely napjainkban a gyakorlati teológiában zajlik.³ A lelkigondozás nemzetközi szinten keresi spirituális gyökereit és ez a mű ebben igazi hazai úttörő.

Köszönöm, hogy elolvashattam!

Szabóné László Lilla: Poimenika. A lelkigondozás elmélete, Budapest, L'Harmattan, 2023.
ISBN: 9789636460730

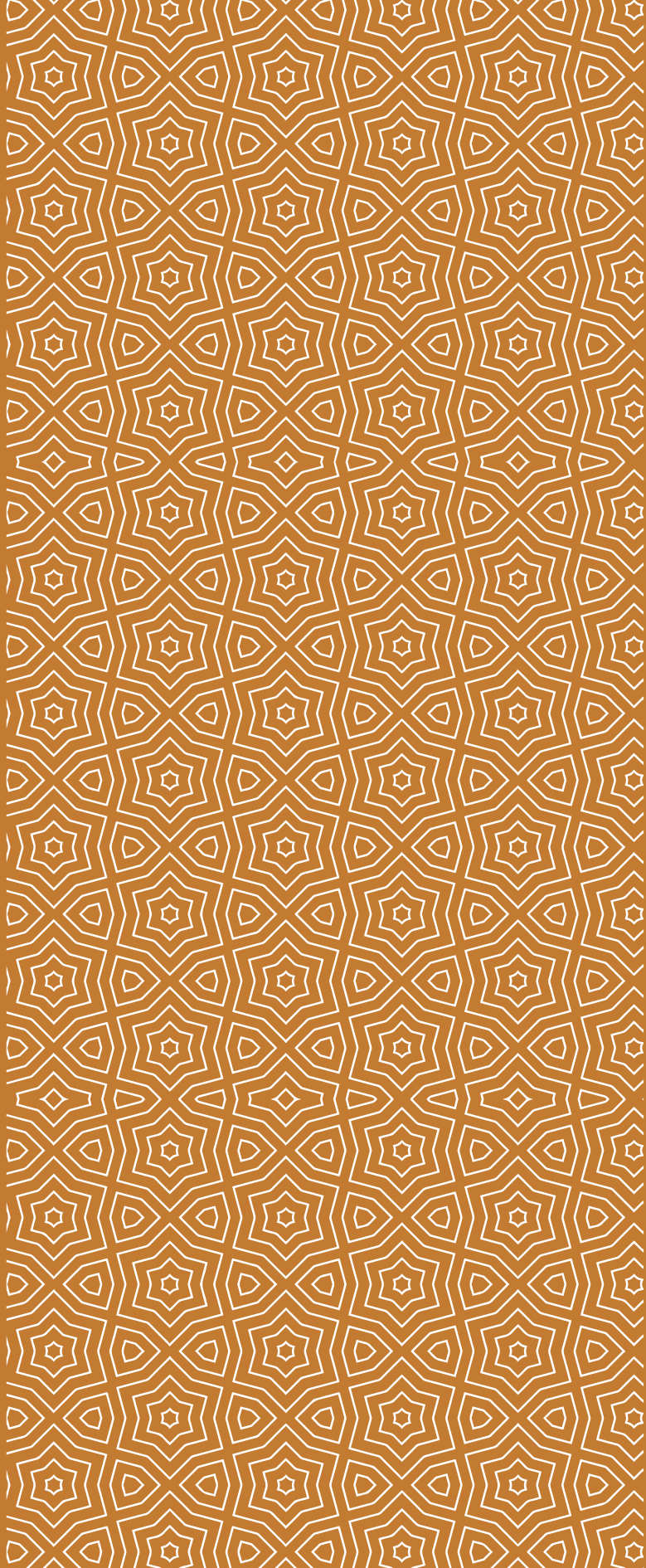
¹ Boros Géza: Poimenika, Budapest, 1994.

² Michael Klessmann: Seelsorge. Begleitung, Begegnung, Lebensdeutung im Horizont des christlichen Glaubens, Neukirchener, Neukirchen-Vluyn, 2008, 49–116.

³ Doris Nauer: Seelsorge. Konzepte im Widerstreit. Ein kompendium, Stuttgart, Kohlhammer, 2011, 91–100. vö. Christian Möller: Einführung in die Praktische Theologie, 1st edition, Tübingen, A. Francke, 2004, 20–23.

Juhász Kinga: Pál megtérése, az Él az Ige pályázat 2. helyezettje

Beszámoló

DR. FÜSTI-MOLNÁR SZILVESZTER

Isten élő Igéje – kapcsolat és jelenlét

Rendszeres teológiai szempontok és alapvetések a Magyarországi Református Egyház „Élő Ige”, 2024-es tematikus évéhez

1. A bizonytalanság és kétségek korában

Rendszeres teológiai alapvetésünkben azokra a körülményeinkben fellelhető *lényegesebb irányultságokra* kívánunk rámutatni, amelyeket érdemes számontartani egy ilyen felemelő közegyházi programkezdésményezés során.

1.1 A felvilágosodás és modernizmus hagyatékának néhány szempontja és az ezekből következő orientáció

A felvilágosodás óta nagyobb és kisebb intenzitással tartó történetkritika időszakának és a körülötte felépülő mítosznak, az objektivitás, a semlegesség és a függetlenség gyakran ünnepelelt irányultságainak – amelynek alapvetően és nyíltan deklaráltak Isten- és egyházellenes törekvései – megrepeszttek a falai. A posztmodernitásnak is köszönhető, hogy mindezen igények újragondolásával együtt ezek a gondolatok átértelődtek. Az egyházellenesség mint előítélet már önmagá-

ban is megkérdőjelezhetővé tette a kitűzött, sok esetben utópisztikus célokat.

Mindezek hatására azonban mélyen tudatosult bennünk a végeredmény, a dolgok feloldhatatlan pluralitása, sőt a bibliai tudományosság, valamint a teológia és az egyház közötti távolság is. A távolság áthidalására nem lesz megfelelő út sem a valóságos agnoszticizmus, mint ahogy a vallástörténet kérdéseinek minél körültekintőbb megválaszolási kísérletei sem.

A modernitás irreleváns istentétele a felvilágosodás gondolkodóinak egyik találmánya volt. Ennek megkérdőjelezése és újragondolása a mai teológiai és egyházi gondolkodás feladata is. Kierkegaard, Barth, Bonhoeffer ismerték fel, hogy a Nietzsche és mások által bejelentett „Isten halála” gondolat a modern idők banális istenének halála volt, és ez az esemény akár felszabadító is lehet a keresztény hit számára.

McGrath hívja fel a figyelmünket arra, hogy a hit túlzottan objektív leírásának követelménye mellett a modernitás megszakította

a régóta fennálló kapcsolatokat a hit objektív kijelentése és szubjektív aspektusai között. Ez egy olyan hitformához vezetett, amely hiányossá és feltöredezetté vált a korábbi idők gazdagabb hithagyományaihoz képest.¹ Ebből adódóan számos összefüggésben támadt az a feltételezés, hogy a kereszténységnek ez a sajátos és történelmileg (modern kor) bizonyos értelemben kondicionált formája normatív – annak ellenére, hogy viszonylag újnak mondható történelmi eredete, valamint egyértelmű hiányosságai vannak. Ennek egyik alapvető okát Halík abban látja, hogy „a teológia a modernitás korai napjaiban meggondolatlanul, akaratlanul – tehát kritikátlanul – átvette a modernitás alanyra és tárgyra vonatkozó valóságfelosztását”²

A modernizmus így egy hamis objektív istenképet hozott létre, amelyet elsősorban a tudományos távolságtartás jellemzett, és nem foglalkozott az emberlét belső világával. A folyamat óhatatlanul is elősegítője lett a szekularizmus felemelkedésének. A szekuláris humanizmus így annak is – tragikus és nem is elsősorban szándékos – következménye, hogy a keresztény teológia nem reagált megfelelően empatikusan és kreatívan a modernitásra. Ebből adódóan az elhatalmasodó és mindent átítató szekularizáció a nyugati kereszténység „tétkozló gyermekének” is tekinthető. Ennek az örökségével és valóságával napjainkban is számos módon szembesülünk egy olyan élő Isten után vágyakozva, aki nem egyszer szemben áll a modernista filozófusok és teológusok racionális kategorizációival.

A kereszténységnek a modernitáshoz túlságosan alkalmazkodó Isten-közelítései számos esetben úgy tűnik, hogy érzelmileg és képzeletbelileg is hiányos istenképet kí-

náltak Istenről, amely tudomást sem akart venni az aggodalmainkról és szükségleteinkről. A sok tekintetben túlintellektualizált istenfogalom jelentősen távolságtartó és egzisztenciálisan sivár lett. Az ebből származó (tudományos) megismerés – Popper megközelítését használva – olyan tudás lett, amely figyelmen kívül hagyja a megismerőt („knowledge without the knower”).³ Az „értelem korának” ismeretelmélete a rögzített, statikus, elszigetelt és kontextust háttérbe szorító tulajdonságaiból adódóan, valamint élettelen irányultságával az emberek világtól történő elszakadáshoz vezetett.

Ezzel szemben a megismerésben tanúsított elköteleződés másik lehetséges módja a valósággal szorosan összekapcsolt, implicit, megtestesült vízió, amely a dolgok természeténél fogva sohasem teljesen megragadható és mindig részlegesen ismert. Az elköteleződésnek ez a formája érzelmi szempontból is értelmet ad a világnak, és az emberiség legmélyebb intuícióihoz és törekvéseihez képes kapcsolódni. Ebben a megközelítésben fel kell ismernünk az Isten fogalmának meghatározására irányuló kísérleteink korlátait is. Ellenkező estében ugyanis azt kockáztatjuk, hogy Istent csupán emberi kategóriákra vagy elméletekre redukáljuk, majd ezeket a korlátozó kategóriákat és elméleteket kezeljük – nem pedig az élő Isten kimeríthetetlen valóságát – a bizonyosság, a bizalom (hit) és a törekvéseink alapjaként. Keresztyén nézőpontból ugyanis a hit, a bizalom és a hűség az, amely Isten titkához vonz bennünket. A hit egy olyan utazásként is felfogható, amely a jelentések mélységeibe vezet el. Egy olyan megközelítéséről szól, amelyet ismeretelméletileg nem lehet elsajátítani vagy a lelkiségben teljesen kimeríteni,

ugyanakkor segít megérteni és megbirkózni az élet kihívásaival és rejtélyeivel anélkül, hogy banális magyarázatokra vagy valamilyen fajta kulturális és vallási fundamentalizmus álmagabiztosságára lenne redukálható.

A jelenlegi helyzetben a történelmi vizsgálat és a posztmodernizmus hatása nagymértékben formálta az igazság szubjektív és relativisztikus megközelítését, ahol az egyéni értelmezések elsőbbséget élveznek. Ebben az összefüggésben a Szentírás érvényessége és hatása stabilizáló erőként működhet, keretet kínálva az egyéni nézőpontokat felülmúló igazság megértéséhez és felismeréséhez. A bölcsességnek és az útmutatásnak tartós és transzcendens forrását mutatja be arra ösztönözve bennünket, hogy az isteni kinyilatkoztatás fényében megküzdjünk az emberi tapasztalás bonyolultságával.

A Szentírás érvényessége és hatása egyen(ellen)súlyként szolgál az uralkodó kulturális narratívák és ideológiák számára is, amelyek formálják az igazság megértését a poszt(meta)modern világban. A Szentírás érvényességére és befolyására alapozva ellenállhatunk annak a kísértésnek, hogy valamilyen jól felfogott érdek által vezérelt kizárólagossággal alkalmazkodjunk a kultúra és a kontextus folyamatosan változó normáihoz. Ehelyett Isten valóságának és misztériumának objektív, abszolút és változatlan igazságában mélyülhetünk el, amelyet Isten élő Igéje mutat fel számunkra. Ez az elmélyülés az Isten titkához történő legszorosabb kapcsolódást is eredményezi.

Meg- és összetört világunk megannyi problémájával fájdalmas, sokszor kilátástalan küzdelmet folytat a lehetségesnek vélt megoldásokért. Isten titkához egészen közel kerülve ismerhetjük fel, hogy az élet és ben-

ne a problémák – megannyi kudarc ellenére is – nem elméleti megoldások szükségességét igénylik, hanem egzisztenciálisan megélendő rejtélyt jelentenek. Ennek megélésében vezet Isten élő Igéjének valósága.

A keresztyénség alapvető irányultsága szerint nem ennek a (mostani) világnak (is) a normájához (*szkéma*) kíván hasonlítani, sőt visszautasítja azt, és az értelem megújulásával Krisztushoz akar méltóvá lenni.⁴ A keresztyénségnek éppen ezért norma alatt nem a *társadalmi valóságot* vagy az abban meghatározott problémamegoldásokat kell értenie, amely soha nem lehet isteni, metafizikai és örök. A norma és értékek kérdéskörének feszültséggel teli viszonyában a vallások és világnézetek demonopolizálása ugyancsak ambivalens módon van jelen. Egyszerre feltelez szabadságot és felszabadítást a tudatos választásra a tekintélynek történő engedelmesség helyett, ugyanakkor egyfajta *anómiás rettegésben*⁵ végtelenül el is bizonytalaníthat az orientációvesztés közepette, amelyben minden szabadságtörekvésünk egyszerre szerte illan az irracionálisba. Vályi Nagy Ervin a szív működéséhez hasonlítja ezt a folyamatot: „a *sistolé* és *diastolé*, a szív összehúzódása és elernyedése. A *krízis*, a régiek leépülése, a széthullás nem katasztrófa, hanem ugyanolyan szükséges momentum, mint az integráció. A mai értékválság, értékvákuum megint egyszer olyan történelmi helyzetté válhat, amelyben végbe mehet az új értékorientált integráció – feltéve, ha ezt nem pusztán egy olyan közvélemény és nyilvánosság teremti meg, amely az embert elsősorban nem fogyasztónak és a fogyasztás mennyiségi-minőségében üdvözülőnek tekinti...”⁶

Az egyetlen érték és mérték, az *alapok megrendülésének* idejében is csak Isten élő

Igéje, Jézus Krisztus lehet, akiben és aki által, valódi keresztyén realizmussal, minden enervált törekvésünk és cselekvésünk ellenére is, az Örökké Maradandóval⁷ lehet közösségünk. Ebben a széttöredezetségekben az egyetlen összetartó hatalom maga Krisztus, aki miatt és aki által vállalhatjuk kritikus helyzetünket és benne a krízisben lévő állapotunkat, mert annak minden gyengeségében (sőt, *contra nos*) az az Isten állhat referenciapontként, aki velünk van, *Imánnuel*.

Egy olyan sajátos hitvallásos helyzetben állás ez, amelynek alapjait – mindent megelőzően és mindent meghaladóan – az *inkarnáció* határozza meg. Az inkarnáción keresztül szólít meg Isten az ő Igéjében személyes és történeti értelemben is, amiről az egyház teológiája vallja, hogy isteni és emberi. Okkal szól így „a magasságos és felséges, aki örökké lakozik, és akinek neve szent: magasságban és szentségben lakom, de a megrontottal és alázatos szívűvel is, hogy megelevenítsem az alázatosok lelkét, és megelevenítsem a megtörték szívét”.⁸

Az ő isteni és emberi valósága adhatja az *szívnek az életet (sistolé és diastolé)*, azt a dinamikát, amely a cselekvés értékrendjének Istentől jövő kizárólagos éltetője. Ez pedig nem más, mint a szeretet, mint minden szituáció alapvető érték (etika) meghatározója: „Szeress, és tégy, amit akarsz!” („*ama et fac quod vis*” – *Augusztinus*).

1.2 A jelenlegi keretek dilemmáinak kérdései és következtetései – a gyülekezet, az egyház, a „keresők” egyháza is

A megfelelő kereteket bátran elhelyezhetjük az egyház gyülekezeti közösségeinek valóságába, hiszen az egyház léte is az élő Ige eredménye (*creatura verbi divini*), amely

egy adott történelmi időszakban és kulturális kontextusban önmagán túlmutatóan üzenetértéket képvisel a tágabb egyházon kívüli környezet számára is. Itt azonban érdemes megszívlelnünk a filozófiai hermeneutika legújabb megközelítéseinek tanulságát, amelyek további veszélyekre hívják fel a figyelmünket. A különböző reader-reponse elméletek⁹ kellően meggyőzőek lehetnek arra nézve, hogy az érdeklődés elsősorban már nem a szöveg mögötti történelmi vagy műfaji struktúrára vagy a fellelhető narratív kapcsolatokra irányul, hanem sokkal inkább a szöveg által kiváltott reakciókra összpontosul, arra, hogy milyen jelentést, értelmet nyer a különböző közösségekben, azok számára, akik a szöveggel kapcsolatba kerülnek. (Missziói szempontból ez egy kedvező meghatározottságot is jelenthet.) A szöveg ilyen módon mindig „jelentéstöbblettel” bír,¹⁰ így a jelentés már nem kizárólag a szövegben rögzül, hanem meghatározza azt is, ahogyan az adott közösség befogadja azt. Nem szabadulhatunk meg a kultúránktól, osztályhelyzetünkötől, nemünkötől, helyzetileg meghatározott elképzeléseinktől, érdekeinktől. Ebből a szempontból, a befogadói önkényből adódóan a bibliaértelmezésünk és egyáltalán a Bibliának, az élő Ige üzenetének az életünkben betölt és elfoglalt helye meglehetősen beszűkült és fojtogató végeredményt is hozhat.

Mindezek eredményeként a mai kulturális és társadalmi kontextusban az egyik legmeghatározóbb kérdés az, hogy mi lesz a keresztyénység (keresztyén egyház) jövőbeni szerepe egy olyan társadalomban, ahol a szekuláris kultúra a hit egyházi formáját a társadalom peremére, adott esetben a különböző érdekcsoportok közé szorítja, és amelyben a

„hitre való törekvést” olyan szubjektív szabadságnak tekintik, amely a privát szféra tevékenységként van jelen csupán.

A jelenlegi helyzetünk kitettségében is fontos rámutatnunk arra a sarkalatos szempontra, hogy az egyházunknak (keresztyénségnek) jobban meg kell értenie a világot, mint ahogyan a világ megérti önmagát. Egy „nagykorú” világban (mostanában *metamodern* kornak nevezi a szakirodalom) élünk. Itt kell a küldetésünket betölteni. Ugyanakkor a világ elvárása, bizonyos politikai és ideológiai alapú megközelítésekben sokszor, a már-már kizárólagos ragaszkodás és hűség megkövetelésében jelenik meg, amely nem egyszer ellentmondásba kerül azzal az üzenettel, amelyet az élő Ige szolgálata jelent egy jellemzően mégis Isten nélküli, Istenről tudni nem akaró világban.

Az élő Igéből következik az élő egyház. Az élő egyházon keresztül teszi láthatóvá Isten az ő hatalmát egy alapvetően Istenről tudni nem akaró világban, ahol ez az üzenet egyházi körökön kívül, gyakorlatilag nem vagy alig értelmezhető. Mai helyzetünk éppen ezért szükségessé teszi – többek között – az alábbi kérdések elméleti és gyakorlati válaszait: „Milyen alakot ölt ma Krisztus (az élő Ige) a világunkban?”¹¹ Milyen egyháztani vonatkozásai vannak ennek? Hogyan jelenik meg az egyház a „nagykorúvá” vált világban?

Sokféleképpen van szükség a szembesülésre, és leginkább arra a (valós) találkozásra, amelyben a világ csak akkor lehet valóban „nagykorú”, ha szembesül és találkozik az élő Ige alatt álló élő egyházzal. Az élő Ige egyházának küldetése pedig akkor lehet önmagán túlmutató, ha valóban szembe-

sülni és találkozni mer a „nagykorúvá” vált világgal, sőt részesedni mer belőle.

A keresztyénség világgal történő léte, a világból történő részesedése, mélysége (evilágiasodásága) nem egy közönséges világiság, hanem olyan mélység és rend a világban, amely fegyelmet mutat, és magában foglalja Jézus Krisztus emberként való (halálának, feltámadásának és mennybenmenetelének) mindenkori tudását. Jézus emberré lett (az élő Ige testté lett); ezért tudott viszonyulni az emberi állapothoz. Az élet értéke (ez a világszerűség) így nyer értelmet az (élő) egyház számára.

Az egyház élő Igére épülő küldetésére nézve ez mindig egy határhelyzetben állást, küszöb- peremlétet jelent az egyház és a világ határterületén. Ennek felismerése megóvhatja az mindenkori egyházat a szektásodástól és mindenféle torz szélsőség radikalizmusától. Ugyanakkor ez a peremlét egyben mindig a kérdések és kétségek zónája is. Ebben az értelemben olyan „kereső egyházzal” is beszélnünk kell, amely őszintén találkozhat azokkal a keresőkkel, akik egyszerre kíváncsiak és ugyanakkor félénkek, bizalmatlanok is, és adott esetben szívesebben maradnak egy intézmény peremén. Ennek a határhelyzetnek a tudatosítása és fenntartása elengedhetetlen az egyház folyamatos szolgálatához, missziójához.

A keresztyéneknek késznek kell lenniük arra, hogy „keresők” is legyenek azokkal, akik keresnek, és kérdezők legyenek a kérdezőkkel. A keresztyén élethez hozzátartozik, hogy az élő Ige hatása és vezetése által szolidaritást vállalnak azokkal az emberekkel, akik vallásosan keresnek, és ha kell, azokkal, akik egy egészen más oldalról tapasztalják meg Isten rejtettségét és transzcendenciáját.

Az ilyen módon „kereső” egyházat a türelem és vágyakozás jellemezheti, amely közben felismerheti, és evangéliumi, miszsiói lelkülettel kezelheti az intézményesült egyházzal kapcsolatos (kulturális és egyéb természetű) gyanakvást. Mindeközben figyelmesen és szeretettel várhatja, hogy a távol lévők a közeledést válasszák. Ezt a távolságot le lehet győzni, ha csatlakozunk az ilyen keresőkhöz. Életútjukhoz szegődhetünk, kísérhetjük őket, hogy Isten megannyi kimeríthetetlen titokzatosságát együtt fedezzük fel a találkozás és rácsodálkozás semmivel sem pótolható gazdagságában. Azok ugyanis, akik keresnek, vágyakoznak és reménykednek, majd ráébredhetnek arra, hogy istenkeresésünk az éberségünk, nyitottságunk, önmeghaladásunk alapja és forrása is lehet egyben. Ilyenkor a találkozásunkban magához ölel minden vágyunkat és keresésünket megelőző Jelenlévő, aki egyszerre eredete és célja az Istent óhajtó emberi vágyunknak.

Az élő Ige a fenti szempontokra tekintettel az egyház, a gyülekezet közösségében abban a vonatkozásban is kifejti hatását, hogy a keresztyén ember hite megtanulja önmagáról alkotott képzetait megkérdőjelezni. A hit ebben a vonatkozásban soha nem szűnhet meg kérdező hit lenni. Az olyan hit azonban, amely már nem gondolkodik, hanem csak a már egyszer átgondoltak igazságát szajkózza, egy idő után életelené és hitelvesztetté válik. A hit, amely nem gondolkodik, megszűnik önkritikus lenni. Saját képzeteinek kritikája nélkül azonban a hit egy idő után már nem érti meg önmagát, s az olyan hit, amely nem érti önmagát, végül sem Istent, sem a környező világot sem fogja érteni.

Az „Élő Ige” éve programnak többek között a fent említett körülményekkel és szempontokkal érdemes számolnia, hogy a megfelelő alapvetésre helyezze szerteágazó programjainak felépítményét. Ebből a szempontból is mérvadó kell, hogy legyen a protestáns, református alapérték értelmezése Isten beszédére (*d'bar Jahve*) és a Biblia tekintélyére vonatkozóan.

2. Az élő Ige rendszeres teológiai alapjai

Az eddigi megközelítéseinket a jelenlét és kapcsolat átfogó hangsúlypontjai köré építettük, amelyben többek között a részvételre koncentráltuk a figyelmet. Ez a *részvétel* az élő Ige vonatkozásában további elvi megkülönböztetést igényel. Egyfelől Jézus Krisztus (a testet öltött Ige) és az Atyaisten, másfelől a mi Atyaistennel, Fiúistennel és Szentlélekistennel való kapcsolatunk egyaránt meghatározó.

Sokkal többről van szó az élő Ige tekintetében, mint pusztá gondolatról, elvről vagy intellektusról. Az élő Ige olyan igényt és kommunikációt teremt, amely a legátfogóbb értelemben határozza meg a keresztyén életet abban a tényben, hogy az „Ige testté lett” (Jn 1,14). Az egyházban és annak szolgálatában Krisztussal mint Igével van a legszemélyesebben dolgunk.

Isten nem csak szólt, hanem ma is szól (*Deus dixit*). Az egyház nem egy történelmi emlékezésre épülő közösség, hanem egy olyan gyülekezet, aki Isten Igéjéből részesedik, abból az Igéből, „aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid 13,8). Résztvevőként befogadók vagyunk, és így abban

a kiváltságos helyzetben van részünk, hogy mi vagyunk azok, akik meg(/el)hívtak vagyunk. Mi vagyunk azok, akik üdvösséget kapunk. Mert az élő Igében részesülni üdvösséget jelent, ami nem a saját cselekvésünkön múlik. Az elfogadást is a Szentlélekisten munkálja bennünk az élő Igén keresztül. Ebből az következik, hogy mi mindig a részesülők oldalán vagyunk és leszünk, bármennyire is tevékenyen szeretnénk hatást gyakorolni ebben a kérdésben is. Az egyházi mibenlét fontos (református hitelvek szerinti) szempontja ez, aminek nem kisebb a tétje, mint a Krisztusban kapott üdvösségünk, és a világért és világban betöltött küldetésünk.

Gyönyörűen fejezi ki ezt az üdvösségelfogadást Mária, Jézus édesanyjának példaadó, Jézus fogantatására és születésére vonatkozó angyali híradásra adott válasza: „Történjen velem beszéded szerint” (Lk 1,26–38). Mária teljes egészében (egzisztenciájával) az (élő) Ige alá helyezi magát. Így fogadja az áldást (Jézus fogantatását és születését) és így engedi magát szolgálatba állni. (Záróljelesen jegyzem meg, hogy a mariológiának a protestáns hitelvekkel az ekkleziológián belül lehet metszéspontja /ld. II. Vatikáni Zsinat/, nem pedig a krisztológiában.)

Mária nagyszerű példa lehet az engedelmességre (ami nem passzív elfogadás, hanem aktív együttműködés), az (egyetemes, keresztyén) egyház válaszáának meg személyesítésére. Mária ebben a tekintetben sokkal inkább az 'úton lévő egyházhoz' (*communio viatorum*) kapcsolódik, nem pedig Krisztus mellett kap helyet.

„Úton lévő közösség” – az élő Ige hatásának olyan dinamikája ez, amelyben a közösség (*communio*) vitalitást, életenergiát jelent a gyülekezet, az egyház számá-

ra, amelyben nem az egyház kimerevített jelenének körülményei és lehetőségei lesznek csupán a meghatározók, hanem az a reménység is, ami felé tartunk (*viatorum*).

A hagyományos rendszeres teológiai megközelítésben az élő Ige teológiai meghatározottságának kerete Isten nekünk adott kijelentésének hármas formája: *kijelentett, írott és hirdetett Ige*, amely nem három különböző kijelentés, hanem az egyetlen kijelentés három hozzánk érkező formája. Ebből következik, hogy Isten Igéje elsősorban nem írás, hanem (élő) Ige és esemény. Ebből az is következik, hogy Isten szuverén szabadságából kiindulva nem szabhatunk határokat és feltételeket az ő Igéjének.

Az emberi oldal azonban teljesen az eszökökhöz van kötve, így az egyház igehirdetése mindenestől az Írásra van utalva, amelynek használata nem tetszőleges, hanem Isten akaratára irányul az egyház hitére és a keresztyén életre nézve. Ennek döntő fontossága abban a reformátori tételben van, amely szerint *Isten Igéjének hirdetése Isten szava (élő Igéje)*¹² Jézus maga mondja ki a küldő és a követ közötti megdöbbentő hasonlítást: „Aki titeket hallgat, engem hallgat...”¹³ Erre építve állapíthatjuk meg a Zsidókhöz írt levél alapján is,¹⁴ hogy Isten élő Igéje (Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ) nemcsak életet adó, hanem eleven és cselekvő is. Az „élő Igében” erő van, élő energia, hatalom, amely megmozdítja, kimozdítja a valóságot és változást idéz elő benne. Isten mondja Ézsaiásan keresztül: „ilyen lesz az én igém is, amely számból kijön: nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem.”¹⁵

Az élő Ige fogalmi meghatározása a fentebb említett pontok értelmében, minden

körülmények között Isten beszédét kell, hogy jelentsék. Az élő Isten szava lehet élő Ige. Az élő Isten kijelentése: *ható szó és tett, beszéd és esemény* egyszerre, megbonthatatlan egységben. Az élő Ige így nemcsak hangzik, hanem *lesz, történik* is (*epifánia, teofánia*). Ennek az egyszerre bekövetkező (szó és tett) isteni hozzánk fordulásnak a főtengelye a teremtés – szabadítás – újjáteremtés, melynek célja az Isten megismerése.

2.1 Az élő Ige a teremtő és megváltó Isten ismeretére vezet el

A teológia döntő kérdésköre áll előttünk ebben az alcímben. Kálvin az *Institutio* első fejezetében az istenismeret alapvető kérdését teszi fel, a mi korunkra is jellemzően: Hogyan tudhatunk meg valamit Istentől? Két nagy kategóriát határoz meg erre az ismeretre nézve: a *szubjektív és objektív* területeket. Az első terület az úgynevezett *isteni érzés (sensus divinitas)*, amelyet Isten minden emberbe beletáplált. Ez az isteni létezés iránti fogékonyságot jelenti.¹⁶ Ez a fogékonyság számos kapcsolódási pontot jelenthet a keresztyén üzenethez. A második terület a világ rendezettségének megtapasztalásában és az arra adott reflexiókban található meg. A teremtett rendet értjük alatta (*theatrum gloriae Dei*¹⁷). Isten teremtő bölcsességének és igazságának hordozója a teremtett világ. Azonban – hangsúlyozza Kálvin – az emberek Isten iránti fogékonysága és ismerete a bűn miatt számos zavart és hiányt szenvedett. Csak az élő Ige képes ezt a zűrzavart felszámolni és rendet tenni az Isten-ember kapcsolat konfúz helyzeteit illetően. Ennek középpontja pedig a Testet öltött Ige, Jézus Krisztus, akinek történelemünkben megjelenő megváltó

munkájában, életében, halálában és feltámadásában érte el a csúcspontját. Isten kijelentése, az élő Ige csak Jézus Krisztus által ismerhető meg teljesen, aki viszont csak a Szentíráson keresztül ismerhető meg. A teremtett rend így ehhez a kijelentéshez ad fontos kapcsolódási pontokat.

Ennek a megismerésnek fontos aspektusa a *találkozás*, amely Martin Buber filozófikus megközelítésében, a *dialógikus perszonalizmusban* válik igazán közérthetővé mai világunk számára is. Nevezetesen, hogy az Isten-ember kapcsolatban az Isten a kezdeményező fél, az önkijelentésén keresztül, illetve azáltal, hogy Jézus Krisztusban kijelentette magát (élő Ige) az emberi történelemben is. Ilyenformán az Én-Te viszonyban két személy, két aktív cselekvő van jelen, amely kölcsönösen kétoldalú, és mind a két oldal megőrzi a maga szubjektivitását a találkozásban. Ennek döntő fontossága, hogy Isten sohasem tárgyiasítható, ahogyan az gyakran megesik az Istenhez közelítéseinkben.¹⁸ Itt a valódi fókusz a létező, fennálló kapcsolat. Egyszóval: jelenlét. Az élő Ige vonatkozásában a kapcsolatiságnak ez a jelenlétre és erőre vonatkozó meghatározása, alapvetően és minőségileg is kiterjeszhető az emberi kapcsolatainkra. Az istenismeretünk így mindig egy aktív jelenlétet, találkozást jelent¹⁹, amely az élő Igével való kapcsolatunkat is a találkozásban nyomatékosíthatja.

2.2 A megismerés elengedhetlen feltétele – „Testimonium Spiritus Sancti internum” (a Szentlélek belső bizonyoságtétele)

Isten kijelentésének, az élő Igének, a kapcsolatnak, a jelenlétnek, annak, hogy maga Isten szól hozzánk, cselekszik, arról

egyedül a Szentlélek győzhet meg. Ez nem redukálható semmilyen külső bizonyítékra. A Szentlélekisten az, aki megpecsételi számunkra az élő Ige igazságát. Ez által lesz a külső Ige (Verbum Dei externum) bennünk munkálkodó és ható élő Igévé (Verbum Dei internum). Nélküle minden halott. Átala minden élő valósággá lehet. A Szentlélek hatalma nincs és nem is lehet a birtokunkban. Egyedül csak könyörögni lehet érte: „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád.”²⁰ (1Sám 3,10)

A Szentlélek teszi hatóvá az élő Igét; ennek a klasszikus rendszeres teológiai megfogalmazása, az üdvösség rendjén belül (*ordo salutis*) a Krisztusban és Krisztus által végzett *megigazulásunkat* és *megszentelődésünket* eredményezi. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a Léleknek az egyes emberrel való kapcsolatát nem relativizálhatjuk a közösséggel szemben. A Szentlélekisten foglalkozik velünk misztagógikus módon (beavat minket a titokba, annak titkába, ahogyan Isten viszonyul az emberhez). Ennek tere, kerete az élő Isten élő Igéje, amiben alakot ölt az Isten és ember viszonya, kapcsolata és minden, ami ehhez tartozik: keresés és kitérés; bizonyosság és ellenállás; előrehaladás és megtorpanás; hűség és hűtlenség. A Lélek sohasem áll külön az élő Igétől, Jézus Krisztustól. Vele van mindig összekötve, így nem lehet mindenfélével kapcsolatba hozni. A Lélek ily módon gerjeszt inspirációt, és teheti az emberi szót például Isten szavává.²¹

Ezen a kapcsolaton keresztül válhatunk Pál apostollal szólva: „Isten munkatársai-vá.”²² Ebben dinamika és *dynamisz* (hatalom) van. A Szentlélek Isten kelti életre számunkra a kijelentést, bármelyik formájáról (kijelentett, írott vagy hirdetett) is legyen szó. De a Szentlélek teheti az egyház szol-

gálatát is hatóvá az élő Ige által, legyen szó az igehirdetésről, a rítusokról vagy a diakóniáról. Ennek lehetnek eredményei a Lélek gyümölcsei²³ és a karizmák²⁴.

Az élő Ige és a Lélek hozhat létre és eleveníthet meg közösségeket az új világra szólóan. Ebben van döntő szerepe a kapcsolatnak, jelenlétnek és a részvételnek. Ennek kezdeményezése sohasem az ember oldalán van, hanem kizárólag Jézus Krisztus kiválasztó és elhívó hatalmában, ami adott esetben az általunk oly sokszor felállított és szigorúan védett határokon is átível, azért, hogy az egész világot részeltesse Krisztusban (*missio Dei*). Ebből adódóan pedig az élő Ige a Szentlélek Isten munkájaképpen a kultúrában és az egész emberi történelemben hatással lesz.²⁵ Itt nem teljes identifikációról van szó. Meg kell tanulnunk különbséget tenni azok között a helyzetek között, amiben a „Élő Ige” hat a Lélek által, és amiben nem. Ez a *megvizsgálás és megkülönböztetés* szükségességét jelenti.

2.3 Az élő Ige az egyház gyakorlati élettevékenységében

A fenti főbb gondolatok alapján az ekkleziológia rendszeres teológiai felosztása szerint az alábbi területeken helyezhetjük el a élő Igét az egyház élettevékenységében:

- a) **Tanúságtétel, bizonyoságtétel** (*matyria*) – a Krisztusról szóval és tettel. Ide tartozik a Krisztusért követségben járás, a misszió a világ felé, valamint a ige hirdetése és a gyülekezet tanítása.
- b) **Közösség, egység** (*koinónia*), amely az Istennel történő kapcsolatot és jelenlétet jelenti. A „szentek egysége”

– hogy minden egyes hívő tagja az Úr Jézus Krisztusnak, az ő javainak és ajándékainak, és hogy mindezt a többi tag javára és üdvösségére fordítsa. (Heidelbergi Káté 55. kérdés-felelet)

c) **Szeretetszolgálat** (*diakónia*) az egyház befelé és kifelé irányuló szolgálata.

3. Gyülekezetek / egyház összefüggései

A református hagyomány az egyházat az Ige közösségként érti, ahol Isten és ember találkozása elsősorban beszéd és halál útján történik. Isten élő Igéje, amelyet Jézus Krisztusként definiálunk és élünk meg. A hirdetett Ige központi szerepet játszik a (protestáns) református egyházak hitében és gyakorlatában. A Szentírás tanítását hangsúlyozza, figyelmet fordítva a Szentírás különálló szövetségeire, amelyek egységben tárják fel Krisztus és a kegyelem szövetségét. A reformáció célja az volt, hogy megújítsa a látható egyházat Isten Igéje felsőbb tekintélyének történő engedelmességben, amely mindent kielégítő pánclázzá és erőforrássá válhat az egyház/gyülekezet számára. Ezeknek a szempontoknak köszönhetően semmivel sem pótolhatóvá válik Isten élő Igéjének hirdetése (prédikáció) és szolgálata.

A református egyházi gyakorlat liturgiája gyönyörűen juttatja kifejezésre mindennek a megértését, amikor a lelkipásztor a kérés és az utasítás kényes kombinációjával hívja fel a gyülekezetet Isten (élő) Igéjének meghallására. („Halljátok meg Isten Igéjét!”) Ebben a liturgiai felhívásban az egyének

magával ragadó, személyes, mégis kollektív kapcsolatba lépnek Isten Igéjével, kezdetben Szentírásként, majd később kifejtett igehirdetesként. Ebben az értelemben az egyház / gyülekezet újjáéled az Ige közösségként, megerősítve meglévő és tartós identitását. A gyülekezet közösségét a beszélt nyelv dinamikus és Szentlélekisten hatalmas hívja életbe, hogy Istentől kapott (teremtés és újjáteremtés) valódi létük (identitásuk) felé haladjanak. Az Isten (élő) Igéjére (szavára) adott egyetlen megfelelő válasz (hitvallás) a hallásból eredő hit ²⁶.

Gyülekezeteink tagjaira, egyházi közösségeinkre (egyházi intézmények) és az ezek körében rendezett eseményekre ugyanakkor szinte beláthatatlan következményekkel hatnak azok a tendenciák, amelyek a huszadik században még a mindent meghatározó *én (self)* hangsúlyát jelentették, mára azonban az *elveszett énként (loss of the self)* definiálhatók csupán. Ez olyan gyökeres változást jelent a társadalom és közösségeinek különböző színterein, ami alapvetően új szellemi és kulturális orientációt jelent, és legfőképpen az *antiracionalizmus* kultuszát hívja életre. Ebben az új állapotban álló modern szubjektum legfőbb jellemzője a *decentralizáltság* és a *fragmentáltság*.²⁷

Megkérdőjeleződik a sorsunk és a bennünket körülvevő tárgyak feletti kontroll képessége, ami sokkal inkább a tárgyak és a konstruált struktúrák térnyerését és emberek feletti kontrollját hívja életre.²⁸ Mindez olyan összevisszaságot hoz létre az objektum és szubjektum viszonyában, amelyben gyakorlatilag a tárgy uralkodik az alany felett, és amelyben az emberi lét óhatatlanul is eltárgyasul, megszüntetve ezzel az ember szent és kiváltságos természetét (sőt,

már úgy is tűnhet, hogy a fogyasztó terméké válik).

Mindeközben a választás illúziójának és csapdájának fogságába esett ember a valahová tartozás élményét nem a beleszületés élményeként dolgozza fel, hanem a választás sokféle lehetőségeként. Identitását így nem egy, hanem egyszerre több közösséghez való tartozás révén éri el, létrehozva így a hagyományos tértől és időtől független *globális*, állandóan változó közösséghez tartozást. Ebben a hálózatban pedig az individuum önmagát a több közösséghez tartozás szerint határozza meg, így csupán csak egy kimerevített pillanatban (vagy a változások sebességével) definiálható, hogy ki is ő valójában.

Összeségében, a fenti árnyalatok alapján megállapítható, hogy *közösség* fogalmunk jelentős mértékben átformálódik. Egyfelől a fogyasztás irányának nem kívánt folyamataival határozható meg, másfelől a *globalizációnak* olyan új jelenségeivel is számolnunk kell, amely szerint például a számítógépes kommunikációs eszközök által létrehozott virtuális térben már nem szorulunk a közösség tagjainak fizikai közelségére, így a valósággal való szembesülés sok esetben akár minden realitást nélkülözővé is válhat. Könnyen eljuthatunk így a *nomádok* olyan legújabb virtuális közösségéhez, amelyben a hagyományos közösségi meghatározók (felkészültségek, élmények, attitűdök, tapasztalatok és nézetek) teljesen fellazulnak, átértékelődnek vagy éppen eltűnnek, és merőben új társadalom- és nyilvánosságelméleti szempontok szerint érvényesülnek.

A közösségről szóló protestáns teológiai gondolkodásunk és az attól elválaszthatat-

lan egyházközösségeink belső élete sem mentes az egymást kioltó teremtő és romboló folyamatoktól, amelyek olyan átmenetiséget jelentenek, amelyek sokkal inkább egy labirintusként írhatók le, semmint valamilyen világos iránymeghatározásként. Mindez egyre inkább egy néma társadalomhoz kezd vezetni, amelyben az őszinteség, a hitelesség és a kreativitás hiánya talán a legfájóbb, és aminek nyilvánvaló következménye az identitásvesztés. Ugyanakkor azt is érdemes tudatosítanunk, hogy az Istentől és egymástól történő *elidegenedés* a bűn következményében nem végzetes.

Közösségeink felbomlásával, gyülekezeteink elnéptelenedésével találkozunk. Megkerülhetetlen kérdések jönnek a felszínre, amelyek aggodalmat és kétségeket ébreszthetnek bennünk. Az egyháztársadalmi mozgásokat értékelő elemzésekben²⁹ és az azok alapján születő következtetésekben óhatatlanul is a korunkat meghatározó, megváltó piaci szemlélet lehet befolyással, úgy a növekedésre, mint az elnéptelenedésre. Az értékelésekben nemegyszer jutunk arra a következtetésre is, hogy az a „portéka”, amelyet az egyház kínál, mennyire versenyképes a vallások sokszor igen silány piacán.³⁰ Lehet, hogy új piacokra van szükségünk, ahol teret nyerhetünk, és az ott talált feladatok akár egyházi feladatként is eladhatók még? A hitelességnek, a korszerűségnek, a racionalitásnak, az identitásnak, a szervezetnek, az egyházvezetésnek, a vallás- és egyház-szociológiának, a tradíciónak, a kegyességnek, a missziói stratégiáknak, az intézményesülésnek vagy éppen a helyes üzenet megfogalmazásának a dilemmáival szembesülünk. Következtéseinkben mégis nagyon nehezen tudunk

azzal a vállalkozó–vásárló–orientált szemlélettel szakítani, legyenek megfogalmazásaink bármennyire is óvatosak vagy éppen ügyesek, hogy az egyháztagság létszámának csökkenése végső soron arra hívja fel a figyelmet, hogy amit ma az egyház kínál, legyen szó bármilyen piacról is, arra egyre kevésbé találunk „vásárlóközönséget”. A számok és statisztikák tendenciái szinte megkérdőjelezhetetlenül igazolják ezt a szemléletet. Az egyház, amennyiben egyre inkább behajszolja magát, akkor különösen is vesztesre áll ebben a versenyben. A megoldás, ha a piac logikáját követjük, egyszerű. Meg kell találni azt az árucikket, ami újból vonzóvá tesz bennünket. Nem kis erőfeszítéseket teszünk azért, hogy elvesztett híveinket így nyerjük vissza, vagy újakkal pótoljuk. Meglehetősen idegennek és ridegnek hangzik ennek a vállalkozói szemléletű modellnek az egyházban való alkalmazása, mégis minden tiltakozásunk és elutasításunk ellenére is, ha őszintén szembesülünk a realitással, akkor ennek megannyi formájával találkozhatunk a nyugati keresztyénség mindennapjaiban, és akár a Magyarországi Református Egyház életében is.

Ezen folyamatok következményeként szinte elkerülhetetlen az ekkleziológiának az a redukcionista megközelítése, amely az egyház évezredek történetének összefüggéseiben a mártíromságot (a szó eredeti jelentésének értelmében: tanúságtétel) helyezi előtérbe, a vállalkozó természetű szemléletekkel szemben. Ez mindig a hűség és a valamilyen értelemben vett sikerorientáltság problémáját hívja életre. Elvileg kérdésesen felül álló, hogy téves az a megközelítés, amely a keresztyén értékrend és az ekkleziológia dilemmáinak megoldását egy

piacorientált modellnek az összefüggéseiben értékeli. Nehezen kerülhető meg azonban az a tényszerűség is, amely szerint ha az emberek nem képesek bármilyen oknál fogva azonosulni egy egyházzal, egy adott gyülekezet missziójával és üzenetével, akkor beindulnak azok a romboló folyamatok, amelyek az egyháztagság létszámára sorsdöntően hatással lesznek. Az egyházközösségeink zsugorodásában pedig csak az aratás Úra képes arra, hogy a hűségeseket megkülönböztesse a hűtlentektől, ami megkerülhetetlen bármilyen stratégiai megfontolásnál, mint ami a folyamatot igyekszik megfékezni vagy megfordítani. A szinte feloldhatatlannak látszó helyzetben egy lehetséges irány az, amikor az egyház nemegyszer, önromboló vagy bármely más okból is, lehetőségeinek beszűkülésével és kilátástalanságával szembesülve, felismeri azt a kritikus pillanatot, amelyben elhívásának alapvető tételei megkerülhetlenné válnak.

Ezekben a felismerésekben az Isten és ember oly sok módon megkülönböztethető valósága kapcsolatba hozható. Ennek gazdagsága pedig éppen abban van, hogy saját identitásunk nem feloldódik, hanem fokozódik a Krisztusban. Az Istenben való részesedés olyan alapja az Isten és ember közösségének, *koinoniának*, amelynek közvetlen forrása az emberi élet Krisztusban történő részesedése. Isten Krisztusban teljesen részesévé vált a mi emberi valóságunknak, mert csak így részesedhetünk emberként az Isten valóságában a Szentlélek által. Az Istenben való részesedésünk emberi létünk teremtésben kapott valóságához vezet vissza a *koinoniában* rejlő kölcsönösségre alapozva. A mai ember függetlenségre törető énje oldódik fel ebben a bensőséges

közösségben, a *participatio Christiben*. A keresztyén élet hivatása és küldetése ebben a *koinonoia*-lelkiségben teljesebben ki egyedül és nyerheti vissza hiteles hangját, visszautasítva ezzel korunk individualista spiritualitást is privatizáló tendenciáit, ami egyházi valóságunkat is számtalan módon köti gúzsba³¹.

Kálvin a Krisztusban részesedés tanával ad értelmet a keresztyén antropológiának, annak, hogy mit jelent embernek lenni, mit jelent Istennel és egymással közösségben lenni.

Az ekkleziológiára nézve ennek felbecsülhetetlen értéke van. Az egyház közösségében teljesebben ki az *adoptatió*ban nyert krisztusi identitásunk, amelyet a Szentlélek munkája és hatalma éltet. Az egyház hite és lelkiismerete így az új élet közössége a Krisztusban.

*„Krisztus Úgy közölte önmagát és minden javát veled, hogy a tied legyen minden, ami az övé, hogy testének tagjává legyél, teljesen egygő válj övele, ezért igazsága eltörli bűneidet, szabadítása eltörli kárhoztatásodat, és teljes méltóságával közbenjár, hogy méltatlanságod ne kerüljön Isten szemé elé. Így van ez: nem illik elválasztani Krisztust tőlünk, sem minket tőle, hanem két kézzel meg kell ragadni azt a közösséget, amely összekapcsol minket és őt.”*³²

A Krisztusban való új közösség/gyülekezet az élő Ige által jön létre – generál („Szentlelke és Igéje által” – Heidelbergi Káté 54. kérdés-felelet – *creatura verbi divini*). Ebből következően az egyház kezdeményezése Istentől származik, és az egyház egészének fennmaradása sem magától értetődő. Az egyháznak mindig szüksége van az Istentől jövő oltalomra és megtartásra, amelyet Isten, Szentlelke és Igéje által biztosít

– regenerál. Ez biztosítja az élő folytonosságot, amely a történelem kontextusában, az egyház életében az élő Ige szerinti „mindig megújulás szükségességét” (*ecclesia reformata est semper reformanda*) jelenti.

Mindezekből a legfontosabb következtetések az alábbiak szerint állapítható meg:

Az élő Ige hatására van egyház / gyülekezet

- Az Atyaisten, a Fiúisten és a Szentlélek-isten kapcsolata és egysége az élő Igében válik nyilvánvalóvá, a teremtés, megváltás és újjáteremtés vonatkozásában.
- Az egyházat Isten Fia hívja el Szentlelke és élő Igéje által. Az egyéni életünkhöz hasonlóan az egyház földi, aktuális életének nagy kísértése – éppen annak végesége miatt – az abszolutizálás, amikor az egyház önmagában a cél. Az elhívásban ettől óv meg bennünket Isten az Ő élő Igéje által.
- Az egyetemes egyház egységének megvallása teológiai és gyakorlati szempontból az egyik leglényegesebb szempont, ami a gyülekezet egységére nézve is pótolhatatlan hozzájárulás. Az egyház lényegi egysége a Szentháromság Egy Isten egységén nyugszik. Ez az egyház lelki egységének az alapja (Ef 4,46; Jn 17,11). Az egyház számára ez az egység nem jelenthet alkalmazkodást, hiszen dinamikája és irányultsága (és nem jelen helyzetének kimerevített állapota) éppen ebben az Isten élő Igéjével összekapcsoló közösségi, lényegi elemekben ragadható meg.
- Az egyház szentsége és a hívő ember megszentelődése egy aktív jellemző, amelynek a Fiúisten az alanya, és az egyház Krisztusban lévő egységétől elválaszthatatlan.

Isten életadó és megtartó szeretete a kapcsolatok új minőségének garanciáját adja az ő szentségén keresztül, amely méltó lesz Istenhez, az ő igazságához, békességéhez és megváltó akaratához.

- A református hitelvek szerint az egyház/gyülekezet meghatározásánál az élő Ige áll a kiinduló- és középpontban. Az élő Ige szolgálata egészében érkezik az emberekhez. Ennek alapján az Ige tiszta hirdetése és a sákramentumok helyes kiszolgáltatása teszi az egyházat egyházzá.
- Az egyház/gyülekezet vonatkozásában így mindig az Isten élő Igéje általi megszólítottaságon van a hangsúly, előtérbe állítva a közösséget, akik Krisztus üdvözítő halálában és feltámadásában részesednek. Az előző pont összefüggésében megkérdőjeleződik bármilyen tekintélyelvű struktúra az egyház tagjainak közösségében. Az egyház/gyülekezet tekintélye nem önmagában van, hanem az üdvösséget hirdető élő Ige hatalmában.
- Mindezekből következően az egyház alapvetően nem egy felekezeti, politikai struktúra vagy intézményi szervezet, hanem Isten újszövetségi (eszkatológus) népe, azoknak a közössége, akik Jézus Krisztusban igaz szívvel hisznek, a Lélek által újjászülettek, és egymással ebben a hitben összekapcsolódtak. Az erőforrás és megtartás Istentől magától indul ki. Isten maga hozza létre a kapcsolatot Krisztussal, a Lélek által. A klasszikus teológia megközelítésben ezek a kegyelmi eszközök (*media gratiae*).

Az élő Ige hatása a gyülekezet lelki életre – a lelki élet ritmusa

- Isten élő Igéje a Szentlélekisten belső munkája, hatalma által a mi megértésünket, hitismeretünket (*notitia*) és szívbeli bizalmunkat (*fiducea*) eredményezi. Az üdvösség isteni ajándéka elválaszthatatlan az élő Igétől. Ebből következően megtanulhatjuk magunkat másként megismerni.
- Önmagunkat is jobban megértjük, megismerhetjük az élő Ige által. Isten élő Igéje illúzióink, vágyainknak és előítéleteinknek is a kritikája. Nem mi alakítjuk ki a megértést, bizalmat, hanem Isten élő Igéje alakít bennünket.
- Isten élő Igéje magához von, az igaz hit által részeseivé válunk az Igének. Istennel magával lesz kapcsolatunk a Szentlélek által.
- Isten élő Igéjének életünket meghatározó szerepe (istenismeret-önismeret) cselekvésre buzdít, elhívást jelent arra a küldetésre, hogy a világ megváltozzon és megújuljon.
- Ha az egyházat az Ige hívta életre (*creatura verbi divini*), akkor az Ige hatalma alatt áll, az Igének kell engedelmeskednie, és az Igének kell helyreigazítania őt, ha tanításában vagy gyakorlatában eltér az isteni útmutatástól.
- „Történjen velem beszéded szerint” – Mária példaadó együttműködése arra tanítja a meg az egyház/gyülekezet közösségét, hogy Isten élő Igéje tévedhetetlen, és nem az egyház önmaga tévedhetetlen.
- Az egyház/gyülekezet tagjainak naponkénti bűnbánatra és megújulásra van szüksége, ez a hívő élet lelki ritmusa.
- Ez a ritmus adja az egyház/gyülekezet tagjai küldetésének azt a dinamikáját,

amelyben az élő Ige által kapcsolatba kerülünk Krisztussal. Isten gyermekei leszünk (Róm 8,16), vagy testének tagjaivá (1Kor 10,16; 12,13) – Krisztus felé tartó mozgás. Ez az irányultság indít el egy ki-felé irányuló mozgást (misszió) az élő Ige szolgálatában (tanúságtétel, ünneplés, szeretetszolgálat).

Keresztyén identitás határozza meg az életünket és a küldetésben betöltött szolgálatunkat

- Jézus Krisztus, a testet öltött élő Ige az, ahol Isten és az ember ugyanott van. Krisztusban van az ember érzéki-testi, evilági valója, nem attól elkülönülve és nem pusztán annak közvetítésével; és abban felsejlik valami más is. Ha a keresztre nézünk, egy embert látunk, aki Isten. És ha a Krisztus szót mondjuk, egy embert mondunk, aki Isten. Ez a keresztyén identitásunk alapja.
- Aki Krisztusban van, az az egyházban/gyülekezetben van. Ezt a semmivel sem pótolható kapcsolatot csak a Szentlélek-isten hatalma teremtheti meg az élő Ige által. Ebben az egybeolvadásban a Krisztus teljességéhez tartozás részesedést jelent az ő szenvedéséből és dicsőségéből.
- Az identitás szempontjából a közösségi és egyéni életünkben is döntő fontosságú a Krisztus – a tanítványoknak és nekünk feltett – kérdésére adott hitvallásos válaszuk: „Ti pedig kinek tartotok engem?” (Mt 16,13–17; Lk 9,18–27)
- Ahogyan Jézus korában, a mi korunkban sem egyértelmű a válasz. Az, hogy mi a keresztyénség lényege, nem magától értetődő, nem megkérdőjelezhetetlen és nem mindig közérthető. A személy és

az ügy is problematikus lehet. Így a hit válaszában az is hangsúlyos szerepet kap, hogy ismerjük-e, és milyennek ismerjük azt, amivel szemben – adott esetben – állást foglalunk.

- A Krisztussal-élésben tanulható meg és tehető nyilvánvalóvá a követésben, hogy ki is ő a mi számunkra, és mit is jelent a keresztyénség. Az elkötelező válaszok próbája a követés. (Persze félreértésből is lehet követni valakit, mint ahogyan ma félreértésből írják le sokan a keresztyénséget.)
- Keresztyén identitásunk ugyanakkor több a pusztá követésnél. Az élő Ige az alapvetően meghatározó: hordozó és összetartó hatása által az emberek kapcsolatba kerülnek Istennel, részesednek belőle (igehirdetés, keresztség, úrvacsora). A Krisztusban történő részesedésből tudhatják meg az emberek, hogy kik is ők valójában. („...nem a magamé vagyok, hanem az én hűséges Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok...” HK. 1. k–f.)
- Ez a részesedésünk a Krisztusból (*participatio*) konkretizálja a követésben kapott küldetés feladatait: imádság, istentisztelet, szeretetszolgálat, lelkipozíció, kölcsönös szeretet, szolidaritás.

4. Egyházszervezet, intézmények és egyházi rendezvények, események

Az élő Ige szolgálatában álló, igehirdető egyház részesedhet abban az örömben, hogy szolgálata által, amely az igehirdetés nyitottsága és nyilvánossága, lámpássá teheti az egyházat a világban. Nem csak egy elszepa-

rált szűk körben, hanem a társadalmi nyilvánosság egésze számára. Ehhez azonban elengedhetetlenül fontos keresztyén identitásának megőrzése és ápolása, ahogyan erre a fenti pontokban már kitértünk.

Az egyház különböző kormányzati és szervezeti egységeinek alapvető orientációs pontja abban a két rendíthetetlen állandóban határozható meg, amely az egész egyház alapját és hitét jelenti:

- 1) Jézus Krisztus (Isten testet öltött élő Igéje), aki tegnap, ma és mindörökké ugyanaz³³. Jézus Krisztusé az egyház³⁴, ő a feje, illetve az egyház az ő teste.
- 2) Isten élő Igéje és a Szentlélekisten munkája az egyháznak a református értelmezés szerint, a *szentek közösségének (communio sanctorum)* felettese nem valamilyen egyházkormányzói tisztséget betöltő személyben vagy szervezetben, hanem az Úr Jézusban van. Abban a Krisztusban, akivel közvetlen és személyes kapcsolatunk van, mint feltámadott Úrral, és aki Szentlelke által jelen van a hívő gyülekezetek és emberek életében.

Ez a reformátori (igaz) egyházértelmezés semmilyen hierarchikus rend szükségességére sincs ráutalva. Ugyanakkor egészen új megvilágításba állítja az Istentől rendelt tisztségek funkcióit és a gyülekezet jó rendje szerinti igényt.

Az egyház az intézményesült formájának megvalósulásában megkülönböztethető ugyan, de nem elválasztható a földi élet evilági kereteitől. Isten gondviselése az emberi életet a teremtett világában bizonyos rendek

(ordines) által kívánja segíteni: a keresztyén élet az egyház (ecclesia), a polgári-politikai közösség (politia) és a (nagy)család (oikonomia) keretei között valósulhat meg.

Az evilági élet struktúrái is Isten teremtő akaratára vezethetők vissza. Az ember bukása óta mégis a bűn árnyéka vetül ezekre a rendekre is. Mindezekből következően az egyház szervezetének és tisztségeinek küldetését jellemzi az Isten elhívó akaratán és az élő Ige szolgálatán alapuló dinamika. Ugyanakkor jellemzik a bűn által terhelt világból adódó feszültségek és félresiklások is.

Az egyházkormányzat szintjeire, szervezeteire, intézményeire és eseményeire tekintettel fontos megemlíteni az egyháztan egyfajta módszertani megújulásának új irányait is. Ezeknek az ekkléziológiában társadalomtudományos tapasztalatra épülő módszereknek (szociológia, antropológia, pszichológia, rítustanulmányok stb.) abban a tekintetben van bizonyos mértékű létjogosultsága, hogy a konkrét vallásgyakorlat elemire mutatnak rá. Ebben a vonatkozásban elmélyülhet annak a fontos szempontnak a jelentősége, hogy a hit nem határozható meg csupán fogalmi, teológiai aspektusok alapján, hanem elsősorban annak megélése a mérvadó.

Istennek a mindenkori jelenben történő velünk létnek aktivitása kerülhet előtérbe, amelyben az élő Ige által az evangélium valósága minket is lendületbe hoz, amely a konkrét gyakorlatban nyer irányt, rendet és új formákat. Az egyházban mindenekelőtt imádságról, dicsőítésről, hálaadásról, úrvacsorai közösségről, Isten élő Igéje általi formálódásról, az Istenre figyelés gyakorlatáról kell, hogy szó legyen. Az egyházi/gyülekezeti élet meggazdagodásához vezethetnek azok

az (egyházi) szervezetek, intézmények, rendezvények, amelyek célja a vallásgyakorlat életünkben látható következményeinek a felmutatása, szoros együttműködésben a gyülekezetekkel, egyházkormányzati szervekkel. Ellenkező esetben, amikor az öncélúság és más érdekek mentén szeretnénk hatást kifejteni, adott esetben a gyülekezetektől teljesen szeparáltan, úgy komoly tehertétellel is válhatnak az egyház számára, hiszen a kölcsönös idegenségben egyik oldal sem lesz képes túllátni önmagán. Ebben a vonatkozásban is megkerülhetetlen és semmivel sem pótolható jelentősége van Isten élő Igéjének, amely a legteljesebben adhat perspektívákat a közös felismerés és szolgálat számára.

5. Összegzés

Az élő Ige mindig megújuló hangsúlyának a lényege az a szükségesség, hogy mélyebben és céltudatosabban foglalkozunk a Szentírással. Ez magában foglalja a tömörebb hitelveink kicsomagolását és azoknak a kortárs kihívások összefüggésében történő vizsgálatát és megértését.

A Szentírás érvényességének megértése a mai kontextusban alapos mérlegelést igényel a történelmi vizsgálat és a poszt(meta) modernizmus körülményeinek alapos megfontolása szempontjából. Ennek a folyamatnak nem az a célja, hogy makacsul ragaszkodjunk a hagyományhoz kizárólag a hagyomány kedvéért, hanem Isten élő Igéjének kellő mélyégben történő megértésére, és annak megélésére irányuló folyamatos törekvésről szól a mai, sok szempontból változó korunkban.

A szentírás tekintélyére és a Szentlélek belső bizonyágtételére fektetett hangsúly nélkülözhetetlen a modernitásból és posztmodernitásból fakadó összefüggések kezelésében és a szükséges kölcsönhatások megértésében.

Az élő Ige hatására nem csak a gyülekezet tagjai és a gyülekezetek számára, hanem az egyház egészére (struktúrájából adódó szervezeti egységeire) nézve is meghatározó feladat a lelki közösség igényének előtérbe helyezése. Az egyház épülésének kizárólagos feltétele ennek a Krisztuson felépülő egységnek a tudatosítása és munkálása.

A világban betöltött szolgálat alapja és rendje csak abból a felismerésből származhat, amely az élő Ige szolgálatára épít, mint elsődleges és semmivel sem pótolható egyházi küldetés. Ennek nyomán az Isten tisztelete, a Krisztusban megszentelt élet áthatja a családi, házassági életet, a társadalom polgári-politikai közösségeit.

Ennek a megszentelődésnek (hittapasztatatok alatt formálódásnak) kizárólagos célja, hogy „...fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre” (2Kor 3,18).

Így az egyház egészében (gyülekezet és kormányzati szervek) a komplementer viszonyulás kerül előtérbe a szervezet rendjeinek (felhatalmazás, megerősítés, számonkérés) mindennapi életében.

Az egyházszervezet elsődleges szempontjai a gyülekezet épülése, a hit gyakorlásának segítése, a szolidaritás és konszenzuskeresés tudatosítása és elmélyítése. Ebben az egyházszervezet mint interakció tölthet be fontos szerepet. Az interakció jelenti az élő Igével való kapcsolatot, a veze-

tés, a szociológia és az élet egyéb területeinek változásaira adott teológiai reflexióikat; az önvizsgálat interakcióját és a Krisztus test tagjainak interakcióját.

A fő hangsúlynak az egyházszervezet jogi felépítményével és az azokból származtatott gyakorlatokkal kapcsolatosan – vagy akár azzal szemben is – annak a reformátori hitvallásos meggyőződésnek kell teret kapnia, amelyben az egyház a Krisztus teste, s mint ilyen, azoknak a közössége, akik a feltámadott és jelen levő Krisztusban való részesedésük, illetve közösségük (unio cum Christo) alapján összetartoznak.

A fenti pont értelmében az egyházkormányzat különböző szervezeteinek (az intézményekre is hatványozottan érvényesen) minél inkább szükséges Krisztusba és az ő egyházába való beleygőkerezés. A hívő egzisztencia látható módon megnyilvánul a helyi (látható) gyülekezet életrendjében: az Ige közös hallgatásában, az hitismeretekben való elmélyülésben, a sákramentumokkal való élésben, az életvitel tudatos alakításában, a javak és a terhek megosztásában – ahol, ha ez működik, a gyülekezetek egymással és általuk létrehozott egyházi testületekkel való lelki közösségnek az igénye is kialakul.

Az „Élő Ige” éve arra is fel fogja hívni a figyelmet, hogy az egyházszervezet formája és annak mindennapi élete, annak kormányzati rendszere olyan, mint egy lakmuszpapír: jelzi, hogy az élő Ige nyomán milyen teológiai igényt és igényességet sikerül(t) érvényesíteni a hitben való engedelmisség és a történelmi realitások között.

Az egyház szervezetén belül megkülönböztetett teológiai és gyakorlati hangsúllyal kell helyreállítani a diakónátust és annak szolgálatát, amely ma sok esetben szerepté-

vesztésbe került. Eszerint az állam feladata lett a társadalmi igazságosságról történő gondoskodás, az egyház a diakóniai szervezetein keresztül pedig az irgalmasságot gyakorolja. Ez a feleosztás teológiailag nézve az élő Ige valóságával szembe megy, hiszen az egész élet, elv (teológia) és gyakorlat Isten élő Igéjében nekünk adott ígérete és igénye. A diakóniai szervezetek, akár az összes egyházkormányzati és egyéb szervezeti forma és hivatal Isten élő Igéjének szolgálatára kapott elhívást.

Mindezek alapján az odafigyelő szolgálat különösen fontos a változó kontextusban: az, hogy mire milyen feladat hárul. Az egyház diakóniai munkája kapu a társadalom egésze felé, amelyben az Istennel való közösség (ld. úrvacsora) és a társadalom interakciójában újra és újra meg kell tanulni, mit jelent az igazságosság, a megbékélés, az irgalmasság. Ennek időszerűsége ma különösen aktuális a Magyarországi Református Egyház missziója számára.

Ahogy az önálló gyülekezeteknek, úgy az egyház egészének, szervezetének, kormányzatának, hivatalainak, eseményeinek elsődleges feladata és felelőssége az Isten elhívó akaratában meghatározott célnak történő megfelelés. Isten élő Igéje tanítja meg az egyház számára, hogy a Krisztussal való közösség olyan eseményként jön létre és esik Isten megőrzése és oltalma alá, amelyet Isten élő Igéje határoz meg, mert Krisztus az Igében van jelen. Ez a teljes egyház lelki súlypontja, konkrétan, ahol az evangéliumot hirdetik, és a sákramentumokat kiszolgáltatják, ahol jelen van az imádság, az Isten tisztelet és dicsőítése, a keresztség, az úrvacsora, a szeretet, az irgalmasság és az igazság szolgálata.

A teljes egyház előzőekben meghatározott kritériumainak leírása ugyanakkor a megtapasztalt feszültség forrása is, ami úgy tűnik, elkerülhetetlen. Minden presbiteriánus típusú rendtartás felépítménye, struktúrája az egymáshoz viszonyulás (presbiteriumok, többi gyülekezet, egyházmegyék, egyházkerületek, zsinat, különböző szövetsegek) nehézségeit hívja életre.

Az élő Igén és a Szentlélekistenen nyugvó reformátori egyháztan hangsúlyos eleme a szabadság, amely fontos szerepet játszik a református hitéletben. Isten Szentlelkének munkája nem függ az ember által kimunkált feltételektől és formatervezéstől. Krisztus Lelke kiszabadíthatja magát a rögzült formákból. Ez a szabad mozgás azonban Isten akarata szerint mindig az élő Igéhez kötött.

¹ McGrath, Alistar E.: Place, History, and Incarnation: On the Subjective Aspects of Christology, *Scottish Journal of Theology* 75, 2002, 137–47.

² Halík, Tomáš: *I Want You to Be: On the God of Love*; Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2017, 59.

³ Popper, Karl: *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach*, Oxford: Clarendon Press, 1979, 109.

⁴ Róm 12,2

⁵ Berger, P. – Luckmann, P.: *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge.*, New York, Doubleday 1966, 34–46.

⁶ Vályi Nagy Ervin: Minden idők peremén, *Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem*, Basel/Budapest, 1993, 181–194, 191.

⁷ Zsid 13,8

⁸ Ézs 57,15

⁹ vö. Roland Barthes: *The death of the Author*, Fontana, London, 1977.; Hans-Georg Gadamer: *Truth and method*, 1975. Seabury Press. and *Philosophical Hermeneutics*, 1976.; Jacques Derrida: *Grammatológia*, Typotex Kiadó, Budapest, 2014; *A disszemináció*, Jelenkor Kiadó Kft, Budapest, 1998.

¹⁰ „A szöveg világa és az olvasó világa”, in Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 2: Történet és fikció*, Kijárat, Budapest, 1998.

¹¹ Bonhoeffer, Dietrich: *Börtönlevelek*, Budapest, Harmat Kiadó, 2016.

¹² II. Helvét Hitvallás: *A Szentírás Isten igaz igéje*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1996, 118–120.

¹³ Lk 10,16.

¹⁴ Zsid 4,13.

¹⁵ Ézs 55,11.

¹⁶ Inst. 1.3

¹⁷ Inst. 1.5.1

¹⁸ Buber, Martin: *Én és Te*, Ford. Bíró Dániel, Budapest, Gondolat, 1991, 93–95.

¹⁹ Brunner, Emil: *Truth as Encounter*, 1964., Philadelphia, 76–78, 174–181.

²⁰ 1Sám 3,10.

²¹ 2Pt 1,21

²² 1Kor 3,9; 2Kor 6,1

²³ Gal 5, 22–24., Róm 12,2; 13,8–14., Ef 4,17–32; Ef 5

²⁴ 1Kor 12,12–31

²⁵ Jn 3,14

²⁶ Róm 10,10.17

²⁷ Jameson, F. *A posztmodern, avagy a késői kapitalizmus kulturális logikája*, Budapest, József Műhely Kiadó, 1997.

²⁸ Baudrillard, J., *A rossz transzparenciája*, Budapest, Balassi Kiadó, 1997.

²⁹ Hámosi Ádám: Református esélyek és kilátások, *Confessio – a Magyarországi Református Egyház Figyelője*, 35. évf. 4. sz. 2011, 6–25.

³⁰ Hámosi Ádám: *i.m.* 18–23.

³¹ vö: Canlis, Julie: *i.m.* 248–250.; Id még Canlis kiemelésében: „[...] Így, amikor az apostoloknak ezt mondja: ‘elmegyek az Atyához, mert az én Atyám nagyobb nálam’, nem másodrangú isteni mivoltot tulajdonít magának, mintha örök lényege tekintetében alább való volna az atyánál, hanem a mennyei dicsőség birtokában, a híveket akarja részeseivé tenni e dicsőségnek. [...] Kétségtelenül azért szállt alá hozzánk Krisztus, hogy minket az Atyához emelve egyben magához is felemeljen, hiszen ő az Atyával egy”; (Inst. 1.13.26)

³² Inst. 3.2.24

³³ Zsid 13,18

³⁴ Mt 16,18; 1Tím 1,15

SZÁSZI ANDREA

Beszámoló az „Él az Ige” pályázat díjazottjairól

2024 az Élő Ige éve a Magyarországi Református Egyházban. Ennek kapcsán az MRE Missziói Szolgálat a pályázatot hirdetett több korcsoportban. Az „Él az Ige!” címet viselő pályázat azért jött létre, hogy a református oktatási intézményeinkbe járó gyermekek és fiatalok, valamint az ezen a területen szolgálatot végzők a maguk kreatív, művészi módján bizonyosságot tegyenek az örömhírről: Isten Igéje ma is élő és ható. Sokféle módon szólítja meg az embert. Az Élő Ige munkacsoport arra hívott többféle korosztályt, hogy a saját hétköznapjaikat, tapasztalataikat figyelembe véve meséljenek (festmények, rajzok, versek, dalok, imaséták, csendesnapi programok, bibiológ anyagok) révén Isten életükben megtapasztalt munkájáról. Az MRE Missziói Szolgálat mellett a Református Pedagógiai Intézet (RPI) és több keresztyén könyvkiadó is partner volt a meghirdetésben, díjazásban.

2024. augusztus 26-án került meghirdetésre a pályázat és október 13-ig lehetett beküldeni minden kapcsolódó anyagot. A rövid időszak alatt 250 pályamű érkezett be három kategóriában:

- 1–5. évfolyam,
- 6–12. évfolyam,

- hittanoktatásban szolgálók (vallástanárok, lelkipásztorok, hittanoktatók) részéről.

Az ünnepélyes díjátadó az évenként megrendezésre kerülő, RPI által szervezett, országos katechetikai konferencián volt, ahol az MRE Zsinatának lelkészi elnöke, Dr. Steinbach József püspök, az MRE Oktatási Szolgálatának főigazgatója, Bruckner László és az MRE Missziói Szolgálatának főigazgatója, Hajdú Zoltán Levente adták át a díjazottaknak a jutalmakat.

Ezek a kiemelt pályamunkák, az RPI pedagógiai-szakmai folyóiratában is megjelennek, részben a képek formájában, részben pedig a Magyar Református Nevelés (MRN) honlapján letölthető módon. A letölthető anyagok itt találhatóak:

Felnőtt kategóriában négy alkotást díjaztak a zsűri tagjai:

- Enghyné Zergi Márta, református lelkipásztor–vallástanár. A nyertes pályamű egy húsvéti projektnap leírása. Címe: „Húsvét megtapasztalása az öt érzéken keresztül”.
- Krisztován Márton, református lelkipásztor. A nyertes munka egy középiskolások

A nyertes felnőtt pályázók

- számára megtervezett imaséta leírása, melynek címe: *„Eleveníts meg igéddel!*
- Baár-Madas Református Általános Iskola hittanoktató – vallásstanári csoportja: Bölcsföldiné Türk Emese, Csizmadia Márta, Judit Horvát Emese, Vértesy Andrea. A nyertes pályamű egy reformációs csendesnap leírása az általános iskolai korosztály számára (1–8. osztály): *„Áldom az Urat mindenkor, állandóan őt dicséreti szám” Zsolt 34,2 Laus Viventi Deo! – 450 éve született Szenczi Molnár Albert*
 - Szabó Henrietta, hittanoktató. A nyertes pályamunka egy bibliológ., melynek címe: *„Bibliológ Zákheus története alapján 7–8. évfolyamos tanulók részére”*

Az 1–5. évfolyam nyertesei:

- 1) Megosztott díjazást kapott két gyermek:
- a) Kovács-Wolf Lili, a Kazinczy Ferenc

Az 1–5. évfolyam nyertesei

Református Általános Iskola és Óvoda (Tiszaújváros) 4. évfolyamos tanulója. Rajzának címe: *Halfogás*. Felkészítő tanára: Fekete Hajnalka.

b) Estók Lili, az Újfehértói Református Általános Iskola 4. osztályos tanulója. Rajzának címe: *Halfogás*. Felkészítő tanára: Szitás Istvánné.

2) Megosztott díjat kapott két tanuló:

a) Oszlanczi Csenge a Kálvin Téri Református Általános Iskola (Makó) 5. osztályos tanulója. Rajzának címe: *Bartimeus*. Felkészítő tanára: Venkné Gecsei Krisztina.

b) Juhász Kinga, a Vincze Imre Református Általános Iskola (Kocs) 5. osztályos tanulója. Rajzának címe: *Pál megtérése*. Felkészítő tanára: Nagy Péterné

3) Nagy Martin a Kálvin Téri Református Általános Iskola (Veresegyház) 1. osztályos tanulója. Rajzának címe: *Pál megtérése*.

Különdíjat kapott: Illés Mona, a Baár-Madas Református Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium (Budapest) 3. osztályos tanulója. Felkészítő tanára: Beliczay Zsófia

A 6–12. évfolyam díjazottjai:

1) Domány Lili, a Lévy József Református Gimnázium és Diákotthon (Miskolc) 12. évfolyamos tanulója. A nyertes munka egy vers. Címe: *„Mentés a fájdalom induktátótól”*

2) Molnár Eszter, a Tatai Református Gimnázium, 12. évfolyamos tanulója. Nyertes pályamunka egy novella. Címe: *„Hol rejtőzöl, Istenem?”*

3) Bak Sándor a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma 10. évfolyamos diákja. A nyertes munka egy bizonyoság-tétel. Címe: *„Isten vigasztalása és oltalma a háború idején”*

A zsűri két különdíjat is kiosztott. Az egyik Bótai Adriána rajza, a másik pedig Kovács Kitti, *„Ez nem a Biblia”* című videója.

6–12. évfolyam díjazottjai

Kovács-Wolf Lili: Halfogás, az 1–5. évfolyam 1. helyezetteje

Estók Lili: Halfogás, az 1–5. évfolyam 1. helyezetteje

SZÁMUNK SZERZŐI

Csanádi Viktor református teológus, a Dunakanyari Ökumenikus Templom lelkipásztora

Csonka Mónika tanító, hittan szaktanácsadó, a Balatonfüredi Református Általános Iskola és Óvoda hittanoktatója

Dr. Ábrám Tibor PhD tanár, a miskolci Lévy József Református Gimnázium és Diákotthon főigazgatója

Dr. Füsti-Molnár Szilveszter PhD főiskolai tanár, a Sárospataki Református Hittudományi Egyetem oktatója

Szabóné Dr. László Lilla PhD református lelkész, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának egyetemi adjunktusa

Dr. Szászi Andrea PhD református lelkész, vallástanár, pszichopedagógus, coach, a Református Pedagógiai Intézet katechetikai igazgatóhelyettese

Magyar Péterné tanító, hittanoktató, hittan szaktanácsadó, a Kecskeméti Református Általános Iskola igazgatóhelyettese

Pluhár Gáborné Szűcs Enikő iskolalelkész, a Református Pedagógiai Intézet katechetikai szakértője

„...LIVING AND EFFECTIVE”

Table of contents

Andrea Szászi, Greetings to the Reader!

Study

Enikő Pluhár Gáborné Szűcs, How does the Word of Life reach young children? – religious pedagogical aspects of the religious education of young children

Workshop

Lilla Szabóné László, Nourishment instead of curriculum - prayerful reading of the Scriptures

Péterné Magyar, How does a 30-year-old school celebrate the Year of the Living Word?

Mónika Csonka, Making the Word come alive among children

Tibor Ábrám, Thirty years back, thirty years forward – the vision of Reformed education for two generations (strategic analysis)

Review

Viktor Csanádi, From soul to soul – or a university note that really speaks to you...

Report

Szilveszter Füsti-Molnár, God's Living Word: relationship and presence – systematic theological aspects and basic principles for the „Living Word” thematic year 2024 of the Reformed Church of Hungary

Andrea Szászi, Report on the winners of the „Living Word!” competition

MAGYAR REFORMÁTUS NEVELÉS

református pedagógiai folyóirat

Megjelenik évente 4 szám. Letölthető: <https://www.refneveles.hu/>

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1041 Budapest, Árpád út 51. A épület I. emelet 1.

www.refpedi.hu

Felelős kiadó: Református Pedagógiai Intézet Igazgatója

Főszerkesztő: **Dr. Szontagh Pál PhD** pedagógiai szakértő, címzetes igazgató (RPI, Budapest), főiskolai tanár (KRE PK Gyakorlati és Továbbképzési Intézet, Budapest), a KRE Pedagógusképző Központjának főigazgatója

Katechetikai lapszámok szerkesztője: **Dr. Szászi Andrea PhD** katechetikai szakértő, igazgatóhelyettes (RPI, Budapest)

A folyóirat szakértői lektorálási folyamatot követően jelenik meg. A TANULMÁNYOK rovatba szánt kéziratokat anonimizált formában két, a szakterületen jártas, legalább PhD-fokozattal rendelkező lektor véleményezi (double-blind peer review) előre meghatározott szempontrendszer szerint.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. Bárdi Árpád PhD igazgató (RPI, Budapest), főiskolai docens (KRE PK Természettani és Matematikai Tanszék, Budapest)

Dr. Pompor Zoltán PhD elnök (HUNRA, Budapest), óraadó oktató (KRE PK Nyelv, Irodalom és Kultúra Tanszék, Budapest)

Prof. Dr. Siba Balázs egyetemi tanár (KRE GESZK Diakónia és Keresztény Társadalmi Tanulmányok Tanszék, Budapest)

ThDr. Szénási Lilla PhD egyetemi adjunktus, dékánhelyettes (SJE RTK Alkalmazott Tudományok Tanszék, Révkomárom, Szlovákia)

Dr. Szenczi Árpád PhD főiskolai tanár (KRE PK Neveléstani és Metodológiai Tanszék, Nagykőrös)

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓ TESTÜLET

Bognárné Dr. habil. Kocsis Judit tanszékvezető, egyetemi docens (VÉF Pedagógia Tanszék, Veszprém)

Dr. Gloviczki Zoltán PhD főiskolai tanár, rektor (AVKF Neveléstudományi Tanszék, Vác)

Dr. Joó Anikó PhD főiskolai docens (DRHE Pedagógia és Pszichológia Tanszék, Debrecen)

Dr. Józsa Gabriella PhD egyetemi docens (KRE PK Gyakorlati és Továbbképzési Intézet, Nagykőrös)

Dr. Kis Klára PhD egyetemi docens (DRHE Gyakorlati Teológiai Tanszék, Debrecen)

Dr. Kodácsy-Simon Eszter PhD tanszékvezető egyetemi docens (EHE Valláspedagógia Tanszék, Budapest)

Kustárné Dr. Almási Zsuzsanna PhD központvezető egyetemi adjunktus (DRHE Gyakorlati Teológiai Tanszék, Katechetikai Központ, Debrecen)

Dr. habil. Maior Enikő professzor, rektorhelyettes (PKE Modern Nyelvek Tanszéki Csoport, Nagyvárad, Románia)

Dr. Somfalvi Edit PhD egyetemi adjunktus (KPTI Gyakorlati Teológiai Tanszék, Kolozsvár, Románia)

Szerkesztőbizottsági titkár: Rózsahegy-Nagy Márta

Olvasószerkesztő: Bajnokné Vincze Orsolya és Rózsahegy-Nagy Márta

Az angol nyelvű szövegeket gondozta: Görög Tímea

Tördelő: Rezessy Szabolcs

A korábbi évfolyamok számai és a közlési feltételek az MRN honlapján elérhetőek.

A szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok nyelvi-stiláris javítására, a szerkezeti elemek egységesítésére, a logikai hibák korrigálására és a tipográfia kialakítására.

Az egyes közlemények tartalmáért a szerző a felelős.

